

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

MINDHIÁBA

REGÉNY

IRTA
VÉRTESY ARNOLD

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA
1895.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN ? (online)
MEK-16046

I.

Sűrűn egymásután robogtak be a kocsik az aranyas udvarára. Könnyű báli ruhákba öltözött fiatal leányok s nehéz selyemben pompázó élteesebb asszonyságok bontakoztak ki a bundákból és köpönyegekből. A lépcsőkről égszín kék vállszalagos ifjak siettek le, hogy karjaikat nyujtsák a megérkezett hölgyeknek, kiket a táncterembe kísértek.

A Bunczi Ferkó bandája már húzta oda bent s úgy látszott, hogy az aranyas nagy terme szűk lesz ma este, mert a ki csak némiképp számot tartott arra, hogy az előkelő családok közé számítsák Bedeházán (pedig ki az, a ki nem akarja magát az előkelők közé számítani?) az mind igyekezett, hogy ebből a bálból ki ne maradjon.

Hány szegény posta- és adóhivatali tiszt, tanár és irodaigazgató nyögte keservesen ennek a fényes estének az emlékét, a mikor egy este ők is a bedeházai előkelő világhoz tartoztak, s másnap ki volt nyomtatva feleségeik és leányaik neve az ujságban.

Hja, a dicsőséget nem kaphatni ingyen. Azért ám érdemes egy kissé koplalni, egy kissé nyomorogni, lótni-futni is, hogy az ember olyan bálon jelen lehessen, a hol a főispánné a lady-patronesse. Lám szegény öreg Makó doktor annyit szaladozott, annyit kunyorált, először a bálbizottságnál, a hol elfelejtettek nekik meghívót küldeni, aztán a divatáru-kereskedésben, a hol nem akartak nekik hitelezni, azután meg a takarékpénztárnál, a hol egy kétszázforintos rongyos kis váltócskát nem akartak elfogadni.

- Tessék más aláírókat hozni.

Más aláírókat? De hol vegye szegény kis öreg doktor azokat a más aláírókat?

A bálbizottsághoz is újra el kellett szaladni, mert ámbár megigérték, a meghívó mégsem jött meg. A két fiatal ember a ki ott feszengett, nem tudta, mit csináljon, megzavarodtak, bocsánatot kértek, a tollszárat rágcsálták s keserves képpel megírták azt a meghívót.

Sok kunyorálásra a takarékpénztárban is megszavazták azt a kétszáz forintot, nem valami szívesen, kedvetlen vállvonogatások közt, de hát mégis megszavazták s a doktorné és leánya elegáns báli toilettében szállnak ki most a kocsiból.

A kövér doktorné, a ki úgy kicsipte magát mint valami fiatal asszony, nyájasan mosolyog a rendező ifjak felé, de azok nem nagyon sietnek elejébe s egymást tuszkolják, míg végre ketten rá fanyalodnak, hogy bevezessék az anyát és leányát a terembe.

Odabent sugdosás támad, a mint beléptek. Makóné diadalmasan tekint körül; mert mi lehetne a sugdosásnak egyéb oka, mint az irigység? Világos, hogy ők öltöztek itt legizlésesebben, az ő leánya a legszebb s ő maga is kiállja még a versenyt akárkivel. Igaz, hogy kissé meghízott, de ha megnézi magát a tükörben, hát még elég jól mutat s vannak férfiak, a kiknek épen ez tetszik, a telt idomok. S mosolyogva legyezi magát.

De a szép leány összeráncolja homlokát s a haragtól és szégyentől kipirul arca. Ő jól látja, hogy a mint beléptek, a falak körül a pamlagokon ülő nők összébb huzódtak tömegekbe, hogy üres helyek ne maradjanak köztük, a hová Makóék leülhetnének. Látja, hogy mindenfelől gúnyos, sértő pillantások szállnak feléjük, mintha azt akarnák kérdezni: hát ezek mit keresnek itt?

Oh, bár ne jöttek volna! A leány még tegnap sem akart.

- Minek, anyám? Nincs kedvem elmenni.

De az anyja erőltette.

Hogy ebből a bálból kimaradjanak? Ohó, azt az örömet nem fogják megszerezni az ellenségeiknek. Mit mondana az egész város? Csak nem fogják saját magukat annyira ledegradálni?

S büszkén kihívó tekintettel lép be a táncterembe. Szeme keresi az ismerősöket, de azok mind oly fontos beszélgetésbe vannak e percben elmélyedve, alig egy-kettő bólint zavart, savanyu arccal, idegenkedve. Csak egy fiatal leány, a ki velök majdnem egyszerre érkezett, kiált föl örvendő meglepetéssel:

- Nini Makó néniék! Jaj, be régen láttalak, Paula!

De anyjának dorgáló pillantása azt is mindjárt elhallgattatta.

A terem felső részében, a hol az előkelőségek szoktak ülni, már nincs hely s a kik ott ülnek, cseppet sem látszanak hajlandóknak, hogy helyet szorítsanak maguk közt Makóéknak. A kövér hölgy hát lejjebb kerül egy postatiszné mellé, a ki ócska, fakó fekete selyem ruhában őrizi ott két vézna, már nem nagyon fiatal leányát.

Mintha a pestis közeledett volna, úgy szökött föl a postásné a két leányával s átment a terem másik oldalára. A terem felső részén néhány asszony nevetgélve dugta össze fejét. Ismerős fiatal emberek átsiettek Makóék előtt, mintha nem vették volna őket észre.

A fiatal leány arcán lángpirosság futott át. Egy barátságos arcot sem látott sehol. Legalább egyet, egyetlenegy. Fürkészve tekintgetett körül, nem látta sehol azt az egyet, a kit remélt, hogy itt talál.

Valami mélyen leverő, szorongató érzés fogta el a leány szívét. Arra az egyre számított és az is cserben hagyja. Sirni szeretne, ha nem szégyelné. A könnyeket alig bírja visszafojtani, hogy szemébe ne gyűljenek.

Már jó darab ideig ott ülnek és nem jön senki hozzájuk. Egy léha, már szürkülő uri ember, a ki mint kártyás és nőcsábitó nem a legjobb hirben áll, pár pillanatig beszélgetésbe ereszkedett velök, miközben pislogó szemeit mohón legelteti a szép leányon; de a mint látja, hogy az most nagyon rossz kedvében van, odább megy.

Vidám párok lejtene el előttük, nevetgélve, az örömtől kipirult arccal, ragyogó szemekkel. A szép leány elkeseredve fordítja félre fejét, hogy ne lássa őket. Gyűlölet szállja meg lelkét ez iránt az egész fényes társaság iránt, mely ott mulat.

Végre jön egy fiatal ember, valami alsóbb rendű hivatalnok, a ki táncra kéri a szép leányt.

Az büszkén utasítja el:

- Köszönöm, nem táncolok.

De már abban a pillanatban megbánta. Igen, táncolni szeretne, meg akarná mutatni ennek az egész gyűlölt társaságnak, hogy föl sem veszi őket, hogy nem érzi sértéseiket s olyan jó kedve van, mintha a világon a legjobban mulatna.

A fiatal ember azonban már eltávozott s az még elkeseredettebbé teszi a szép leányt. Látja, hogy a felső sarokból gúnyosan tekintgetnek feléje s bizonyosan róla sutognak.

Oh, milyen megaláztatás! Itt ül szégyenszemre és nem akad senki, a ki táncolni vinné. Fiatal emberek, a kik egyszer vagy másszor megfordultak már a házuknál is, a kik úgy néha napján egy kicsit próbálgattak udvarolni is, most úgy tesznek, mintha nem vennék észre, hogy ott van, bujkálnak előle vagy egy hideg köszönéssel odább állnak.

A gyávák. A jelenlévő nők miatt nem merik iránta udvariasan viselni magukat. Sejtette ezt Makó Paula, azért nem akart ide jönni; de így mégsem gondolta. Nem hitte, hogy ennyire hitvány lehessen a férfiak egész serege s bántó magaviseletével pellengérre állítson egy véd-

telen leányt, csak azért, mert egy társaságnak, mely itt ebben a nyomorult városban vezérszerepet játszik, úgy tetszik.

És miért? Édes istenem, hát miért? Bántott ő valakit? Cselekedett valami olyast, a mivel megérdemelte ezt az üldözést, ezt a megvetést?

Sokszor elgondolkozott már ezen és más egyebeken is, mert sok olyan dolgot tud, a mit fiatal leányoknak még nem kellene tudni s a mik árnyékot vetnek az ifju évek elfogulatlan vidámságára. Sok keserű napot ért meg már ő eddigi ifju életében. Nem gyermek már éveire nézve sem, huszonnégy éves leány. Nem titok előtte, hogy botrányok fordultak elő anyja életében. Katonatisztek jártak mindig a házhoz; egyszer valami vándorszínésszel is volt valami nagy zajt ütött história.

Lehetett több is; a leány nem kutathatja anyja viselt dolgait. Már fölserdült hajadon volt, tizenhat éves, mikor egyszer anyja titkon elhagyta őket és három hétig oda volt. Az egész városban beszéltek, hogy valami fiatal emberrel, valami jogász-diákkal szökött meg. De a szegény gyámoltalan kis doktor, a ki soha sem tudott bánni a feleségével, megint csak visszafogadta.

Szomorú és visszataszító emlék ez a fiatal leánynak, a ki előtt anyja akkor, mikor visszajött, letérdelt és könnyhullatások közt megesküdü, hogy:

- Soha többet!

Mert a szerencsétlen asszony nagyon szerette a leányát s csak az ura lett volna másforma, ne ilyen nyomorúságos kis törpe koldús, hát talán ő is más lett volna.

A gyermek nem ítélhette meg szigoruan anyját. Tudta, hogy az szerelem nélkül ment férjhez, vagyontalan szegény leány volt, szülei erőltették, rábeszélék: jó módon fognak élni, az orvosoknak szép jövedelmök van; aztán a jó mód is hiányzott, nyomorogtak s a könnyelmű asszony ott keresett kárpótlást, a hol talált.

Mindezt tudja a leány. Tudja, hogy ők egyedül állnak itt e városban, elszigetelve az egész társaságtól, nem látogatja őket senki, csak néha egy pár fiatal ember, ők sem mennek sehová, nem tolazkodnak. De hát miért akarják őt anyja hibáiért elítélni? Miért bánnak vele oly lenézőleg? Hisz ő nem vétett.

Egy barátságos szót, egy nyájas pillantást sem kap sehonnan. Itt vannak leányok, gyermekkori barátnői, iskolatársai, miért húzódozik tőle valamennyi? Még a férfiak is oly tartózkodók. A többi leányt, csúnyábbakat mint ő, elkapkodják, érte senki sem jön.

De mégis. Akad ismét egy, a ki fölkeri. Végre!

Most föltette magában, hogy ennek már nem ad kosarat, ámbár úgy veszi észre, hogy ez is csak azért jött hozzá, mert nincs táncosnéja s a vis-á-vis pár már fölállt a francia négyesre.

Mindegy, úgy tesz, mintha nem venné azt észre s táncosa karján belép a colonneba. De a vis-á-vis kisasszony hirtelen rosszúl lesz, bocsánatot kér s kilép a sorból.

Arra a Makó Paula táncosa sem tehet egyebet, mint hogy visszavezeti hölgyét előbbi ülő helyére, miután új vis-á-vis nem akad.

Szégyentől égő arccal tér vissza helyére a szép leány. Reszket a haragtól s villámló tekintetet vet a fiatal emberre, a ki siet odább állni. Paula úgy érzi, mintha fojtogatná a terem fülledt levegője s fuldokló hangon szól oda anyjához:

- Menjünk, anyám.

De Makóné nem hallja. A derék hölgynek egész figyelme a huszártisztekre irányult, kik most jöttek be. Nini, nem Keve kapitány az ott? De bizony persze hogy az, csak a bajusza, meg a haja lett szürkébb három év óta, a mióta nem látták. Cudarul kezd őszülni.

Makóné integet neki. Eleinte nem veszi észre a kapitány, de észreveszik a teremben a nők valamennyien s megbotránkozva tesznek megjegyzéseket szomszédjaiknak. És észreveszi Paula, a ki föllázad. Keze remegve érinti anyjának vállát:

- Anyám!

De már késő, már akkor feléjük közeledik Keve kapitány. S nyomában jön egy csoport más huszártiszt is. Látták, hogy itt egy szép leány van s bemutatztatják magukat a kapitány által, a ki úgy látszik, a családnak régi barátja. Ők még ismeretlenek, nemrégén jöttek ebbe a városba a másik huszár ezred helyébe, melyet Galiciába tettek át.

Makóné boldog, hogy a délceg tiszték körül fogják őket, s ragyogó arccal tekintget körül a teremben. Élvezi diadalát. Hogy irigykedhetnek most reájok azok a nők ott a terem tulsó oldalán! Hogyne? Mikor a tiszték közt van egy gróf is. Gróf Falkenburg főhadnagy.

A huszártiszteknek nem kell sok biztatás, tüzesen elkezdenek udvarolni a szép leánynak. Gróf Falkenburg főhadnagy legelől. Most már van Paulának táncosa, egymás kezéből kapkodják ki a tiszték. S a szép leány, a ki látja a bedeházai előkelő asszonyságok hosszúra nyúlt ábrázatait s fölháborodott, dorgáló pillantásait, csak annál tüzesebben táncol, szakadatlan, pihenés nélkül.

Makóné mosolyogva integet a fejével, mintha biztatni akarná:

- Csak úgy, édes leányom! Rajta! Mulass.

Ez a szegény leány már második éve, hogy nem volt bálban. Tavaly valami nagynénje halt meg, azt kellett gyászolni. Persze mintha a nagynénik miatt nem lehetne bálba menni? Makóné tudja, hogy ez csak nyomorult kifogás volt. Ő ugyan akkor is mondta: már miért ne lehetne azért bálba menni? De Paula pártját fogta az apjának: nem, ő nem megy. No de még egyszer jöjjenek csak Makónénak a meghalt nagynénikkel. Nem hagyja többé elbolondítani magát. Nem, egy bálból sem fognak többé kimaradni.

Milyen felségesen mulatnak most is. És az a hóbortos Keve kapitány mennyi bolondságot összebeszél. Mennyit kell nevetni rajta! Aztán ez a kis Ripp hadnagy. Ni bizony valósággal udvarol neki.

- Hát nem látja, milyen nagy leányom van? - nevet Makóné.

- Az nem tesz semmit, - felel a kis hadnagy.

És Makóné is úgy gondolja, hogy az nem tesz semmit. Könnyelmű, hiú lelke úszik a boldogságban. Lám még most is tetszik ő ilyen csinos fiatal hadnagynak. S úgy látja, hogy a leánya is nagyon tetszik a grófnak.

Gróf Falkenburg csakugyan nem mozdul a szép leány mellől. Feltűnik mindenkinek s általános a megbotránkozás. A suttogás elhat egészen a leány füléig s hallja, mikor hozzá közel egyik savanyu képű öreg asszony azt mondja a másoknak:

- Eh, a leány is csak olyan, mint az anyja.

De azok a megvető szavak csak a dacot ébresztik föl a Paula elkeseredett lelkében. Nos hát mérgeledjenek, ítéljék el őt, ugysis elítélték már előre. Mindegy, bármikép viseli magát, ugy sincs becsülete. Könnyörtelen pálcát tört fölötte az a lelketlen társaság, mely kizárta magából. Itt áll ártatlanul eltaszítva. Mit törődik ő még tovább, hogyan vélekednek felőle?

Nincs senki, a ki síkra szállna védelmére. Senki, a ki érdemesnek tartaná őt megmenteni. Tegnap még remélt egy keveset, ma már vége mindennek. Az az egy ember is, a kiben még bizott, gyávának és lelketlennek mutatta magát, mint a többi. Nem mert eljönni. Nem mert nyilvánosan megjelenni vele. Nem merte bevallani: én ezt a leányt tisztetem, becsülöm. Pedig hányszor mutatta úgy, mintha szeretné.

- Szeret, de nem becsül - gondolta magában keserűen Paula. - Ugy szeret, mint a hogy azokat szokták szeretni, a kiket nem becsülnek.

Éles fájdalom nyilalt át a leány szívére, míg ajkai fagyos nevetésre nyitak.

- Mit nevet? - kérdezte gróf Falkenburg főhadnagy.

- Semmit, valami bohóság jutott eszembe - felelt Paula.

Hisz nem egyéb, mint bohóság mindaz, a miről ő álmodott. Szecsey Zoltán soha sem mondta neki, hogy őt nőül akarja venni. Csak úgy eljárat néha hozzájuk mulatni, szórakozni. Mi egyébért jött volna? Valami távoli ágról rokonság, hát ezen a réven elvetődött hozzájuk, de van esze, hogy ne kompromittálja magát velük nyilvánosan.

Azért akarta őket lebeszélni, hogy a bálba ne menjenek. Azért zördült össze, hogy ne kelljen őket elkísérnie. Paula szívére előnti a keserűség.

- Hát azért volt az az egész komédia s én azt hittem, hogy félt engem, hogy azért nem akar eresztetni.

Mily nyomorultnak tűnik föl most szemei előtt az az egész civakodás. Kicsinált dolog volt. Ugy, ugy, kicsinált dolog. Tudta, hogy Paula büszkeségből nem enged.

- Hát miért ne menjek? Táncolni akarok, mulatni akarok egyszer én is.

És most táncol, de nincs benne igazi öröme, csak daczból táncol, elkeseredett, kevély daczból, csak azért, hogy másokat boszantson.

Miért is jött el? Már tegnap nem akart.

- Maradjunk itthon, édes anyám.

De az anyja hallani sem akart olyan ostobaságról. Majd persze, mikor már a báli ruhájuk is kész. Talán bizony azért, mert Zoltánnak nem tetszik? Mert duzzog? Hadd duzzogjon, majd megbékél, ha megunta.

Egy kis reménység maradt a Paula szívében is, hogy majd megbékél. Ilyen haszontalanságért csak nem fog igazán haragudni? Hisz ő kezdte a civakodást, ő a hibás, neki kell bocsánatot kérni.

És Paula három nap óta várta. Még ma is várta. Mikor már fölvette báliruháját, mikor már a kocsi a kapu előtt állt, még akkor is várta.

Minden öröme oda lett. De föltámadt benne a dac. Hát most már csak azért is elmegy, csak azért is mulatni akar. Anyja biztatta, hogy ő lesz a legszebb a bálban. S a mint megnézi magát a tükörben, látja maga is, hogy szép s ujra mosoly szökken ajkaira. Arra gondol, hogy Zoltán is látni fogja őt s visszatér a rossz ember.

Szeme mindenütt keresi Zoltánt, a terem minden oldalán, de nem találja sehol. Szíve hevesen meg-megdobban mindannyiszor, amint valaki belép. Már késő, éjfél felé jár az idő, még akkor is reméli, hátha eljön. Hátha eljön és megszabadítja őt?

De nem jön. Oh az óvatos, a gyáva! A leány reszketve néz körül még egyszer. Hát mindenki elhagyja, mindenki megtagadja őket, csak ezek a katonatisztek, ezek az idegenek veszik

körül, a kik nem ismerik az ő rossz híreket s nem sokat törődnek a vidéki város civil bugrisainak véleményével. Csak azt nézik, hogy egy szép leány s egy jókedvű asszony, a kikkel el lehet mulatni.

A mama, úgy látszik, nem nagyon őrzi leányát, csak legyen, a ki őt magát mulattatja. S Keve kapitány és a kis Ripp hadnagy megteszik ezt a bajtársi szolgálatot, mialatt gróf Falkenburg főhadnagy a szép leányt foglalja le a maga számára.

Az udvarlás hangja kissé tulságosan merész és bizalmas ugyan; de Makó Paula alig hallja s felét sem érti annak, a mit a gróf összefecseg. Olyan kábult a feje, úgy zug a füle, legjobban szeretne hazamenni; de a dac és a büszkeség visszatartja. Ám boszankodjanak, a kik őt gyűlölik, mondjanak rá akármit; tudja, hogy fáj nekik, hogy gróf udvarlója akadt.

Lázás kezében remeg a legyező. Ugy szeretné, ha láthatná őt most Zoltán is. De reméli, hogy a sok jóakaró majd elmondja neki is. Csak hadd mondják s tegyenek hozzá, a mennyit nekik tetszik. S mialatt kimondhatatlan keserőség önti el egész lelkét, nevetgélve fordítja arcát a gróf felé.

- Nagyszerű leány, - mondja a gróf a bajtársaknak.

A nemes grófnak kitűnő kedve kerekedik. Elhatározta, hogy a mai báléj hátralevő részét pompásan fogják eltölteni, pezsgőzéssel. Nem kételkedik, hogy ezek a hölgyek elfogadják meghívását. Ripp már előre ment egy asztalt megrendelni a számukra.

Itt a szünóra. Mindenki fölkel s az étterem felé tódulnak. Keve kapitány karját nyújtja Makónénak, gróf Falkenburg meg Paulának.

A fiatal gavallér, a ki bátorság dolgában különben sem igen szenved hiányt, hevesen szorongatja a szép leány kezét. Az ki akarja vonni karját a gróf karjából, de a gróf oly erősen tartja, hogy nem bírja karját kiszabadítani.

- Haragszik, édes? - suttog a gróf esdekelve.

Makó Paula megrázkódik egész testében. Hát így mer ez az idegen ember beszélni vele? Arca ég, mint a tűz. Anyjához akar rohanni:

- Menjünk innen, anyám.

De anyja már akkor leült az asztalhoz, jókedvűen, boldogan, nagyokat kacagva a Keve kapitány goromba tréfáin s a Ripp hadnagy hizelgő bókjain.

Paula habozva állt meg az asztalnál, komoran villogó szemekkel, remegő ajkakkal. Menekülni szeretett volna, de félt, hogy valami nevetséges jelenetet idéz elő. Képzeletében már látta a gúnykacajt, mely az egész teremben kísérni fogja távozását. Szótlan, tompa, kétségbeesett elszántsággal leült az asztalhoz, a számára fenntartott helyre.

Gróf Falkenburg intett Ripp hadnagynak, hogy a pezsgőt hozhatják.

II.

Makó Paula még egyszer körületekintett, de sehol sem látott segítséget, sehol szánalmat.

Tudta, hogy a mai estével tönkre lesz téve végkép jó hirneve az egész városban. De mi veszteti valója van még neki? Ez este már meggyőződött arról, hogy az ugynevezett jó társaság kizárta őt. Azoknak hiába jó, hiába becsületes, azok csak az anyja botrányos kalandjait nézik.

Oh, a gonoszak, a képmutatók! Mintha ők csupa szentek lettek volna Mintha Paula nem hallotta volna, mikor anyja néha kifakadt s emlegette a Gulyásné, meg az Antalffyné, meg a többiek viselt dolgait. Gyönyörű dolgok voltak azok. Persze, hogy nem fiatal leány elé valók; de Makóné nem igen válogatta, hogy mit lehet elmondani, mit nem, ha egyszer neki kezdett.

Eh, mit? Hiszen akár ki tudhatja, Gulyásnének egy pappal, Antalffynének meg a saját sógorával volt viszonya. Hanem arra természetesen szemet huny ez az egész bedeházai tisztességes társaság, mert Antalffynének a férje nagy hatalmu ur, királyi tanácsos, pénzügyigazgató, a ki sok embernek árthat és soknak használhat, az asszony pedig nagy uzsonnákat, nagy ebédeket, nagy vacsorákat ad, járatos oda az egész város színe-jáva. Már hogy találának ilyen derék asszonyban valami megróni valót?

Az a nagylelkű Gulyásné meg jótékony adományokat tesz a roppant vagyonából, száz forintot ide, száz forintot oda, jutalomkönyveket osztogatott iskolás gyerekeknek, egy oltárképet is festetett s minthogy gyermeke nincs, minden vöröskereszt egylet, Fröbel egylet, gazdasszony egylet s isten tudja még miféle, a mi csak létezik Bedeházán, mind valami nagy hagyományt vár. Hogy ne tartanak tiszteletben, még ha ötszáz szeretője volna is, mint a marokkói császárnak?

A becsület csak a gazdagok számára van, nem az olyan nyomoruságos egzisztenciák számára mint Makóék. Paula jól tudja azt. Szegény apa, a ki egészen megfakult, kopott kabátban szaladoz gyalog a legnagyobb sárban, esőben, egyik betegétől a másikhoz s tíz forintot, öt forintot kér kölcsön minden ismerősétől, a kivel találkozik az utcán, nem nagy tiszteletet szerezhet nekik.

A fiatal leányt sokszor gyötörték már ezek a sötét gondolatok, de soha sem nehezedtek annyira lelkére mint most, mialatt vigan szól a zene, csengenek a poharak s lármás vidámság tölti be az egész éttermet. Oh, mint utálja a szép leány ezt az egész mulató társaságot! Mit keres ő itt? Miért is jött ide?

Szeretné letépni magáról ezt a cifra selyemrongyot; nem neki való. Szeretne a föld alá süllyedni. Úgy ül itt, mintha pellengéren ülne. Azt hiszi, minden szem reá tapad.

Majd aztán újra fölülkerekedik büszkesége. Nem akarja gunyolódó, ellenséges szemek előtt kitárni kétségbeesett lelke fájdalmát, nyomoruságát. Vidám arcot akar ölteni, nevetni, mulatni akar, már ugyanis mindegy. S elfogadja a tele töltött pezsgős poharat a Falkenburg gróf kezéből.

A gróf egyet hunyorít a szemével Ripp hadnagynak, a mi azt jelenti: pajtás, nagyszerűen haladunk.

Ugyanakkor azonban egyik közeleső asztaltól, hol néhány öregebb tiszttel ült, fölkelt az ezredes, ki, mióta leültek, folyvást nagy figyelemmel kísérte a szép leányt s már néhányszor ismételte félig magában mormolva:

- Teringettét, milyen gyönyörű leány!

Egyszerre csak megérlelődött benne az elhatározás:

- Meg kell ismerkednem vele.

Valami előkelő családnak gondolta, mivelhogy gróf Falkenburg főhadnagy velük vacsorál s elegáns ruhájok is azt mutatta.

A tisztek elhűltek, mikor az ezredes oda lépett s föl kérte Falkenburgot, hogy mutassa be őt a hölgyeknek.

A gróf nem világosíthatta föl az ezredest, hogy miféle társaság ez, de maga is inkább csak sejtette, mint tudta s végre is, ha később az ezredes szemrehányást talál neki tenni, azt mondhatja, hogy ő maga sem ismerte, az igaz is. Az ezredes hát bemutatott a hölgyeknek s helyet foglalt köztük.

Eleinte nem szándékozott néhány percnél tovább ott maradni; de ez az érdekes szép leány, oly vonzó erőt gyakorolt reá, hogy nem tudott tőle meg válni.

A társalgás hangja most természetesen egyszerre mássá lett. Az ezredes legnagyobb tisztelettel beszélt a hölgyekkel s akarva- nem akarva, követni kellett a többinek is. Még Keve kapitány is kénytelen volt abba hagyni goromba tréfáit.

A szép leány hálás pillantással tekintett az ezredesre s tekintetének gyöngéd bensősége mélyen megrázkált az ezredest. Teringettét, így nem igen szoktak már egy ötven éves emberre nézni a fiatal leányok.

Az ezredes daliás alakja kiegyenesedett, fejét büszkébben emelte föl s beszédesebb lett egyszerre. A tisztek meglepetve tekintettek rá. Falkenburg gróf lehorgasztotta fejét, és savanyu képpel szűrösködött pezsgőjénél. Már látta, hogy a mai mulatságnak vége. Mint jóra való katona ismerte, a subordinációt s tudta, mi az alantas tiszt kötelessége. Egy főhadnagy csak nem versenyezhet az ezredesével?

Mert most már az ezredes legcsekélyebb szándékot sem mutatott, hogy visszatér az öreg tisztekhez, kiket a másik asztalnál hagyott. Élénk beszélgetésbe merült a szép leánynyal s egészen föl villanyozódott, a mint észrevette, mily áhitattal hallgatja a leány.

A fiatal gróf ajkait harapdálta s majd kitepte a bajuszát, oly idegesen pödörgette. Világos, hogy az ezredes elhódította előle a szép leányt. De hát mi az ördögöt találhat olyan szép leány ilyen szürke vén katonán? Az arany gallér az, a mibe bele bolondulnak a leányok?

S milyen szende lett egyszerre, mig imént olyan volt, mint valami vadmacska. Hogy lesüti most a villámló szemeit. A táncról is egészen elfelejtkezik, ámbár oda bent a nagy teremben újra rá kezdtek s a gróf kétszer is szóba hozta már, csak ilyen módon remélvén, hogy újra hozzá férhet a szép leányhoz.

De az nem akar táncolni. Nem, nem.

Az ezredes maga is jóakarólag biztatja:

- De kérem, miért nem akar táncolni?

Nem akar. Nem ad rá semmi okot, csak nem akar.

A többi asztaltól már mind beszállingóztak a hölgyek, csak férfiak maradtak ott, a kik boroznak és szivaroznak. Az alacsony étterem sűrűn megtelt füsttel. Az ezredes végre föl állt: a hölgyek bizonyosan visszakiváncsoznak már a táncterembe?

A szép leány kissé elpirul, a mint felel:

- Nem, ezredes úr, most már haza megyünk.

Makónénak ugyan semmi kedve sincs még hazamenni, mikor ilyen előkelő társaságban mulathatnak, de látja, hogy a leánya nagyon komoly és elhatározott, mit tehet hát, sohajtva kénytelen bele nyugodni. Legalább az az elégtétele azonban megvan, hogy még egyszer végigmehet fényes tiszti karával a báltermen s mindenki láthatja, hogy az ezredes, - igenis, maga az ezredes vezeti karonfogva Paulát.

A bedeházai hautevolée elképped. Még suttogni is elfelejtenek, annyira meglepi őket ez a dolog. Míg csak a fiatal tisztek sürgölődtek Makóék körül, addig oda se hederítettek; de az ezredes, ez a komoly, tekintélyes úri ember, a ki eddig csak a főispánékkal társalgott, ez már mégis hallatlan! S milyen tisztelettel vezeti a termen át, mintha valami grófkisasszonyt vezetne.

Szörnyűség! Nem tudják, mire vélni. Egyik-másik már hajlandó volna valamit engedni szigorúságából. Sőt egyik az idősebb hölgyek közül, a ki mellett elhaladnak, nyájasan bólint fejével:

- Már haza? Ilyen korán?

A leány hálásan emeli föl szép szemeit újra az ezredesre. Úgy tekint föl reá, mint megmentő angyalára. Az ezredes kissé elmosolyodik, a mint e szép szemek áhítatos tekintetével találkozik. Teringettét, ez a leány még szerelmes lesz belé! A manó hitte volna, hogy még ötven éves korában ideálja legyen egy szép fiatal leánynak!

Gavallérosan kikísérte a szép leányt, még a köpenyét is segítette ráadni, lement velök a lépcsőn s csak a kocsinál vált el egy kézszorítással, melyet a leány gyöngéden viszonzott.

Az ezredes nem ment vissza a táncterembe. Tudja isten, olyan különös hangulatban volt, a mikor az ember szívesebben marad egyedül. Fejére nyomta a sapkáját, magára húzta a köpönyegét s elindult.

Nem megy egyenesen haza, gondolta magában, hanem egyet sétál. Jól fog esni a zsúfolt terem fülledt levegője után egy kis friss szabad lég. Tiszta, holdvilágos az éj, a fehér hó ropog az ember lába alatt. Milyen felséges dolog így hajnal előtt egy séta.

Nagyon régi emlékek jutnak az ezredesnek eszébe. Biz annak már jó ideje, mikor mint fiatal hadnagy járt haza így a bállokból, ropogó hóban, metsző hidegben, de belül úgy fölmelegedve, hogy a köpönyeget alig bírta elviselni s lángoló arca majd kicsattant.

És csodálatos, ma épen oly melege van, épen úgy lángol az arca s ép oly belső nyugalanság kergeti, hogy kóboroljon az utcákon, mint akkor. Igazán mintha még ma is a régi fiatal hadnagy volna. Mintha az a sok év nyomtalan elröpült volna fölötte. Könnyű léptekkel, gyorsan halad át az utcákon, vidáman fölemelt fejjel, kifeszített mellel.

Egy árva lélekkel sem találkozik. Néma csönd terül el mindenfelé. Csak itt-ott hallatszik egy-egy kutyaugatás a bezárt kapuk és palánk kerítések mögül. Az egész város lakossága ágyaiban szunnyadoz, kivéve azokat, a kik az aranysasban báloznak.

Néha még úgy rémlik az ezredesnek, mintha hallaná a távolból a zene ritmikus hangját s nagy kedve volna utána dudolni. Aztán még bolondabb kedve kerekedik, táncolni szeretne vagy átugrani valami árkot, lóra szeretne pattanni s messze elszáguldani.

Elneveti magát. No, no, már nem fiatal hadnagy. A bolondság az ifju korhoz való. De hát lehet-e nagyobb bolondság, mint arról a fiatal leányról álmodozni, a kivel ott a bálban megismerkedett?

- Bolondság, bolondság, - mormogja magában s keményebben tapossa a ropogó havat.

De a szép leány képe minduntalan visszatér szeme elé. Látja, a mint azzal a csodálatos kifejezéssel, csaknem áhitattal feléje fordítja szép arcát. Érti kezének gyöngéd szorítását. Oh, ez nem volt közönséges kézszorítás. Nem is egy kacér leánynak csalogató, hamis kézszorítása. Vén huszártiszt már ő, jártas az effélékben, ezer közül kiismeri, mi a színlelt és mi az igaz.

Egy egy pillanatra föl-fölmerül ugyan az ezredes lelkében a kétség, vajon igazán lehet-e még ő ötven évével egy szép leány szerelmének tárgya? De az a kézszorítás, azoknak a kedves, bájos szemeknek a pillantása, őszinte hangja, arcának pirulása, mit jelent hát mindaz?

Az ezredes bevallja, hogy ilyen kedvére való leányt régóta nem látott, vagy talán soha sem látott. Ez volna az igazán neki való. Persze, hogy most már ez elkésett dolog, ötven éves korban nem házasodik meg okos ember. De ezt a kellemes ismeretséget nem fogja elhanyagolni, nagyon jól fog esni ebben az unalmas városban.

Mikor egy óra hosszáig tartó barangolás után haza ment, még mindig ezek a gondolatok kóvályogtak fejében s csábosan lebegett előtte a szép leány képe. Csöngetésére álmosan elővánszorgott legénye s kinyitotta az ajtót. A hálószoza hideg volt, a tűz kialudt a kályhában. Az ezredes még soha ily ridegnek nem találta garçon lakását. Milyen más volna ez, ha egy szép feleség....

- Eh! - szakította félbe gondolatát az ezredes és bosszusan dobbantott lábával a földre, - minek arra gondolni, a mi már késő?

De hiába volt késő, mégis csak arra gondolt. Eszébe jutottak más bajtársak, a kik szintén nem házasodtak korábban s egy-egy kedves feleség oldalán csak akkor kezdték megismerni, hogy van még az életben egyéb kellemes dolog is, nemcsak a lovagló skola.

S a mint véletlen megállt most tükre előtt és belepillantott, úgy látta, hogy nem is olyan öreg, mint gondolta volna. Haja az igaz deres, de arcán alig látszik még valami ránc, karja, melle erőtől duzzad, igazán nem olyan nagyon vén és a szive sem fásult még meg.

Érti, hogy szinte fiatalos tűz lobban föl belsejében. Hej, ha karjai közé szoríthatná azt, a kire gondol. Ha itt volna most mellette, mint édes kis felesége, szép fejét odahajtva az ő vállára!

- Bolondság, - mormogja magában.

Elfujja a gyertyát s aludni akar. De sokkal izgatottabb, mintsem elbirna aludni s a képzelet folyton incselkedik vele, elejébe varázsolva a szép leány alakját.

S ismét eszébe jut ez az őrnagy, meg amaz az alezredes, meg a harmadik, meg a negyedik, a kik mind egykoruak voltak vele vagy idősebbek is és a kik mégis megházasodtak. Miért ne cselekedné meg ő is, ha talál egy leányt, a ki igazán szereti őt?

Igazán? Ezen aztán eltöpreng sokáig. Hisz ez a rettenetes kérdés, hogy igazán-e? Hát hiába vénült meg, hogy oly könnyen hisz még most is? Hát nem látta a szerencsétlen házasságok hosszú sorát, ahol a fiatal asszony háta mögött kineveti az öreg férjet s megcsalja a legelső utjába akadt bitanggal.

Persze, persze, rendesen a férj maga az oka és ha ő valaha csakugyan megházasodnék, hát ő tudna bánni a feleségével. Imponálni kell az asszonyoknak. Olyan férj kell nekik, a ki parancsolni tud. És a mi azt illeti, na ő megtanulta a kommandírozást. Egész ezred huszár remeg, ha ő elkiáltja magát.

De mit gondolkozik ő ezeken a dolgokon? Hisz nem szándékozik ő megházasodni. Csak úgy futtában jöttek ezek a gondolatok a fejébe. Semmiféle komoly szándéka nincs. Nevetséges, hogy ő efféléken törje a fejét.

Hiszen csak a napokban mondta a főispánnénak, a ki célzásokat tett előtte a házasságra, hogy így hogy úgy nem gondolja-e, hogy érkezett már az ő ideje is?

- Nem, grófné, az én időm soha sem fog érkezni.

Most is csak azt mondja:

- Nem.

III.

Hadady Ernő ezredes másnap a bál után, mikor néhány percre ellátogatott a főispánnéhoz, meg akarta kérdezni:

- Miféle emberek azok a Makóék?

De restelt szólni, félt, hogy elárulja magát.

Attól tartott, hogy ha csak egy szót is elejt, a grófné éles szeme rögtön kitalálja legelrejtettebb gondolatait is. Így is csipkedte egy kicsit, hogy milyen jól mulatott tegnap; hát még akkor?

Különben miért szükséges neki tudakozódni? Még nem bizonyos, hogy csakugyan meg akarja látogatni azt a családot. Valószínűleg nem is megy hozzájuk. Az asszony nem nagyon tetszett neki tegnap este; rossz modoru, lármás és tulságosan nyájas. Igaz, hogy a leány gyönyörű. De mit akar Hadady ezredes? Az ő korában!

Fél, hogy a főispánné kineveti, ámbár egy látogatás magában véve még igen ártatlan dolog s nem jár semmiféle következményekkel. Nem szól hát egy szót sem.

Keve kapitánynak sem szól. A kapitánynak el szokott járni a szája s minden csekélységből nagy dolgot csinál. Holnap már az egész tisztikar tudná, hogy az ezredesük egy fiatal leány után szaladozik.

Csak a legényének szól:

- Nem tudod, fiam, hol lakik Makó doktor?

- Elhívjam, kérem alásan, - kérdezi csodálkozva a legény, mert hát nem látja, hogy az ezredes ur beteg volna.

- Nem, fiam, csak a lakását akarom tudni.

- Igenis, kérem alásan.

De a legény úgy látja, hogy mégis valami baja lehet az ezredes urnak. Olyan nyugtalan, ki-megy tízszer is az istállóba a lovait megnézni, a kedve is minden percben változik, majd szelid mint a bárány, majd meg föllobban mint a puskaapor. Nem talál semmit rendben, nincs semmi a maga helyén s kegyetlenül lehordja a legényét. A lócsiszárt, a kit mára rendelt ide, hogy majd megpróbálja egy még tegnapelőtt kiszemelt lovát, pokolba küldi.

- Látja, hogy most nem érek rá.

Pedig semmit sem csinál, csak végig dőlt a diványon s cigarettát sodor és az asztalon egy könyv fekszik előtte, melyből nem olvas ugyan, de a mely arravaló, hogy ne háborgassák.

Végre abba hagyja a heverést is és nagy léptekkel föl s alá sétál a szobában. Elmenjen? Ne menjen?

Azalatt Makóéknál nagy zenebona és nagy sürgés-forgás van reggel óta. Butorokat tologattak, hol ide, hol oda, asztalok, székek eltört lábait ragasztgatták. Makóné a szalonját rendezte. Mert látogatókat vár ma vagy holnap, a legközelebbi napokban.

Az ezüst kanalakat mindjárt reggel összeszedte s Schwartz Jakabhoz küldte, a kinek zálogháza volt a Csapó-utcán. Hozzá adta a férje óráját is, hiában tiltakozott ellene a szegény kis doktor.

- Te vehetsz magadnak másikat, - utasította neje; - hisz ugyis az óráshoz mégysz megnézni a beteg fiát. Most bátran választhatsz, a milyet akarsz, nem kell mindjárt kifizetni az árát.

A kis doktor tipeg-topog. Csakugyan oda megy de nem meri bevallani, hogy már tegnap hozott onnan egy órát, melyet rögtön zálogba is adott Schwartzhoz; hogy kérjen most megint másikat?

A szerencsétlen emberke nem mer szólni, csak hamarosan bebújik a hosszú kopott téli kabátjába, nyakát körültekeri egy mocskos sállal s neki iramodik gyalog. Nincs maradása otthon, a betegeihez kell sietni.

Tulajdonkép ugyan, ha meg kell vallani az igazat, olyan kevés a betege, hogy egy óra alatt összes látogatását elvégezhetné, de menekülni iparkodik szegény hazulról a felesége elől s majd csak valamikor délben vetődik haza, a mikor látja, hogy az asszony azalatt új szőnyeget szerzett a szalonba a régi rongyos helyett s valami japáni csecsebecsét az asztalra.

Szeretné ő nagysága a diván és a támlásszékek vászon takaróit is kimosatni, mert bizony már meglehetősen piszkosak; de arra nincs idő. Ha pedig leveszik a takarót, alul a szövet még piszkosabb, el is rongyollott már. Hiszen ha az embernek ilyen mulya férje van, hogy is lehetne másforma butora? Ott kell hát hagyni a vászon takarót.

Keve kapitánynak elég jó volna az ugy is. A kis Ripp hadnagy sem nagyon nézné. De hátha eljön a gróf? Meglehet, hogy még maga az ezredes is. Nagyon szeretetreméltón viselte magát tegnap.

Makóné szíve dagad a reménytől. Az volna aztán valami. Ha azt mondhatnák: az ezredes volt nálunk tiszteletét tenni.

- Ugyan, édes anyám! - szakítja félbe leánya az ábrándozót.

Ő jobban tudja, hogy nem fognak eljönni. Ne is jöjjenek. Mit keresnének az ő szegény házuknál?

- Oh anyám, az a társaság nem hozzánk való.

Makóné nem érti, hogy miért ne volna hozzájuk való.

- Csak apád volna más ember.

Uj butorok kellenének a szalonba. A szobákat is újra kellett volna festetni már régóta. Néha egy-egy ebédet is kellene adni. Makóné régóta mondja, de hiába beszél. Mintha csak a falra borsót hányna.

A bűnös férj lesüti fejét s mukkanni sem mer, csak siet bekapni az ebédjét hamar. Megy a betegeihez.

Az asszony nem tartóztatja. Csak Paula megy oda atyjához s gyöngéden megsimogatja ráncos, sovány arcát:

- Szegény apa, mennyit fárad!

Tegnap óta mintha gyöngédebbé vált volna az a leány. Gyöngédebbé és szomorúbbá.

De kérdezősködni nem mer az apa. Fél, hogy valami olyat hall, a mit nem szeretne. Meg a betegek miatt is jó lesz sietni, mert még kérdezősködni talál ez a leány, hogy ki beteg s a doktor ur bele sül a hazugságba és kiderül, hogy a délelőttöt is a kaszinóban töltötte, meg a délutánt is ott fogja tölteni, elbujva az olvasó szoba leghátulsó zugába s összekuporodva úgy, hogy a nagy ujságlapok egészen eltakarják.

Békében ugyan ott sem maradhat, mert János, a kaszinó szolgája bizonyosan alkalmatlankodni fog megint a mult évi tagsági nyugtával, a mit a tekintetes úr ujesztendőre tetszett ígérni, hogy kifizet; de Jánost újabb ígérettel mégis csak le lehet rázni a nyakáról, otthon azonban

nem lehet lerázni az asszonyt, a ki egyre prédikál, hogy ez kellene, meg az kellene, a jó isten a megmondhatója, hogy mi minden kellene.

Hiszen csak pénz volna rá. De a kis doktornak oly nyomoruságos az állapota, hogy napokig szaladozik, míg egy pár forintot kerithet s a betegek lassanként mind elmaradoznak, mert megunják az örökös kéregetést, csak a szegényebbje marad, a ki ugysem fizet.

Keserves tépelődés közt olvasgatja Makó doktor egyik ujságot a másik után, az esze azonban egészen másutt jár. Baj, baj, hogy Paulát sem bírták még férjhez adni. Nem jön senki a ki megkértené. Ez a Szecey Zoltán sem akar szint vallani, csak kerülgeti mint a macska a forró kását. Persze az is azt tartja, hogy nézd meg az anyját, vedd el a lányát.

Hej, nagy csapás az ember nyakán az ilyen asszony. És most, hogy megint bele kóstolt a mulatságba, most még eszeveszettebb lesz s még kevésbbé fog vele birni a szegény kis doktor. Már megint a katonatiszteket emlegeti. Főhadnagy, kapitány, ezredes. Hát még ki? No csak ez kell. Azt a Szecey Zoltánt egészen elriasztják vele a háztól. Pedig ki tudja, hátha végre csakugyan komolyan előállt volna mint kérő?

A kis doktor csak nyög és sohajtozik:

- Az az asszony! Az az asszony.

De az az asszony nem törődik Szecey Zoltánnal, hogy elriasztják-e vagy nem. No bizony egy kis törvényszéki jegyző; Paula számára most nyílik meg a világ. Előkelő társaság fog itt náluk összegyülni. Azok a huszártisztek mind fess gavallérok. És ki tudja, milyen szerencséje lehet még Paulának. Lám tegnap mindjárt hogy körülvették.

Makóné szíve repes az örömtől. Mindenki látta, hogy egy gróf volt a társaságukban. S milyen szemeket meresztett Antalffy né, mikor látta az ezredest az ő asztaluknál és látta, hogy az karonfogva vezeti Paulát. Igazán nagyon kedves ember az az ezredes.

- Mit gondolsz, Paula, eljön-e hozzánk?

Paula nem felel, csak összeráncolt homloka árulja el, hogy nem szereti, ha ezt emlegetik.

Makóné azonban mégis emlegeti. Hogyne emlegetné? Milyen fényes elégtétel lesz az, ha az ezredes a ki még eddig a főispánékat kivéve sehol sem volt, még Antalffyéknál sem, az ő házukat szerencsételti látogatásával. Megpukkadnak a bedeházai nők irigységökben.

Féligmeddig csak saját magával folytatja Makóné ezt az érdekes beszélgetést, mert Paula szótlan komoran húzódik félre. Anyja végre megszólítja:

- Miért vagy olyan szomorú, Paula?

- Én, anyám? Miért lennék? Nincs rá semmi különös okom, hogy szomorú legyek. Épen semmi okom.

Makóné is azt hiszi, hogy nincs rá semmi ok.

- Kitűnően mulattál, igaz-e?

- Igen, anyám, kitűnően.

Aztán a leány újra elhallgat s néma, komor merengésébe süllyed. Néha-néha kitekint az ablakon, mintha várna valakit s olyankor keserű mosoly fut át ajkai körül. Oh, hiszen ő jól tudja, hogy az a valaki nem fog eljönni. Már tegnap tudhatta, hogy nem fog eljönni. A bál után most már épen nem.

Azóta bizonyára megtudta már a bálban történeteket és most neheztel vagy úgy tesz, mintha neheztelne és talán kapva kap az alkalmon, mely jó ürügyet szolgáltat, hogy kimaradhasson. Oh, Paula jól megérti.

- Tegnap este nem jelent meg, hogy megvédelmezzem a bántalmak ellen s ma ő kárhoztat el engem, a miért oly helyre mentem, hol ki voltam téve a bántalmaknak. Mintha én idéztem volna azt elő. Mintha én volnék a vétkes.

A leánynak reszketnek ajkai a mély belső felindulástól.

- Gyáva, gyáva, gyáva, - mormogja magában.

- Szóltál valamit? - kérdezi az anyja.

- Nem, édes anyám, nem szóltam semmit.

- Valjon eljönnek-e? - tér vissza Makóné újra arra az egyetlen tárgyra, mely egész elméjét elfoglalja. - S valjon mikor jönnek? Ma talán csak nem jönnek?

Jaj, azt nem szeretné hogy ilyen ronda házi ruhában, fölgüört ujjakkal, piszkosan, boglyosan találják. Megy, siet felöltözködni. Mert hát ha mégis?

- Te is más ruhát vehetnél.

- Jó ez, anyám, - felel a leány.

De ha nem volna jó, akkor sem lehetne már rajta változtatni, mert abban a pillanatban két aranyzsinóros katonatiszti sapka bukkan elő az ablaknál. Keve kapitány és gróf Falkenburg főhadnagy jönnek.

- Hozzánk, csakugyan hozzánk, - diadalmaskodik Makóné. - Hogy siettek!

De nem élvezheti diadalát, mert a másik pillanatban eszébe jut lompos öltözete. Szent isten! Hová szaladjon? Így nem maradhat itt. Csak hamar el!

Paula is szeretne anyja után futni a másik szobába, de el kell fogadnia a látogatókat, leültetni, beszélgetni velök, hiszen az elmúlt báli éj után, mikor együtt vacsoráltak, nincs joga kiutasítani őket.

A gróf ma illedelmesebben viseli magát. Okos stratégia, a ki belátta, hogy ezt a várat nem lehet egyszerre elfoglalni, ennek egy kis ostrom kell; de nem kételkedett, hogy ez az ostrom bizonyosan sikerre vezet. A leány büszke, egy kis hizelgést, egy kis udvarlást vár; de nagyon szegények lehetnek. A szobában minden a nyomoruság és a hiuság keverékére mutat.

Már oda kinnt látta azt Falkenburg gróf, hogy az alacsony ház falairól nagy darabokban lehullt a vakolat, az ócska zsindegy tető girbe-gurba, behorpadozott, az ablakokon egy pár üvegtábla kitört s isten tudja, mióta van úgy.

- Már az én időmben úgy volt, - jegyezte meg nevetve Keve kapitány.

Az ő idejében, öt-hat évvel ezelőtt. Azokat az ablaktáblákat tán azóta sem csináltatták meg. A létrán is, melyen a padlásra följárnak, hiányoztak már akkor ezek a fokok. Ez a borzas szőrű csunya eb is, mely oly kegyetlenül megugatja őket, még a régi.

Keve kapitány is a régi szeretne lenni: bizalmas és szemtelen; de törekvése hajótörést szenved a leány hidegségén. A gróf okosabb s nem riasztja el a vadat; de nyájásabb tekintetben ő sem részesül.

Azonban kinyilik végre a szomszéd szoba ajtaja s kisüt a ragyogó nap mind a két huszártisztre. A szeretetreméltó háziasszony ő nagysága megjelenik legdiszesebb ruhájában s oly boldog, hogy a szemeiből kiolvashatni boldogságát. Nagyon kegyes szavakban fejezi ki örömét a váratlan látogatás fölött s reméli, hogy gyakran lesz szerencséje.

A tiszt urak biztosítják, hogy részükről a szerencse s igyekezni fognak, hogy mennél többször tehessék tiszteletüket, a hol két ilyen kedves hölgyet találnak.

Keve kapitány most elfoglalja helyét ő nagysága mellett, míg a gróf közelebb húzza székét Paulához.

Sokáig azonban nem tart ez a kettős, mert csakhamar megjelenik a láthatáron egy harmadik aranyzsinoros sapka. Az ezredes jön.

Makóné arca még ragyogóbbá vált. De a két tiszt, mintha csak megfújták volna nekik a trombitát a visszavonulásra, elhagyta a csatát. Az ezredes maga maradt.

Már sötétedni kezdett mikor az ezredes hazafelé jött. A főutcán már meggyújtották a lámpákat. A kivilágított kávéházban, mely előtt el kellett haladnia, egy csoport huszártiszt ült, semmittevással töltve az időt, ki a körmeit nézegetve, ki a csizmaszárát csapkodva lovaglós ostorával. Egyszerre mind fölemelte a fejét. Meglátták az ezredest.

Keve kapitány a szemével hunyorgatott gróf Falkenburg főhadnagy felé. A főhadnagy meg-rántotta vállait s egy pillantást vetett a tükörbe, mintha azt akarta volna mondani:

- Nos, mit bánom! Majd meglátjuk, melyikünk győz?

IV.

Nagy öröm lehet az egy egész vidéki város válogatott társaságának, ha ítéletet tarthat a tisztesség útjáról letévelyedettek fölött. Fényes diadala az az általános erkölcsiségnek, ha közprédára bocsáttatik egy fiatal leány neve, a ki nem lehet jó, mert hiszen az anyja is rossz volt. Katonatisztek járnak a házhoz most is. Követ reá, ti derék, erényes hölgyek! Már a bibliában meg van írva: köveztessek agyon!

Egy percre ugyan meghökkentek e buzgóságukban Bedeháza lelkes hölgyei. Hadady ezredes föllépése a bálban mindnyájokat megzavarta. Egy ezredes mégsem olyan mint valami hadnagy s ha egy ezredes karonfogva kísér egy fiatal leányt, olyan tisztelettel, mintha valami grófkisasszonyt vezetne, az képes tévedésbe ejteni a közvéleményt. De nem sokáig, mert kisütik, hogy az ezredes is csak olyan mint a többi, sőt tulajdonkép még rosszabb, mert az ilyen kitanult vén gavallérok a legveszedelmesebbek.

Sajnálják azt a szegény Makó doktort.

- Maga jár a házhoz, szólhatna - biztatják Szecsey Zoltánt.

A fiatal embert boszantja ez a csipkedés. Mi köze neki ahhoz, hogy járnak-e katonatisztek a Makóék házához vagy nem járnak? Mit bánja ő?

A két Antalffy leány kajánul mosolyog:

- Igazán nem bánja?

- Igazán.

Nem hiszik el neki teljesen, pedig már két hete, hogy nem volt Makóéknál s föltette magában, hogy soha többé át nem lépi annak a háznak a küszöbét. Egyszer végét kell szakítani annak az ismeretségnek. Az a leány nem ő hozzá való.

Nem, valóban nem tehozzád való, te illedelmesen kicsiszolt, az etiquette minden szabályához szigoruan ragaszkodó, hajszálig pontos ember, te mintaképe a tökéletes fiatal embereknek, a kinek nyakkendője, kabátja, magaviselete és gondolkozásmódja, minden szabályszerű, minden úgy van kimérve, a hogy a finom társaság azt megkívánja.

Csak a szívében maradt egy kis helyecske, mely nincs még szabályszerűen idomítva, hogy oda egy jó nevelésű leány képe beillesztessék, egy mintaleány képe, mint a milyen mintaférfi ő maga, egy illedelmes, korlátolt eszű és üres szívű teremtés, a kinek gondolatai nem csapongnak semerre és vére soha sem forr föl.

Most még ennek a jövőbeli mintaleánynak a helyét egy szeszélyes, majd szilaj, majd megkomor, büszke és hevesen föllobbanó leány foglalja el s bármikép próbálja azt kiűzni onnan Szecsey Zoltán, mindig vissza-visszatér.

- De hiszen nem vehetem nőül, azt mégsem tehetem, - magyarázza magának a tusakodó ifju.

Persze, hogy nem veheti, a tisztességre oly szigoruan féltékeny fiatal ember nem veheti el azt a leányt, a kinek az egész városban oly rossz a híre.

Igaz, tudja, hogy az becsületes leány s nincs senki, a ki szemére vethetne valamit; de a családja! Az anyja, az a cégéres életű asszony! No meg az apja sem áll valami nagy becsületben, az a szegény, örökké kunyoráló emberke.

Nem, ilyen családba nem keveredhetik Szecsey Zoltán. Már az is boszantó, hogy rokonságban vannak. Még boszantóbb, hogy egy kicsit udvarolgatott Paulának s most nem tudja, hogy huzza ki a lábát, mert csak úgy szeretné kihuzni, a hogy az ilyen korrekt fiatal emberhez illő. Semmi botrány.

Már az a multkori összekoccanás is kellemetlen volt reá nézve. Egyáltalán nem szereti az efféle izgalmakat. Attól is fél, hogy az a leány, a milyen szenvedélyes természetű, valami meg-gondolatlanságot talál elkövetni. Az ember nem tudja, mindennap olvashatni az ujságokban öngyilkosságokról, vitriol-drámákról, revolverekről, melyekkel elkeseredett leányok rá lönek hűtlen udvarlóikra.

Azt a mendemondát a katonatisztekéről nem hiszi Szecsey Zoltán. Hátha járnak, ki tudja, nem inkább az anyja végett járnak-e? Az az ostoba asszony még most sem akar föl hagyni a kacérkodással. És ha Paula végett járnának is. Szecsey Zoltán sokkal jobban ismeri azt a leányt, mintsem csak egy mákszemnyi rosszat is elhihetne róla. Meglehet, hogy dacból, büszkeségből túri, hogy udvaroljanak neki; de minden egyéb hazugság.

Zoltán legjobban tudja. Egy folt sem tapad annak a leánynak tiszta lelkéhez. És ha nem volnának azok a szerencsétlen családi viszonyok s a leány nem volna oly makacs, oly heves és fékezhetlen, hát Zoltán komolyan gondolt volna arra, hogy nőül veszi. Mert érzi, hogy most is szereti és a leány is szereti őt.

De okos ember, a ki véget akar vetni ennek a boldogtalan szerelemnek. Mit mondana a világ, ha csakugyan komolyan el akarná venni Makó Paulát? Hogy vezetné be őt a társaságba? Hogy kellene pirulnia? Milyen ferde helyzetbe jutna. Talán ignorálnák is, nem viszonzónák látogatásait, nem hínák meg az előkelőbbek társas összejöveteleire.

Pedig ennek a minta fiatal embernek minden vágya az előkelőség. A főispánékhöz ha meghívót kap egy estélyre, boldoggá teszi, habár ott föl sem veszik s csak azért hítták, mert táncosra van szükség. Ha Antalffyékkel együtt sétálhat az utcán, ragyog az arca, pedig a két Antalffy leány egyik csunyább mint a másik s szüntelen fitymáló kedvükben vannak.

Mennyivel szebb, mennyivel kedvesebb Paula. De azért az Antalffy leányok közül akár-melyiket szívesen nőül venné Zoltán, ha adnák, Paulát ellenben nem. Isten ments, hogy arra a gondolatra vetemednék. Hisz az lehetetlen. S küzd saját szíve ellen, mely a szép leányhoz vonja.

Néha-néha fölébred még benne a vágy, hogy lássa a szép leányt, hogy bele nézzen fénylő szemeibe, hogy hallja édesen csengő szavát; de ez olyan oktan vágy, melyet le kell győznie. Csakhogy ez nehezen megy, nehezebben mint gondolta. Vannak olyan napok, a mikor alig bír magával, a mikor csodálatos gondolatok keringenek fejében, föllázadni szeretne, kedve volna széttörni a korlátokat. De mindig lecsillapodik s estére már mint okos, higgadt fiatal ember, a kire nagy jövő vár, teszi tiszteletét az Antalffyék színházi páholyában vagy a törvényszéki elnök urnál, a kinek szintén van egy szépnek semmikép sem nevezhető leánya.

Az elnök ur kegyesen fogadja a derék fiatal embert, Antalffyné nyájasan mosolyog, mindenütt szívesen látják, a főispán maga is elismerőleg nyilatkozott felőle s megígérte pártfogását. Csak nem fogja Szecsey Zoltán egész jövőjét kockáztatni egy szerencsétlen házassággal?

Messze elkerüli még tájékát is a Makóék házának s mikor a kis doktor egyszer véletlen belebotlik az utcán s rá kezdi, hogy: ej, ej, Zoltán öcsém, - hát a fiatal ember sietve odább áll:

- Nagyon sürgős a dolgom, bátyám.

V.

Keve kapitány és gróf Falkenburg főhadnagy isten tudja hányadik cognacos pohárkát hajtották már föl, mikor a főhadnagy fölkiáltott:

- Az ördög vigyen el engem, ha az ezredes le nem ütötte a kezemről azt a leányt. Már látom, hogy vége.

Kinéztek az ablakon s látták, hogy az ezredes ott megy megint a Kádas-utca felé.

- Türelem, bajtárs, türelem, - csöndesítette barátját a kapitány; - van még több szép leány is a városban.

- Van, van, - viszonzá a főhadnagy, - de boszant, hogy annyit koptattam a lábamat hiába. - Mi a ménkű varázsszere lehet az öregnek, hogy a leánynak inkább kell, mint az ilyen magamfajta fiatal legény?

Keve kapitány nem tudja. Azt hiszi, hogy az öregnek nagyobb már a gyakorlata, jobban tudja a módját?

- A módját? Hisz én próbáltam mindenkép. S ma hátrább vagyok, mint a kezdetén. Szóba sem akar állni velem a leány, tüntetőleg ott hagy s mulattathatom a mamáját.

- Hisz az sem megvetendő, véli Keve kapitány, csinos, jó karban levő.

- Meghiszem, - szakítja félbe a gróf, - de nem az én gusztusom, nagyon kövér. És nem is igen lelkesülök a negyven éves hölgyekért. De azt a leányt, ha azt egyszer a kezeim közé kaphatnám!

Villogó szemekkel ugrik föl székéről a fiatal gróf. Keve kapitány vállait vonogatja.

Azalatt az ezredes befordult a Kádas utcára s erősen dobogó szívvvel nyitja be a Makóék kapuját. Tegnap itt találta Falkenburg főhadnagyot; valjon itt találja-e ma is?

Nincs senki otthon, csak Paula. S az ezredesnek szive még erősebben kezd dobogni. Egy percig nem talál szót, hogy mit mondjon, csak megszorítja a leánynak feléje nyújtott kezét, talán nagyon is melegen, nagyon is hosszasan, mert a leány megzavarodva vonja vissza kezét, barátságos, nyájas tekintete hirtelen csodálkozássá és megdöbbenéssé olvad s lesüti szemeit.

- Miért vonja vissza kezét? - szól az ezredes.

A leány szólni akart és nem tudott. Így még soha sem látta Hadady ezredest, kipirult arccal, lángoló szemekkel. Csaknem megijedt tőle. Még hangja is másnak tűnt föl, rekedtnek, tompának.

- Miért vonta vissza kezét? - ismételte az ezredes és hangja nem volt oly szelid, oly bizalomkeltő, mint máskor. - Megbántottam valamivel? Neheztel rám valamiért? Beszért talán önnek valaki?

Nem gondolhatott egyebet. S a mint ott állt a szép leánynyal egyedül, agyára tódult a vér s hirtelen elhatározással közelebb lépett. Érezte, hogy elérkezett az a perc, a mikor szólania kell. Maga sem tudta, mi lesz a vége ennek a beszédnek, de egyszer végre meg kell ragadnia az alkalmat. Falkenburg főhadnagy jutott az eszébe. Nem haboz tovább, nyíltan fog szólani. Tudni akarja, ki beszért, mit beszért?

- Rágalmaztak ön előtt?

A leány megrettenve, akadozva felelt:

- De, édes istenem, miért kérdezi ezt? Miért gondolja?

- Szóljon, - sürgette az ezredes. - Talán szüleinek nem tetszik, hogy én...?

Elakadt, egy percig habozott, aztán hirtelen fölállt s megragadta a leány kezét:

- Nos, igen, szóljon, miért változott meg? Tegnap még oly boldoggá tett. Paula! Édes Paula!

A leány kirántotta kezét Hadady ezredes kezéből. A homályos világosság dacára is látni lehetett, hogy arca elsápadt s egész testében reszket.

- Hát ön is? - szólt fuldokló hangon s iszonyodva takarta el arcát; - hát ön is?

Az ezredes megdöbbsent. Nem értette e nagy rémület és irtózat okát s teljesen megzavarodva állt a leány előtt:

- De hát mi van abban oly borzasztó, hogy én is szerelmes lettem egy szép leányba? Hát oly rút, oly vén, oly visszataszító vagyok én, hogy már a gondolatától is megremegek annak, hogy én szeretem?

- Hagyjon, hagyjon el, - rebegte fuldokolva a leány.

Az ezredes habozva állt ott. Az egész jelenet oly megfoghatatlannak látszott. Ez a váratlan sértés, ez a megvető visszautasítás fölingerelte; de gavallér volt, a ki mérsékelni tudja haragját.

- Szót fogadok, Paula kisasszony, - szólt büszkén, de a nagy belső felindulás miatt fojtott hangon, - el fogok távozni és többé nem kerülök utjába. Legalább szándékosan nem. De egy válasszal tartozik nekem. Katonatiszt vagyok s féltékeny a becsületemre. Véttem valamit a lovagiasság ellen, midőn megvallottam, hogy önt szeretem s nőül akarom venni?

Halk sikoltás rebbsent el a leány ajkán s reszketve emelkedett föl a székről.

- Nőül akar venni? Engem?

Most még kevésbbé értette az ezredes a leány csodálatos magaviseletét.

- Mit jelent ez, Paula? - kérdezte komolyan, csaknem szigoruan.

- Ez azt jelenti, ezredes ur, - válaszolt a leány, - hogy ön derék és nemes férfi s én teljes szívemből köszönöm jószágát.

Kezét nyújtotta az ezredesnek és most már nem vonta vissza, hanem ott hagyta a férfi melegen szorító kezében.

Az ezredes most már mosolyogva szólt:

- Arra még nem felelt, Paula, amit kérdeztem. Miért ijedt meg tőlem?

A leány pirulva, zavartan sütötte le szemeit s oly kedves volt így szemlesütve, szemérmetesen, hogy az ezredest elragadta fiatalos heve s átölelte a leány karcsu derekát.

- Hát szeret egy kisé?

Egy percig hallgatott a leány, csak szívének heves dobogását lehetett hallani, amint igyekezett kibontakozni az ölelő karok közül. Aztán nem is igyekezett már kibontakozni s halkan, susogva rebegte:

- Szeretem.

Hadady ezredes szívéhez szorította a szép leányt.

- Oh édes, édes egyetlenem!

A daliás férfi büszkén, boldogan tartotta karjai közt a leányt. Csaknem ifjui tűz ragyogott szemeiből, széles melle kifeszült s barnapiros, férfias arcán a boldogság fiatalító varázsa látszott.

Enyelegve szólt most Paulához, akit még mindig átölelve tartott:

- Nos édes, kívánja még, hogy elhagyjam?

A leány a férfi keblére hajtotta piruló arcát. A férfi felelt helyette is:

- Nem, aranyosom, nem hagyom el soha. Még ma beszélek szüleivel.

- Holnap, - kérte a leány.

- Miért? - kérdezte az ezredes.

- Holnapig talán jobban megfontolja - viszonzá halkan a leány.

- Ha csak ezért, - szólt nevetve az ezredes, - akkor nincs semmi okom holnapig várni. Ugy akarok innen elmenni, mint jegyese.

- Holnap, holnap, - esengett a leány.

- Csodálatos leány. Jó, legyen hát holnap, - engedett végre az ezredes.

S hosszú, forró csókot nyomott a szép leány ajkaira, ki szemeit behunyva, kábultan, félig aléltan pihent karjai közt. Majd egyszerre föltrezenve, gyöngéden eltolta magától a férfit.

- Holnap, holnap!

Mikor az ezredes eltávozott, mintha Paula csak akkor tért volna teljesen eszméletére.

Mereven tapadt szeme az ajtóra, a merre Hadady ezredes távozott. Ugy látszott, mintha azon gondolkoznék, nem álom volt-e az, ami vele történt. Hát igazán úgy történt minden és most már megmásíthatatlan?

Kezeit végighuzta homlokán, mintha álmából ébredne föl. Aztán valami rettenetes szorongó érzés fogta el szívét s megtörve roskadt a támlásszékre:

- Mit cselekedtem!

Könyei végig peregnek arcán. Oda van büszkesége. Mit cselekedett? Miért cselekedte? Hiszen nem kényszerítette rá senki. Miért nem mondott igazat? Miért mondta annak a nagylelkű nemes férfinak, hogy szereti? Miért csalta meg?

De hát mondhatott-e egyebet? Abban a pillanatban nem tudott volna mást mondani, annyira erőt vett rajta a meghatottság s annyira megtelt a szíve hálával és gyöngédséggel. Oh! ez az ember, a ki annyira fölötté áll a többinek, nem úgy szereti őt, mint a többi, hanem becsüli, magához emeli, nőül kéri. Hát felelhetett-e ennek a nagylelkű férfinak mást, mint amit várt, hogy szereti?

Nem tudta, mit mond abban a pillanatban, s oda omlott karjai közé annak, aki nagylelkűen magához akarta emelni a szegény, mindenkitől lenézett leányt. Elragadta a nagylelkűség. Talán a hiuság is belejátszott. Nejévé lehet egy előkelő férfinak, kiváló állást foglalhat el a társaságban, akik most lenézik, alázatosan bókolva fognak meghajolni előtte.

Meglehet, hogy hozzá járult az elkeseredés is annak a másiknak lelketlensége és gyávasága miatt, akit igazán tudott volna szeretni s aki oly nyomorultul elhagyta.

Nem tudja, mi minden ragadhatta meg lelkét abban a pillanatban; de arra emlékszik, hogy mint valami látomány tűnt föl előtte a jövő ijesztő képe. Ugy rémlett neki, mintha valami örvény tátongna lábai előtt, valami rémes, sötét, kanyargó örvény, mely elnyeléssel fenyegeti.

Megborzadt arra a gondolatra, hogy mi lesz belőle atyja halála után. Addig csak eltengődnek, hanem aztán?

Nem volt más választása. Hogyne fogadta volna el a mentő kezét. De érzi, hogy ez nem szerelem. És eszébe jut szerencsétlen anyja, a ki szerelem nélkül ment férjhez. Oh, milyen élet az egy férfihoz láncolva élni, akit nem szeretünk!

Egykor fogadást tett, hogy soha sem fog szerelem nélkül férjhez menni, soha semmi más érdekből. És most mégis kezét nyújtja annak, aki iránt nem érez csak tiszteletet, a ki korára nézve atyja lehetne s a ki maholnap talán roskatag aggastyán lesz. Ott pihent karjai közt, átengedte magát csókjának, ölelésének és oda ígérkezett neki örökre, a nélkül, hogy szívében érezné a szerelmet, a nélkül, hogy csókjára sovárogha, sőt félve gondol rá.

Hát ő is úgy megy férjhez, mint mások, a kik oltár elé lépnek hideg szívvvel és esküsznek szerelmet, a mit nem éreznek? Hát ez az ő vége is?

- Vagy isten rendelése csakugyan, hogy az övé legyenek?

Rejtelmes hang szólal meg Paula szívében. Az égi gondviselés küldte bizonyára ezt az embert, hogy legyen egy erős, bátor, nemes férfi, a kire támaszkodhatik. Oh, ezt már legelső találkozásukkor érezte Paula, olyan homályosan, de érezte mindjárt. Mintha dicssugártól körülvéve látta volna daliás alakját, mintha valami felsőbb lény lépett volna elejébe, úgy tűnt föl Paulának.

Mivé lett volna nélküle Paula? Hová sülyedt volna? Iszonyodva gondol a báli éjre, a mint kétségbeesésében vakon akart rohanni saját vesztébe. Ma már örökre el volna temetve a fiatal leány, a ki huszártisztekkel pezsgőzött, tivornyázott. Ha ez a férfi nem lép föl mint őrző anyala, hová ragadta volna az elkeseredett leányt az a szilaj dac, mely szembeszállni készítette az egész világgal.

Borzadva gondol vissza Paula arra a percre, mikor lába már ott állt az örvény szélén, melybe a világ igazságtalan ítélete akarta letaszítani. Oh, mennyi hálával tartozik szabadítójának! Milyen boldog lesz, ha azt boldoggá teheti. Csak reá akar gondolni szüntelen, neki szolgálni, neki áldozni egész életét, mint hűséges, engedelmes felesége. Szeretni akarja, szeretni, szeretni.

VI.

Csodálatos hírrel fogadták otthon a kis doktort, mikor este hazajött. Azt hitte, megbolondult a felesége, mikor az ujságotlani kezdte, hogy itt járt a huszárezredes és holnap eljön megkérni a Paula kezét. Már világos, hogy annak az asszonynak az esze megzavarodott a katonatisztjei miatt. De mikor Paula is erősítette, hogy igenis itt volt az ezredes és holnap eljön, már akkor bámultában nem tudta a kis doktor, mit feleljen, szeme, szája elállt.

- Látod, milyen szerencsét köszönhet nekem a leányunk, - kezdte most a dicsekedést az asszony.

Mert ha ő nem zaklatta volna az urát, hát abba a bálba sem mentek volna, az ezredessel sem ismerkedtek volna meg és nem érhetne volna Paulát ez a nagy szerencse.

A kis doktornak még most sem fért a fejébe. Igazán csodálatos. És ilyen hamar!

- S te mit mondasz hozzá Paula?

- Én, apa, hálát adok az istennek.

De a doktornak úgy látszik, mintha a leány még sem örülne oly nagyon, mint a hogy az ilyen nagy szerencsének örülni kellene. Nem meri azonban faggatni, mert fél, hogy rátámad a felesége, ha az asszonyok dolgába ártja magát.

A mi őt magát illeti, nem mondhatja, hogy valami különösen örülne neki. Már ő csak jobban szeretett volna olyan Szecsey Zoltán-féle vőt, a kitől kérhet az ember egy pár forintot, ha megszorul. Az ilyen nagyuri vőt az ember megszólítani sem meri.

De ha már így áll a dolog, hát isten neki.

- Csak boldog légy, édes leányom.

Megsimogatja leánya haját, ki kezét csókol. Egy könnycsepp hull apja kezére.

- Mi ez, leányom? - riad föl az apa.

- Boldog vagyok, apa, csak ennyi az egész, - susog Paula.

És elsiet, mert már nem bírja tovább visszatartani könnyeit.

Nem tudja, hogy miért sir, hiszen örülnie kellene. Derék embernek a nejévé lesz, előkelő rangot fog elfoglalni, olyat, a milyet legmerészebb álmaiban sem remélhetett és szívét mégis úgy nyomja valami.

Hej, az a boldogság ritka madár s csak röpked az ember szeme előtt, de ki az, a ki megfogta? Hadady Ernő sem fogta még meg. Valami úgy nyugtalanítja őt is, valami kellemetlen érzés, a mi bele vegyül boldogságába, valami afféle, mintha elhamarkodta volna a dolgot. Alig két hete, hogy ismeri a leányt s nosza rajta, ilyen hebehurgya ifjonc módon megkéri egyszerre.

Nem azért mondja, mintha megbánta volna. Oh dehogy! Olyan gyönyörű feleséget kap, olyan kedves teremést, hogy nincs mit megbánnia. De hát talán mégis jobban meg kellett volna fontolni, nagy dolog a házasság, főképp már olyan korban. De félt, hogy megelőzi valaki, fiatal tiszték is járnak a házhoz. Az a Falkenburg csinos fiu, gróf, nagy úr gazdag ember, veszedelmes ember s látni való, hogy szerelmes Paulába. Igen, az az átkozott féltékenységg, az kergette Hadady Ernőt: előzd meg, előzd meg. Aztán mikor egyszer már benne volt, a mint szólni kezdett, egyszerre elragadta lobbanó természete.

De jobb így, elvégezte huszárosan. Ámbár még most is úgy rémlik neki, mintha csak álmodta volna az egészet.

Nos tehát megházasodik. Nem hitte volna, hogy ötven éves korában még ráadja a fejét. Azaz, hogy az igazat megvallva, nem is ötven, hanem ötvenegy. Pár nap múlva betölti az ötvenegyét s az ötvenkettedikbe lép. Házasságra biz az kissé késő. Hiába szépítgeti a dolgot, késő. Igaz, hogy bájosabb teremtet huszonöt éves korában sem kaphatott volna s olyan okos, komoly, derék leánynak látszik; áldhatja az istent, hogy ilyet kap. Miért nyugtalankodik mégis? Miért nem érzi magát oly boldognak mint kellene?

Boszusan csavargatja szürke bajuszát. Hja, az az ötvenegy év! Ilyenkor már az ember habozóvá, kételkedővé válik. Valjon igazán szereti az a szép fiatal lány? Az ördög lát be a nők szívébe. Ki tudja, micsoda okok, micsoda érdekek vezethetik? A család szegénynek látszik, nagy kilátásaik nem igen lehetnek.

De szégyenkezve szakítja félbe töprengését. Oh, arról a kedves leányról gyalázat ilyet föltenni. Azért, mert szegény?

- Hisz én sem vagyok gazdag s a kaució előteremtésével biz isten meggyülne a bajunk, ha ő felsége kegyelme ki nem segítne.

Nem, a lány magaviselete nem mutat arra, mintha számítás férközött volna szívéhez. Oh! a számító lányok nem úgy viselik magukat. Azok nem halogatják holnapra a kérést. Azoknak a vonakodása csak színjáték és csábító eszköz; de ez a lány, mikor sápadtan és reszketve kiáltotta, hogy »hagyjon el«, nem játszhatott komédiát.

Mennél jobban hányja-veti Hadady ezredes elméjében azt a csodálatos jelenetet, mely megelőzte kölcsönös szerelmi vallomásukat, annál világosabb lesz előtte, hogy a lány szereti őt. Csak egy szerető lány szív remeghet úgy, mely fél titkát elárulni.

- Szegény, szegény kis angyalom, - szólta magában az ezredes; - hát azt hitted, hogy én csak játszom veled? Azt hitted hogy mert szegény vagy, hát nem vagy méltó hozzám?

Egy időre lecsillapodnak az ezredesnek mindenféle aggodalmai, de másnap megújulnak s mikor dél tájban Makóékhoz indul, úgy érzi, mintha valami visszafelé húzná, tartóztatná, hogy: ne még. Egy kis tájékozódást tán mégis kellene szereznie a családról, melybe beházasodni akar.

De hol? Kitől kérdezősködjék? Restelt szólni. Meg aztán mit is kérdezne? Hogy gazdagok-e, szegények-e? Mit bánja ő! Valami nagyon jó módon nem lehetnek, azt látja. Azt is látja, hogy az anyós kellemetlen ráadás, az após pedig, az a sovány, törpe, inséges alak kopott fekete ruhájában valóságos madárijesztő; de hát mi az ördögöt törődik velük? A leányt veszi el s nem az apóst sem az anyóst.

Mit fontolgat még? Szereti a leányt, a lány is szereti őt, mi kell még egyéb? Bolond lenne, ha habozna, mikor a mennyország kapuja nyílik ki előtte. De nincs is már helye a fontolgatásnak, tegnap szavát adta és Paula várja.

S mint valami fiatal szerelmes siet az ezredes kedvese lakása felé. Ugy érzi, mintha megifjodnék. Mintha minden szerelmi kalandja léha asszonyokkal, hiú lányokkal egyszerre elmosódott volna életéből. Mintha csak most kezdene igazán élni. Széles melle kitágul, magas termete kiegyenesedik.

A kik találkoznak vele az utcán, bámulva tekintenek rá s hallja, amint két fiatal nő ki elhalad mellette, suttogva megjegyzi:

- Nini, az öreg ezredes!

Az a szó egyszerre leszállítja Hadady Ernőt a felhőkből a földre, a rideg, ijesztően sivár földre. Igen, az öreg ezredes, a ki a fiatalot akarja játszani. Valjon meddig? És mi lesz a vége?

- Eh addig a meddig, - mormogja magában az ezredes.

És elszántan előre megy.

VII.

Elszörnyedt az egész város, Gulyásné, Antalffyné, a nőegylet, a Fröbel egylet, a vöröskereszt-egylet választmányi tagjai, mind az egész Bedeháza előkelő hölgyei oda lettek a bámulattól és a megbotránkozástól, mikor híre futott, hogy Hadady ezredes jegyet váltott Makó Paulával.

Sokan hihetetlen mendemondának tartották, bizonyosan csak Makóné terjeszti azt. Mások azonban, kiknek már a vöröskereszt egylet bálján feltűnt, hogy vezette az ezredes karonfogva Makó Paulát, nem kételkedtek, hogy ezt a hiú öreg gavallért rútul befönték. Nőül venni azt a leányt! Nem kellene tünni, föl kellene világosítani az ezredest.

De ki szóljon? Senki sem akar erre a kényes szerepre vállalkozni Keve kapitányt, a kit ismernek a tisztek közül még a régiebb időből, biztatják; de Keve kapitánynak van esze, hogy nem szól. Csak mosolyog és pödörgeti a bajuszát:

- Bizony, bizony.

Nagy a csodálkozás a tisztikar közt is. De nem történik egyéb, csak egy pár Szapperlót szalad ki egyiknek-másiknak a száján.

Falkenburg gróf gúnyosan mosolyog. Na, ilyen áron lehetett győzni! Nem kételkedik, hogy így neki is lehetett volna, csak hogy ő nem licitál addig. Egyébként a legokosabb most már nyájas arcot mutatni s magába fojtani boszúságát. Azzal vigasztalja magát, hogy még nincs mindennek vége s a ki utóljára nevet, az nevet legjobban.

Az ezredes boldogságának mámorában semmit sem lát a gunyos arcokból maga körül s egész nyiltszívűen fogadja a szerencse kívánásokat. Oly boldog és oly büszke, mikor mátkájával végig sétál az utcán.

Egy hónap múlva lesz az esküvőjük. Hadady Ernő sietette, ámbár Makóné váltig ellenkezett, hogy az nem lehet, ilyen rövid idő alatt, istenem uram, hogy állítják össze a kelengyét, teljes lehetetlenség, hogy minden kész legyen és minden úgy legyen, a hogy kellene. De Hadady Ernő azzal vetett véget a sok óbégatásnak, hogy katonatiszt feleségének nem sok kell, ma itt vannak, holnap százmértőföldnyire, nekik a sok holmi csak teher.

Makó doktor ur helyeslőleg bólintott rá: igaz, szent igaz. Szegény embernek így is főtt a feje, hol kunyorálja össze a kelengyére valót, akármilyen kevés lesz is az?

Az örömdetes hírrel kicsikart ugyan a pácienseitől itt is, ott is valamicskét, a kereskedőknél is nyílt most már egy kis hitel, a kaszinóban pedig sorra fogdosta a doktor az embereket:

- Kedves öcsém... barátom uram... csak két hétre... hálás köszönettel megadom.

De hát mit ért az mind, a mit a kis doktor haza hordott a feneketlen bordóba? Mióta úgy fordult Makónénak a sora, hogy méltóságos asszony lesz a leányából, azóta úgy elragadta a nagy dicsőség, hogy nem lehetett birni vele. Egy füst alatt ki akarta stafirozni nemcsak a leányát, de magát is. Soha sem lesz többé ilyen kedvező alkalom.

A keserves pénzhajszolásban kifáradva, elcsigázva érkezett haza minden este Makó doktor. De otthon a felesége előtt nem meri bevallani fáradozásainak balsikerét s azzal biztatja az asszonyt mindig, hogy: majd, majd, lelkem.

Kerüli szegény ember a leánya tekintetét is, mert fél, hogy abból is azt a szemrehányást olvassa ki, micsoda semmiházi apa ő, a ki leányának a kelengyét sem bírja megszerezni.

Lassan kullog haza s nesztelen sompolyog be a házba, hogy észre ne vegyék. Olyankor jön, mikor gondolja, hogy az ezredes már elment, mert szörnyű módon restelli magát a leendő veje előtt.

Már elmenne könyörögni a pokolbeli sátánhoz is. Megpróbálja Rudit, a főpincért az arany sasban, a ki azt mondják, katonatiszteknek és más fiatal gavalléroknak pénzt szokott kölcsönadni.

Rudi a füle tövét vakarja. Hát mennyi tetszenék a tekintetes urnak?

A kis doktor nem mer sokat mondani, csak olyan határozatlan summát mond: hát ugy egy pár száz forint.

- Aztán ki írja alá a váltót?

A doktor ötöl-hatol. Mit feleljen arra a kérdésre? Hisz a takarékpénztárban is azt kérdezték.

Rudi segítségére sietett a vergődő kis doktornak.

- Talán valamelyik a tiszt urak közül, hisz a tekintetes urék jó barátságban vannak velök. Teszem azt gróf Falkenburg főhadnagy ur.

A doktor erősen törülgette izzadó homlokát:

- Persze, persze.

Egy egész hétig aztán feléje sem mert menni az arany sasnak; de az idő mindegyre sürgetőbbé vált s végre csak rá fanyalodott, hogy újra megszólítsa Rudit:

- Nézze csak Rudi, izé, nem lehetne amugy?

A Rudi válasza nagyon határozott:

- Nem lehet, tekintetes uram. Semmikép sem lehet.

A főpincér elhárítja magáról a felelősséget. Ő megtenné szívesen, de nem az ő pénze és tetszik tudni, mai időben az emberek óvatosak.

- Cudar világ ez, tekintetes uram.

A kis doktor legjobban érzi, hogy milyen cudar világ. Nincs már barátság, sem rokonság. Tegnap megszólította a kaszinóban Szecsey Zoltánt, hogy nagy a baj, édes öcsém, egy kis váltócskát kellene aláírni. S mit felelt az a pimasz? Hogy sajnálja, neki elvei vannak, az édes apjának sem teheti, de ha szolgálhat azzal, a miye van, ezzel a husz forinttal.

A szegény megszorult ember elvette azt is hogyne vette volna? De hát emberség ez? Rokoni szeretet ez?

- Mikor ugy ragaszkodtam hozzá, mintha a saját fiam lett volna.

Most azonban nincs idő a kesergésre, mert szorul a kapca, az asszony otthon napról-napra jobban zaklatja és az esküvő ideje közeledik. Már csakugyan nincs mit tenni, mint azt a gróftól keresni.

- Negyedik szám, az emeleten, - utasítja Rudi a doktor urat.

Még föl is kíséri s szól a gróf legényének, hogy jelentse be.

- Ne, ne, - akarja mondani a kis doktor, - majd máskor.

De a szó elakad torkán. A gróf éppen akkor lépett ki, sapkával a fején, lovagostorral a kezében. Valahová készült.

- Jó napot, doktor úr - kiáltott vigan az alázatosan hajlongó kis emberkére. - Micsoda jó szél hajtotta erre? Minek köszönhetem a szerencsét?

A doktor szabadkozott, hogy majd máskor teszi tiszteletét, nem alkalmatlankodik most, mikor látja, hogy épen valahová méltóztatik indulni.

- De bizony nem megy innen, mig meg nem iszik egy pohár cognacot, - szólt a gróf s betuszkolta a folyvást mentegetőző és vonakodó kis embert.

Az egy pohárkából kettő is lett, a kettőből meg három. Hiába szabadkozott a doktor:

- De kérem, nem szoktam. Sok lesz.

- Soha sem sok a jóból, - vélte a gróf. - Ez a legjobb orvosság, kedves doktorom, ezt tessék preskribálni a betegeinek.

Valóban nagyon hatásos szer lehetett, mert még az a félénk kis ember is olyan bátorságot kapott tőle, hogy minden további nógatás nélkül elő merte adni jövedele célját.

A gróf jókedve egyszerre alábbszállt. Mi ez? Mit akar ez az ember? Micsoda vakmerőség? Megbolondult ez? De nem szólt, csak szemöldökeit rántotta össze kevélyen. Talán az erős ital ártott meg a kis embernek? Csak részeg fővel merhet olyat kérni, hogy gróf Falkenburg írja alá az ő rongyos váltóját.

- Csak rövid időre, - magyarázta akadozva a kis ember, - tetszik tudni, hogy a leányom férjhez megy és tulajdonkép az ő számára.

A gróf nagyot néz:

- Ah ugy? A Paula kisasszony számára? Talán épen az ő megbízásából?

- Igenis, - füllent a doktor.

A gróf arca csodálatos átváltozáson ment keresztül. Szemeinek tekintete szűrő lett s kaján mosoly jelent meg ajkain. A kis doktor megijedt, hogy talán elhibázta a dolgot.

De mégsem. Hisz a gróf most minden további szó nélkül kinyújtotta a kezét:

- Kérem.

A doktor azonnal kihuzta zsebéből a váltót.

- Méltóztassék.

Gróf Falkenburg főhadnagy aláírta, visszaadta s be sem várva, mig a doktor kezdi a búcsúzást, hidegen megbillentette a fejét:

- Ajánlom magamat.

Kezét sem nyújtotta. S a doktor úgy vélte, a mint lefelé ment a lépcsőkön, hogy a gróf úr részéről talán mégis nagyon gögös és barátságtalan volt ez az elválás. De annyi lealáztatáson ment már át szegény ember egész életében, hogy egygyel több vagy kevesebb mindegy már neki; csak azt sajnálta, hogy így állván a dolog, azt a váltót hatszáz forint helyett nem ezer forintra állította ki. A grófnak mindegy lett volna, azt is csak úgy aláírta volna.

VIII.

Az esküvő csöndben történt. Makóné szerette volna ugyan teljes pompájában élvezni diadalát, hosszú kocsisorral végig robogni a főutcán a templomhoz, előkelő vendégek seregével, diszruhás huszártisztekkel, meghíni a lakadalomra a főispánékat, a törvényszéki elnököt, a katonai zenekar játszott volna az ebéd alatt s Antalffyné, Gulyásné és a többi ellenségei sápadoztak, zöldültek, kékültek volna az irigység miatt.

De nem lett így, Paula nem akarta, az ezredes sem és a hozzávaló pénzt sem tudták volna honnan keríteni Makóék. Hát csak egész csöndben folyt le, már a mennyire csöndben folyhatott le ez a nagy esemény, mely föl kavarta egész Bedeházát.

Antalffyék és sokan mások az utolsó napig reménykedtek, hátha közbejön valami s füstbe megy ez a házasság. Névtelen fölvilágosító levelek sem hiányoztak, melyekben egyik vagy másik magát megnevezni nem akaró igaz tisztelője az ezredesnek, óvja és inti őt a szörnyű ballépéstől; de az ezredes a kályhába dobta a leveleket s ha keze ügyébe akadnak, tán oda dobta volna a levelek gyöngéd íróit is. Semmi jó tanács nem tartóztathatta föl ezt az elvakult embert.

A bedeházai előkelő társaságnak immár számot kellett vetnie azzal, hogy Makó Paula Hadady Ernőné lesz, méltóságos asszony lesz. Némelyek kikerülhetlennek tartották, hogy a társaság most már vegye föl kebelébe; de az engesztelhetlenek még duzzogtak. Mindamellett valamennyien a templomba tódultak s annyi nyájas mosoly szállt a szép menyasszony felé, hogy az egészen elbámult a jóindulat ilyen számos nyilatkozatán. Antalffyné maga is úgy vélekedett, hogy ha Paula meglátogatná őket, bajos volna a vizitet nem viszonzni. A két Antalffy leány pedig oly hangosan, hogy Paula is meghallhassa, jegyezték meg a háta mögött:

- Igazán nagyon bájos menyasszony ez a Paula.

Mikor a szertartásnak vége lett s az új pár kifelé jött a templomból, annyi kéz nyult, hogy megszorítsa Paula kezét s annyian kívántak neki boldogságot, hogy alig tudta kezét kiszabadítani s megköszönni a sok jó kívánságot. Eleinte komoran, hidegen, azzal a büszke dacos arccal, melylyel fogadta azelőtt bántalmaikat; de lassanként fölengedett szívében a fagy, önkénytelen melegebben szorította meg a feléje nyújtott kezeket s mosolyogva köszönte meg a jó kívánságokat.

Aztán gyöngédebben simult vőlegényéhez s szemei hálásan tapadtak ennek a daliás, nemes férfinak arcára, mintha neki akarná megköszönni mindezt és mikor beültek a kocsiba, mely őket elzárta a többi világ elől s csak ketten voltak ott, egyedül ketten, akkor lehajolt a szép menyasszony s megcsókolta a férfinak kezét.

- Oh édes, - szólt a férfi meglepetve, csaknem megdöbbenve.

S szemei vizsgáló tekintettel fordultak menyasszonya felé. Hát oly nagyon, igazán oly nagyon szereti őt ez a szép fiatal nő?

E vizsgáló tekintet elől hátrahúzódik Paula s úgy érzi, mintha ajkán megfagyna a szó. Mindaz, a mit mondani akart, visszaszorul szívébe, egy szót, egyetlenegy szót sem birna most már abból elmondani. Pedig imént még úgy szerette volna szívét kitárni, úgy szerette volna elmondani, a mit gondol, a mit érez, a mit soha sem mondott még el senkinek, mert nem volt senkije, kihez bizalommal fordulhatott volna.

Oh, úgy szerette volna egész lelkét belé lehelni ebbe a nemes férfiba, ki most még dicsőbbnek tűnt föl szemei előtt, a mint ott állt oldala mellett az oltárnál, a mint erős, férfias hangján elmondta: »szeretem, soha el nem hagyom.« Magas, daliás termete mintha még magasabban

emelkedett volna ki, az erő, a bátorság látszott napbarnított, edzett vonásaiból. Paula áhitattal tekintett reá.

És aztán, a mint karján végig haladt a bámuló sokaság közt, melynek máskor ellenséges indulata most elsimult s hallotta a nyájas üdvözeteket, fogadta a kézszorításokat és tudta, hogy ezt is mind férjének köszönheti, akkor hálás szívében újra ismételte az oltárnál elmondott eskü szavait, forróbban, bensőbben. Szeretni fogja, szeretni holtáig, szeretni igazán szeretni, a hogy csak bírja.

De a mint most látja a reá szögezett gyanakodó, fürkésző pillantást, egyszerre megszakad szívében a gyöngédség ez áramlata s föltámad régi büszke dacos lelke. Hát kétkedik benne az, a kinek ő egész lelkét akarta odaadni e pillanatban, a kinek csaknem lábaihoz omlott? És kétkedik ebben a percben, mikor az oltártól jönnek, a hol örök hűséget esküdtek egymásnak!

Éles fájdalom nyilal át szívéen, de egy szóval, arcának egy vonásával sem árul el abból semmit. Csöndesen, némán ül ott a kocsiban férje mellett, aki kedveskedve átöleli derekát.

A szülői házban még rövid villásreggelit kell elkölteniök mielőtt nászutra indulnának. Ámde a rövid villásreggeli végtelen hosszúra nyulik. Makóné ki akart tenni magáért.

Az ezredes türelmetlenül várta, mikor szakad már vége ennek a sok evés-ivásnak. Bizony még lekésnek a vasutról.

Csak egy pár vendég volt jelen, Keve kapitány, az őrnagy, az alezredes. Keve kapitánynak szerfölött jó kedve van s olyan tréfákat és enyelgéseket enged meg magának Makónéval, a mik sehogysem tetszenek az ezredesnek. Három vagy négy rokon is van jelen. Nem látszanak valami nagyon előkelő úri embereknek s szerényen meghuzódva, hallgatagon falatoznak és iddogálnak. Csak az egyiknek közülök, valami ügyvédnek jár mindig a szája. Mint azok a rúgón járó bábuk, minduntalan föl-fölpattan üléséből s megereszt egy pohárköszöntőt.

Mikor az ifju párt emlegeti, Hadady ezredes úgy veszi észre, mintha az őrnagy és az alezredes ajkain mindannyiszor egy-egy mosoly lebegne, a mi nem kis zavarba hozza az ötvenegy éves vőlegényt. Boszusan harapdálja ajkait s szeretné az ördöggel elvitetni azt a bőbeszédű fecsegőt, a ki nem bírja befogni a száját.

Makóné nyájasan kínálgatja vejét:

- De legalább ebből. No hát abból.

De Hadady Ernő jóllakott már boszúsággal. Nagyon boszantja az is, hogy az asztali ezüstöt bizonyosan összekéregették különböző helyekről, mert látja a késeken, a villákon, a kanalakon a különböző monogrammok s látja azt is, hogy az őrnagy éles szemét nem kerülte ki ez a figyelemreméltó jelenség. Ebből biztosan következtetheti azt is, hogy holnap a főispánéknál az fogja képezni a multság tárgyát, hogy járták be Makóék a várost, házról házra: kérünk egy ezüst kanalat a leányunk lakodalmára Hadady ezredessel.

Haragos redők huzódnak az ezredes homlokára. Nem szereti, ha nevetség tárgyává lesz.

- Ugy hiszem Paula, siethetnének egykissé, - szólt menyasszonyához nem épen nyájasan.

Az nem felelt, csak csöndesen oda sugott az anyjának, hogy már fölkelhetnének. De még nem lehetett, a nagyszáju ügyvédnek még volt valami mondani valója. Még egyszer kellett koccintani, a mi az ezredest már egészen idegessé tette.

Akkor aztán elkezdte a nyavalygását az apa. Szegény kis emberke többet ivott, mint a mennyit megbirt s most szörnyen elérézkenyedett. Csak úgy potyogtak a könnyei. Számtalanszor megölelte a leányát s folyvást azt hajtotta:

- Oda adtam az én legdrágább kincsemet, az én egyetlenegy gyermekemet, az én szemem fényét! Ki fogja úgy szeretni mint én?

A felesége csittította, el akarta hallgattatni, de aztán ő maga is elérzékenyedett. Most már mindaketten sirtak, jajveszékeltek. Az ezredes ingerülten karon fogta menyasszonyát.

- Menjünk.

Paula csodálkozva tekintett reá tágra nyitott nagy szemeivel. Ugy látszott neki, mintha egy idegen embert látna, egészen más embert, mint a kit eddig látott. Az arc ugyanaz volt és mégis egészen más, nyersebb, ridegebb, nem azok a nemes vonások, szemeinek nem az a kifejezése és egyszerre öregebbnek, sokkal öregebbnek látszott, arca oly barázdás, haja olyan ősz.

Remegve vette le róla szemeit Paula. Egy haragos öreg ember állt előtte a dicsfénnyel övezett ideális alak helyett. De még nem bírta elhinni. Nem, nem, ez káprázat.

Künn csepegni kezdett az eső s hirtelen hidegre fordult az áprilisi tavaszi nap. Az ezredes mormogott valamit. A csúzt érezte tagjaiban. No még ennek is most kellett jönni?

Nemsokára kocsiba ültek. Ki a vasuti állomáshoz. Ott ujjabb boszuság. A vonat két órát késik, csak két óra múlva indulhatnak.

Az egész tisztikar ott várta őket az állomásnál. Gyönyörű virágbokrétát nyújtottak át az ezredesnének. Gróf Falkenburg főhadnagy adta át az ezred nevében.

Az ezredes megköszönte a szíves figyelmet, de homloka még mélyebb ráncokba huzódott. Az a két óra keserves kinszenvedés volt neki, mialatt a fiatal tisztek bókolva vették körül a szép ezredesné.

Ugy tett ugyan, mintha föl sem venné, gavallér ember az ilyenek meg nem ütközik, csak nem teszi magát nevetségessé azzal, hogy féltse; de azért kémlő tekintete összehuzott szemöldökei alól minduntalan oda szállt. Paula észrevehette, hogy megütközik vidámságán, mint a hogy valamivel előbb boszankodott könyein.

Végtelen szomorúság fogta el az ifju nő szívét, úgy szeretett volna sirni, alig bírta visszafojtani könnyeit; de ugyanakkor érezte, hogy emelkedik bensejében a dac és a büszkeség. Csak azért sem mutatta fájdalmát, mosolyt erőltetett ajkaira s csevegett élénken, vidáman a fiatal tisztekkel. Olykor-olykor fölhangzott csengő kacagása, a mire a férj egy-egy lopva oda vetett komor pillantással felelt.

Szerfölött boszantotta az ezredest a Makóné magaviselete is, a ki ott nevetgélt és kacérkodott egy csoport fiatal tiszttel, míg gyámoltalan férje egy kuckóban búsult és törülgette a szemeit.

Az ezredes percről-percre ingerültebb lett. Még sem csöngetnek? Még sem? Abba hagyta sétálgatását az őrnagygyal s az alezredessel és a fiatalabb tisztek azon csoportjához lépett, kik az ezredesné körülfogták. Most már nem távozott neje mellől, ámbár nem vegyült a beszélgetésbe s látszólag egykedvűen, szótlán cigarettázott tovább, mialatt belsejében forrt a harag.

Végre megérkezett a vonat. Csöngettek. A tisztek sorban kezet csókoltak a szép fiatal ezredesnének, az anya megölelte leányát, a szegény apa is elővánszorgott a kuckóból, hogy még egyszer búcsút vegyen. Az ezredes valahogy kikerülte, hogy ő vele is össze ne csókolózzék s gyorsan fölemelte feleségét a vasuti kocsiba.

E pillanatban egy civil fiatal ember közeledett feléjük, a ki már előbb néhányszor próbált közelebb menni a fiatal asszonyhoz, de látva, hogy a tisztek egészen körülfogják, mindannyiszor visszahuzódott. Most észrevette Paula s oda hívta:

- Maga az, Zoltán? Mit csinál itt?

- Búcsúzni jöttem.

- No hát jöjjön, - szólt a fiatal asszony könnyedén s kezét nyujtotta a kocs ablakából.

- A templomban nem férhettem közelébe, - szólt az ifju; - fogadja most üdvözetemet. Teljes szívemből kívánom, hogy boldog legyen.

- Köszönöm, - viszonzá Paula mosolyogva. - Szép magától, hogy mégis eljött.

Bemutatta férjének: rokonunk Szecsey Zoltán. Az ezredes hidegen nyujtott kezét. A rokonokból már elég volt neki ma.

Még pár szót váltott Paula az ifjúval, játszi, büszke hangon, csak úgy oda vetve. A fiatal ember komolyan, csöndesen felelt. Aztán köszönt és hátrább vonult. Másodikat csöngettek.

Az ezredes Paulára tekintett s úgy vette észre, mintha keze, melyben a virágbokrétát tartotta, idegesen remegne; aztán kinézett az ablakon s szeme megakadt a fiatal emberen, ki egy oszlophoz támaszkodva nézte az indulásra készen álló vonatot. Nagyon sápadtnak és szomorúnak látszott.

- Közelről rokon? - kérdezte az ezredes Paulától.

Volt valami a hangban, a mi Paulát bántotta s a mint tekintete most férje kémkedő tekintetével találkozott, az ifju nő kissé elpirult.

- Távoli rokon, - felelt aztán hidegen.

S újra kihajolt az ablakon, hogy a tisztekkel váltson még pár szót.

- Vigyázzon, a vonat mindjárt indul, - figyelmeztette férje.

Harmadikat csöngettek. A tisztek még egyszer szalutáltak. Az ezredes állva viszonozt a köszöntésüket s egy darab ideig még mereven kitekintett, de nem a tiszteket nézte, hanem azt a sápadt fiatal embert az oszlopnál.

Nemsokára eltűnt a pályaudvar a búcsúzókkal, a vonat gyorsan robogott előre. Az ezredes fölhozta az ablakot s leült Paula mellé. Kivette kezéből a virágbokrétát s megfogta kezét. Szólni szeretett volna, de nem tudta mit mondjon, nem találta a szavakat.

És Paula sem találta. Zavart, nyugtalan volt mindkettő s nem tudtak szabadulni valami kellemtelen érzéstől.

- Nem veti le a kalapját, édes? - szólt végre a férj.

Paula letette kalapját. Férje aztán a kis köpenyt akarta gyöngéden levenni vállairól. A nő nem hagyta s öszzébb huzta keblén köpenyét:

- Hüvös az idő, - szólt mintegy mentegetőzve.

Az ezredes helybenhagyta: igaz, hüvös. S két kezébe szoritotta neje kis kezét, mintha melengetni akarná.

De az a kis kéz mintha élettelen pihent volna izmos kezei közt, nem áradt most abból az a delejesség, mely végigfutott máskor Hadady Ernő minden idegén. Csöndesen, szótlan ült férje mellett Paula s az ezredesnek agyában újra megvillant az a gondolat:

- Hát szerethet engem ez a szép, fiatal nő igazán?

Pillantása a szemközt lévő tükörrre esett s úgy rémlett neki, mintha egy mogorva, ráncosképű öreg arcot látna. Majd feltűntek képzeletében a délceg fiatal huszártisztek, Falkenburg gróf, a sápadt civil ifju. Úgy képzelte, mintha újra hallaná Paula vidám csevegését. Aztán újra látja

képzeletében a sápadt ifjút, a mint az oszlop mellől folyvást nézi Paulát, míg csak a vonat el nem tűnik.

Aztán eszébe jutnak a névtelen levelek, a rágalmak, a gyanúsítások, melyeket akkor megvetett, de a melyek most újra fölélednek. Háttha valami mégis igaz volna azokból?

Ádáz indulat forr a férfi szívében, vad féltékenység, szemei villámokat szórnak. A nő félénken húzódik odább.

A férfi kissé megszégyenülve, de nem minden keserűség nélkül szólt:

- Fél tőlem, Paula?

A szép, fiatal asszony férjére emeli könyben uszó szemeit:

- Ernő!

Nem mondhatja el, hogy mi fáj úgy neki, de nagyon fáj. Érzi, hogy nem bírja többé úgy szeretni azt a férfit, a hogy szeretni akarná, a hogy megfogadta, a hogy hitte. Érzi, mint száll alább becsülésében, a ki nemrég még oly magasan állt s érzi, mint száll vele ő is. Érzi, mint sülyed alá házasságuk a közönséges lelkek színvonalára.

Oh, ha férje belátna az ő lelkébe! De az nem lát be, csak a könyeket látja, melyek szemébe gyűltek.

- No, édes, csak nem fog sirni?

S magához vonja, átöleli. Érintésétől vére fölpezsdül s mindegyre hevesebben öleli, ajkait mindegyre forróbban csókolja. Paula reszket s egy percig föltámad benne dacos büszkesége, mely arra nógatja, hogy szakítsa ki magát az ölelő karok közül s vallja be nyiltan:

- Nem szeretlek, nem ámitalak.

De már késő, az esküvő előtt kellett volna. Irtózik a botránytól. Képzeletében látja, mint zudul föl ellene az egész Bedeháza, mint fordul el tőle megvetőleg mindenki s mily szégyennel boritná el ennek a becsületes embernek a szeplőtlen nevét.

Most már nincs utja a visszatérésnek, meg kell adni magát sorsának. Váltsa be, a mire esküdött, legyen hű és engedelmes feleség. S csöndesen, bágyadtan, örömtelen viszonozta a férj csókját és átengedte magát ölelő karjainak, mialatt mély szomorúság töltötte be egész szívét.

IX.

Hat hét múlva visszatértek Hadadyék nászutjokról. A tisztikar ismét összegyűlt a vasuti állomáson, hogy ezredesét fogadja. A diszes virágbokréta sem hiányzott a szép asszony számára. Gróf Falkenburg főhadnagy nyújtotta át megint.

De a szép asszony már nem volt a régi büszke, heves, majd komoran hallgató, majd megkicsapongó kedvű Paula, a ki oly szilaján táncolt a huszártisztekkel s a kire Falkenburg gróf azt mondta akkor:

- Nagyszerű leány.

A gróf bámul. Megvallja, hogy neki amugy jobban tetszett, de érdekes így is. Nem oly pikáns, de szépségéből mit sem veszített. Egyébként lehet, hogy ez a csendes, komoly, nyugodt magatartás csak maszk; fiatal asszonyoknak, a kik csak imént mentek férjhez, tetszik ez a szerep.

- Na, majd meglátjuk, - gondolja magában Falkenburg gróf.

Az ezredes is megváltozott. A tisztek azt veszik észre, hogy nagyon megöregedett az alatt a hat hét alatt. Szakkerment! hát így megvéni az embert a házasság? Mikor elment, még olyan délceg és egyenes volt, mint a szálfa, most meghajolva lép le a vasuti kocsiból s csak úgy húzza maga után az egyik lábát, a melyiket a csúz kinozza.

Megérkezésük hírére nagy mozgalom keletkezett az egész városban. Gulyásné Antalffynéval tanácskozik, valjon mikép viseljék magukat, ha Paula látogatást tesz a férjével a város előkelő családjainál. Megállapodtak abban, hogy a főispánné eljárása szerint fogják intézni a saját eljárásukat. Ha a grófné viszonozza a látogatást, akkor nekik is lehet.

- Különben én ezt a Paulát mindig derék leánynak tartottam, - mondta ki nézetét Antalffyné.

Gulyásné is úgy vélekedett. Ő is mindig mondta. Mindig sajnálta, hogy az anyja miatt úgy mellőzte a társaság.

Igazán meg kell mutatni, hogy ők mindig jó indulattal viseltettek Paula iránt. A legközelebbi közgyűlésen föl kell venni a nőegylet választmányi tagjai közé.

- A Fröbel egyletbe is, - toldja meg az indítványt Gulyásné.

A nagyobbik Antalffy leány egy asztalterítőt hímez neki baráti emlékül. Az ember mindig szeretettel gondol az olyan iskolatársára, a ki méltóságos asszony vagy méltóságos ur lett. Valóban alig várják, hogy már megölelhessék Paulát.

Annyira megy az Antalffyk jóindulata, hogy hajlandók kiterjeszteni azt a Paula anyjára is és Makóné csodálkozva vette észre e napokban, hogy mikor egyszer elment az utcán, melynek tulsó oldalán az Antalffyk háza állt, a nyitott ablakból Antalffyné barátságosan bólint feléje.

De a hiú asszony félrefordította fejét s azt gondolta magában: bólintgathatsz te most nekem, most már én teszek úgy, mintha nem látnálak.

Föltette magában, hogy a leányát is lebeszéli, oda ne menjen valahogy, azok mindig irigyeik voltak, ellenségeik voltak, pöffeszkedő család, a kik most már simulnának, de nem kellene. Más társasága lehet most már Paulának, különb, nem ilyen, ott a főispán felesége, a grófné, az való hozzá.

Paula kedvetlenül hallgatta anyja oktatását. Ő most már békét akart kötni mindenkivel, el akarta felejtetni, a mit ellene vétettek a multban. Érezte, hogy jobb annak az okait nem kutatni. Talán magában is megtalálná a hibát, de megtalálná bizonyára szegény anyjában. Nos legjobb elfelejtetni.

Az a sok keserűség, a mit szenvednie kellett, most már ugyis elmúlt, lecsillapult az ádáz ellenségeskedés; minek azt újra föllobbantani? Nyugalmat akar s meg akarja óvni férjét minden kellemetlenségtől.

Csöndes asszony lett, a ki igyekszik mindenkép bele nyugodni helyzetébe. Gondot visel férjére s nem akar legcsekélyebb panaszra sem okot adni. Nincsenek fellengős álmai s alkalmazkodik a mindennapi élethez.

Tudja, hogy nem élhetnek egészen remete életet s talán meg is ijedt a gondolattól, hogy szüntelen egyedül legyen férjével. Oly lassan telnek az órák ebben az együttlétben, oly kinos lassúsággal, hogy a percek is csaknem óráknak látszanak.

Nincs mit mondaniok egymásnak. Megdöbbenve veszi észre Paula. Pedig leány korában hogy el tudott beszélni ezzel a férfival, mily érdeklődéssel hallgatta annak szavait, hogy várta, mikor jön. Társaságában szinte emelkedett a lelke, míg most minden gondolat összelapul agyában s nem talál semmit, de semmit, a miről beszélhetne.

Félve latolgatja minden szavát, valjon nem találja-e helytelennek férje, nem ütközik-e meg benne vagy nem költi-e föl vele gyanakodását? Mert látja, hogy férje nem bizik benne. Látja a féltékenységet szuró pillantását szemeiben s homlokának redőiből kiolvashatja töprengését.

Az a gondolat furja folyvást az ezredes agyát: valjon igazán szeretheti-e őt ez a szép fiatal nő?

Nem talál ugyan magaviseletében semmi okot panaszra, úgy vezetheti mint a báránnyt, olyan csöndes, szelid, engedelmes asszonyka; de ez a nagy csöndesség, ez a nagy szelidség sem tetszik egészen a férjnek. Maga sem tudja, hogy mi tetszenék neki.

Az ilyen nagy csöndesség és szelidség alatt mindig lappang valami. Ha boldog volna, vidámbabbnak kellene lennie. Igaz, hogy Hadady ezredes nem óhajtana valami szeleverdi feleséget, de kissé több elevenség nem ártana. Néha mikor az ezredesben legtüzesebben föllobban a szerelmi láng, egyszerre lehül, a mint látja nejének nyugodt, komoly, szenvedélytelen arcát. Hát ennek a nőnek a vére soha sem lobban lánggra? Hát mindig ilyen hideg természetű marad?

Nem ellenkezik soha, az igaz, férjének kedvét keresi mindenben; de néha inkább eltérne egy kis zivatart a vitéz huszár ezredes, mint ezt a csöndes nyugalmat. Nem bánna egy kis pörlekedést, a mit aztán édes kibékülés követne. De ők soha sem koccannak össze, Paula mindig enged.

Igy telt el a hat hét csöndes egyhangúságban. Ha vendéglői szolgák, bérkocsisok, hordárok nem lettek volna, kiket összeszidni lehetett, az idegen városokban, a merre Hadadyék jártak- keltek, hát igazán nem lett volna a mi kissé fölfrissítse az ezredes vérének. Már vágyott haza.

Gyakran oly hosszúnak látszott a nap, hogy nem tudta, mivel töltse el. Az ember nem ölelgetheti szüntelen a feleségét. De meg néha el is veszti az ember a kedvét attól, ha látja, hogy az asszonyka nem hevül, csak épen szivességből hagyja magát ölelgetni, hogy az urának a kedvét ne szegje.

A járkálást is megunja az ember, főképp ha a csúz bele-bele hasgat a lábába. Ez a sok utazgatás szellős vasuti kocsikban nem igen használ az ember rheumás lábának. Fiatal házas létére szégyelli ugyan, hogy ilyen rokkant állapotban mutassa be magát s titkolja, a meddig lehet; de egyszer mégis csak rá kellett fanyalodni, hogy bevallja.

Szokott csöndes, szelid modorával fogadta a fiatal asszony azt is; de az ezredest boszantotta a dolog. Szüntelen csak azt leste neje arcáról, nem látja-e a néma szemrehányást s mialatt gyöngéden gondolkodva járt körülte a szép fiatal asszony, Hadady Ernő azt forgatta fejében, mit gondolhat most róla Paula? Szelid nyugalma nem azt jelenti-e, hogy hiszen őt nem lepi meg semmi, ő készen állt erre, tudta, hogy Hadady Ernőnek betegápolónő kell, ime ő meghozta az áldozatot.

Boszusan sodorgatta, majd kitépte szürkülő bajuszát Hadady ezredes. Nem áldozatkészség, hanem szerelem kell neki. De nem meri kimondani, fél, hogy nevetségessé lesz. És azontul ez a gondolat sokszor leköti nyelvét, ölelésre emelt karja lehanyatlik s ingerülten fojtja el magában szívének heves dobbanását.

Haza kívánczik. Megelégette már a mézes heteket. Azt hiszi, ha otthonn volna huszárai közt, ha lovagolna, vezényelne, el volna foglalva ezredének ügyes bajos dolgaival, mindjárt jobban lenne, a csuz is elmulna, rossz kedve is elenyészne. Ebbe a semmittevésbe belebetegszik az ember, már ő nem tudna így megélni, otthonn ülni a felesége szoknyája mellett. Csak haza, haza!

Megrövidítette szabadságidejét s egy héttel előbb tért haza, mint szándékozott. Érti is, hogy testben, lélekben mindjárt könnyebb, mióta itthon van. A lovaglás kissé nehezen megy ugyan, mert még mindig érzi a hasogatást lábában, de az is mulik. A feleségével is jobban telik az idő, mióta nincsenek szakadatlan az egymás nyakán. Ha félnapig nem látja Paulát, olyan édes a viszontlátás.

Csak a fiatal tisztok miatt háborgatja a féltékenység. Paula ugyan igen tapintatosan viseli magát s meglehetősen távol tartja őket; de Hadady ezredes tudja magáról, hogy az afféle fiatal huszártisztek nagyon vakmerők szoktak lenni, ő maga sem volt másforma.

Különösen gróf Falkenburg főhadnagy a nagyon gyakori látogató. Az ezredes kénytelen kissé hidegebben bánni vele, hogy észrevegye, mennyire helytelen ez a sűrű látogatás.

- Te is éreztethetnéd vele, - szólt az ezredes Paulához.

- Én legszivesebben látnám, ha egyáltalán soha sem jönne, - viszonzá Paula.

Az ezredes föllobbant. Egyszerre lángba borult egész arca:

- Mi az? Talán elég vakmerő volt...?

Paula megijedt férje heves kitörésétől s csillapítólag szólt, gyöngéden vállára téve kezét:

- Nem, Ernő, semmi olyast nem mondott, a mi igazolná föllobbanásodat, csak nem tudom miért, nem bírok rokonszenvezni vele.

- Nos ha csak annyi - válaszolt az ezredes, - remélem, megérti, hogy itt nem szívesen látott vendég.

X.

A bedeházai előkelő világ, Antalffyék, Gulyásék, meg a többi már két hét óta várták Hadady ezredesné látogatását.

Az első hetet természetesen a berendezkedésre s az ut fáradalmainak kipihenésére számították. Hajlandók voltak még a második hetet is ráadni, ilyen új háztartásban sok a dolog, míg rendbe jönnek. De mikor a harmadik hét elején is késett a várva várt látogatás, kissé türelmetlenkedni kezdtek. Bedeházán nagyon szigorúak szoktak lenni az etiquette szabályainak dolgában.

Találgatni kezdték, mi lehet az oka. Csak nem kicsinyli őket Paula? Hisz az egész város tudja, láthatja, hogy minden évben kétszer az Antalffyék háza elé robog a főispánék hintója s a grófné kiszáll és bemegy hozzájuk. Megkérdezi: »Hogy van édes Antalffyné?« s meghallgatja a legfrissebb városi híreket.

Azt is tudhatják, hogy ugyancsak kétszer évenként megjelenik a főispáni hintó a Gulyásné háza előtt, ámbár itt már nem száll ki mindig a grófné s néha csak a névjegyét küldi be az inassal.

A törvényszéki elnökne is számot tart minden évben egy látogatásra a grófnétól. S ezek az előkelő hölgyek és még mások, kik nem részesülnek ugyan grófnői látogatásokban, de azért Bedeháza előkelőségei közé tartoznak s remélhetik, hogy egyszer majd az ő házaik előtt is meg fog állni a méltóságos főispánék címeres hintója, most mind megbotránkoznak, hogy a fiatal ezredesné oly sokáig késik a látogatásokkal.

Az ezredes maga is csodálkozik egykissé, hogy Paulának nincsenek oly ismerősei, a kiket meglátogatni sietne. Hadady Ernő nem sokra becsüli ugyan ezt az egész kisvárosi hautevoléet, de mégis jobb lenne Paulának, mint folyvást a katonatisztek társasága.

A mi pedig a főispánékat illeti, oda csakugyan megkívánja az illendőség, hogy Hadady elvigye a feleségét. Nőtlen korában gyakran járt oda, tehát most nagyon különös volna, ha nejét be nem mutatná, félremagyarázhatnák s ki tudja, miféle kellemetlen következtetéseket vonhatnának belőle.

Paula nem mond ellent, de a dolgot egyre huzza-halasztja. Valami belső aggodalom, melynek nem tudná magyarázatát adni s melyet nem mer férjének bevallani, tartóztatja. Leány korában soha sem fordult meg oly előkelő társaságban, de másfélében sem igen, hiszen anyjával sehová sem jártak, nem tudja, nem fog-e szögletesnek, a társadalmi formákban járatlannak föltűnni, a mi férjét majd bánthatná.

Csak bálban látta a grófnét közelebbről egypárszor s úgy rémlik neki, mintha arcának kifejezése döllyfős és gúnyoros lett volna még akkor is, mikor nyájas akart lenni. Vagy tán a grófnék mind ilyenek?

Az ura, a főispán, az már egészen másforma ember, csupa nyájasság, csupa barátság, szorongatja a kezét mindenkinek, főképp mikor a képviselőválasztás ideje közeledik s nagy ebédeket ad az arany sasban, a hová még Makó doktort is meghitták néha a jobb időkben, mikor még nem folyt ilyen nyomorúságosan a dolga.

Olyankor szegény apa mindig hozott haza valamit a zsebében a kis leányának, vagy egy marék cukorkát vagy egy narancsot. Paulának most eszébe jutnak azok a régi emlékek s elmosolyodik. Gondolta volna-e akkor, hogy egyszer majd méltóságos asszony lesz ő is és ott fog ülni a főispánék szalonjában a grófné mellett a divánon és ő méltóságaik örülni fognak a

szerencsének s a grófné annyira nyájas és annyira szeretetreméltó lesz, amennyire csak kitelik ilyen gögös személytől?

Igazán nem volt oka félni ettől a látogatástól. A grófné úgy cseveg vele, mintha régi barátnéja volna. Megkérdezi, rokonságban áll-e az erdélyi Makókkal, a kiknek egyik ága báróságot kapott még Mária Terézia alatt? Megfenyegeti, hogy no, no, vigyázzon, meg ne zavarja nagyon a szegény tisztí karnak a fejét, az a szerencsétlen Falkenburg olyan busan jár-kei már most is, mint maga a la manchai szomoruképi lovag.

A grófné szeretetméltóságában még tovább megy. Reméli, hogy ez a csunya ember, az ezredes, nem fogja bezárva tartani a feleségét s az őszi lóversenyeken találkozni Budapesten, a télen pedig majd a bálokön testvériesen megosztozni, hogy fölváltva viseljék a lady-patronesse terhes tisztét, mert már a grófné érzi, hogy fiatalabb vállakra kell átrakni belőle, a mennyit csak lehet.

Paula egészen elragadtatva távozott a grófnétől. Nem is gondolta volna, hogy ilyen kedves tud lenni. De az ezredes összeráncolta homlokát:

- Hát nem láttad, hogy gúnyolódott velünk? Az erdélyi báró Makók emlegetése csak a te származásodat akarta kipellengérezni. Ne félj, kifürkészte már s jobban tudja, mint te magad, ki volt, mi volt nagy apád, szépapád. A lóversenyekkel csak szegénységünket gúnyolta. Nagyon jól tudja, hogy mi abban részt nem vehetünk. A lady-patronosseséget pedig ki nem adja a kezéből, míg mozogni bir. Nem kellett volna oly naivnak lenned, hogy azt mind készpénznek vegyed.

Paulát elremitette férjének fölfedezése:

- Hát akkor miért hoztál engem ide?

- Miért? - viszonzá az ezredes kedvetlenül. - Mert az illedelem, a társadalmi szokás úgy kívánja. Hát miért nem dobom én ki Falkenburgot, mikor hozzánk jön látogatóba, pedig nagy kedvem volna rá?

A Falkenburg emlegetése volt a legmérgeesebb fullánk, a mit a grófné mosolyogva szurt az ezredes szívébe. No hogy tetszik, féltékeny öreg gavallér?

Az a fullánk bent marad a sebben. Hadady ezredes folyvást azon tépelődik, mit csináljon a főhadnagygyal? Ugy látszik annak nincs szándéka abbahagyni sűrű látogatásait, ámbár eléggé éreztette már vele az ezredes, hogy nem igen szívesen látja.

- Hát mondd meg neki egyenesen, hogy ne jöjjön, - szólt Paula.

Hadady ezredes bizalmatlanul, gyanakodva tekintett nejére. Megmondani Falkenburgnak egyenesen? Azt nem lehet. Micsoda gondolat? Lovagias ember olyat nem tehet. Az illemnek, a társadalmi szokásoknak megvannak bevett szabályaik.

- Aztán hogy akadályozhatnám meg, hogy ne találkozzék veled másutt, például anyádnál?

- Velem? - kérdezte Paula elámulva.

De az ezredes nem felelt arra egyenesen. A Paula anyjáról kezdett beszélni meg Ripp hadnagyról. Restelt eddig szólni, mert azt hitte, hogy csak mendemonda, de látja, hogy nem hiába beszélnek róla mindenfelé. Ezt a dolgot csakugyan nem lehet már annyiba hagyni.

- Mert a mit anyád csinál, az már mégis sok.

Hadady Ernő nem akar senkinek a dolgába avatkozni, de olyan koru asszonynak mégis csak másképp kellene magát viselnie. Hiszen az nyilvános botrány, a mit tesz.

- Figyelmeztethetné.

Paula hallgatva lehajtotta fejét; de az ezredes ma különösen rosszkedvű volt s folytatta zsémbelését:

- Már csak reánk való tekintetből is illendőbben viselhetné magát, mert a botrány olyan, hogy abból mindig ragad valami a családra is.

- Reám? - szólt Paula egyszerre büszkén fölemelve fejét.

Nagyon jól tudta, hogy férjének mennyire igaza van, de ez volt az első kemény szó, a mit tőle hallott s az fölébresztette eddig elfojtott dacos büszkeségét.

A férj nem tekintett oda, nem látta felesége szemeinek villámlását s dörögve felelt:

- Nos igen, te reád. Természetes, hogy te reád. S gondolhatod, hogy az nekem mennyire kellemetlen. Nem akarom, hogy az én nőm afféle megjegyzések tárgya legyen. Sem a magam rovására nem akarok túrni megjegyzéseket.

- Adtam rá okot? - vágott közbe büszkén Paula.

- Nem arról van szó, hogy adtál vagy nem adtál, adott rá anyád eleget. Nem akarom, hogy az ő viselt dolgaival kapcsolatban emlegessék a Falkenburg látogatásait minálunk.

Paula kivonta karját férje karjából. Az ezredes nem tett kísérletet, hogy visszatartsa. Egy darabig szótlán haladtak egymás mellett. Így értek haza.

A férj megállt a kapuban, habozva, hogy bemenjen e vagy másfelé induljon. De aztán mégis csak bement, lassan kullogva neje után, megalázkodva. Nem szólt semmit, de szemeinek kifejezése csaknem esdeklő volt, a mint a szobába érve megragadta nejének kezét és megcsókolta, aztán megcsókolta ajkait és ismét kezét.

Paula engedi. Elfojtja, a mi lázongó szívéből kitörni készül, csak mélyen bent dűl a keserűség. Ez hát az a férfi, a kinek egész életére odaadta magát? Ebben találja ő támaszát, óltalmazóját? Oh, ha még egyszer vissza lehetne fordítani az idő kerekét s meg nem történtté tenni, a mi megtörtént!

De már nem lehet. Tovább kell menni a megkezdett uton, bele törődni mindenbe, túrni férje lealázó gyanakodását, talán a rágalom suttogását is. Ki tudja, nem hurcolják-e meg már azóta városszerte nevét. Ki tudja, nem marcangolják-e szét becsületét azok, a kik gyűlölték, üldözték, mikor még semmit sem vétett nekik? Ezek a pletykákon rágódó, képmutató teremtmények, kik ma talán készek nyájas arccal fogadni őt, mert fölemelkedett, de készek holnap lerántani s újra elfordulni tőle.

Habozás, töprengés szállja meg a fiatal asszony büszke lelkét. Belépjen ebbe a társaságba, hol nem talál sem őszinteséget sem szeretetet? Vagy maradjon kívül, egyedül állva, mint egyedül állt eddig? Mit árthatnak neki? Becsületes leány volt, becsületes asszony marad, nincs kitől félnie.

XI.

Néhány nappal később gróf Falkenburg főhadnagy nyalkán kipödrött bajusszal, félrecsapott sapkával, füttyörészve indult el hazulról, azzal a céllal, hogy ma tisztába jön a szép ezredesnével.

Nem kétkedett ugyan már kezdet óta udvarlásának sikerében, mert hiszen természetes, hogy ha közte és az ezredes közt kell választani, minden okos asszony őt fogja választani, a ki csinos is, fiatal is és megvan azonfelül az az előnye is, hogy nem ő a férj.

Utóbbi időben azonban a szép asszony oly hidegen fogadta, hogy a fiatal grófnak egészen lelohadt a bátorsága. Nem tudta magának megmagyarázni, mi lelte a szép asszonyt, hogy oly fagyosan, elutasítón, csaknem megvetően viselte magát iránta. Azt érti, hogy az ezredes nem szívesen nézi látogatásait, az természetes, azt is elhiszi, hogy az öreg bizonyosan szólt a feleségének, talán egy kicsit dühösködött is, a hogy a féltékeny férjek szoktak; de abból nem következik, hogy az asszony ilyen kegyetlenül bánják vele, sőt ellenkezőleg, az asszonyok épen a férjeik dühösködése után szoktak a leglágyabbak lenni udvarlóik iránt, épen olyankor keresnek vigasztalást.

Igazán nem érti a gróf és sokáig tűnődik e rendkívüli dolog fölött, mely boszantja és nyugtalanítja, míg végre azt hiszi, hogy kitalálta az okát s kacagva hentereg a dívánon. Hogy ez nem jutott előbb eszébe? Igazán nagyszerű! Persze hogy úgy van. A nők nem szeretik a gyávaságot a férfiakban s mikor valakinek olyan biztató előjelei vannak, akkor ne kerülgesse mint macska a forró kását, ne vesztegesse a sok hiábavaló szót, hanem bátran rohamra, rajta!

Világos, gondolja magában a gróf; hogy is lehetett ő olyan tökfilkó, hogy ezt már előbb észre nem vette? Milyen gyámoltalan szószaporító legénykének tarthatja őt a szép asszony! Nem csoda, ha napról-napra jobban elhidegült tőle. Sutba vele, az ilyen félénk udvarlóval.

Na de most, miután fölvilágosodott, reméli, a szép asszonykának nem lesz oka panaszkodni. Az alkalom kitünő, az ezredes átlomagolt Vámosra, a hol egy század van bekvártélyozva az ezredből s nem jön haza, csak holnap.

A főhadnagy szíverősítőül bevág még egy pár pohárka cognacot, aztán elindul a szép asszony lakása felé.

A mint a ház előtt elhalad, az egyik ablakban látja, hogy megmozdult a függöny s úgy rémlik neki, mintha a szép ezredesné sugár alakját pillantotta volna meg.

- Hátha épen engem várt? - gondolja Falkenburg főhadnagy.

Az előszobában nem az ezredes legénye, hanem egy szobaleány jött elejébe. Az is jó jel. Igaz ugyan, hogy a leány azt adja tudtára, hogy a méltóságos asszony nincs otthon, de Falkenburg gróf nagyon jól tudja, hogy ezt csak úgy mondják.

- Menjen csak be s jelentse, hogy én vagyok, - szólt nevetve s ráadásul barátságosan megcsipi a szobaleány arcát; - menjen csak.

A leány haboz, a gróf pedig be sem várja, hogy az bejelentse, bemegy maga.

Kipirult arccal áll előtte a szép asszony, zavartan, míg a gróf diadalmas mosolylyal közeledik:

- Bocsánat, hogy oly vakmerő voltam.

S kezet akar csókolni a szép asszonynak; de az hevesen visszarántja kezét.

- Hát igazán haragszik? - kérdezi meglepetve a gróf.

De aztán eszébe jut, hogy hiszen a nők így szokták, nem kell azt komolyan venni; hanem azért úgy tesz, mintha nagy bűnbánatot érezne:

- Vigasztalhatatlan vagyok, hogy megharagítottam, de látja, nem bírtam ellentállni szívemnek, mely ide vont.

A szép asszony most szólalt meg először, büszkén, megvetően:

- Csak azért jött, hogy ezt elmondja?

- No lám, - gondolta magában a nemes gróf.

A bevett néhány pohárka cognac is segített, bátorsága teljesen visszatért s egy gyors mozdulattal újra hatalmába ejtette a szép asszony kezét.

- Szeretem, a bolondulásig szeretem. Ne legyen kegyetlen hozzám, édes.

- Megőrült? - szólt a nő visszariadva. - Távozzék, vagy...

A grófot nem ijesztette meg a szép asszony haragja. Oh, az asszonyok haragja!

- No és ha nem távozom, - szólt vakmerőn, - ha szerelmem erősebb, hát akkor?

- Akkor férjem majd megtanítja, hogy mivel tartozik nekem, - viszonzá az ezredesné.

- Férje? - kacagott a gróf. - Ne bántsuk a férjeket, mert hátha én is meg találnám tanítani kedves férjét arra, hogy mivel tartozik kegyed nekem.

- Én? - hüledezett az ezredesné.

A gróf nem akart lovagiatlan lenni s mentegetőzni kezdett:

- Látja, mire kényszerített. Igazán, lelkemre mondom, nem akartam megbántani... Oh, az a csekélység! Ne gondolja, hogy a miatt.... máskor is, édes, bármikor szívesen szolgálatára állok.

Paula szemei bámulva, ijedten meredtek a grófra.

- Mit mond?

- Semmit, édes, ne beszéljünk róla. Helytelen volt, hogy előhoztam. Szavamat adom, hogy többé soha. No nyujtsa ide kezecskéjét. Mondja, hogy megbocsátott leghívebb rabszolgájának.

A fiatal asszony rémülve hátrált előre:

- Micsoda eszeveszett beszéd az, a mit ön itt összehadar? Mi az a csekélység? Mi az, a mivel én önnek tartozom?

A gróf kissé boszankodva felelt:

- Ej hiszen mondtam már, hogy semmivel. Semmi mással, csak szerelemmel forró szerelmemért.

Az ezredesné szigorúan mutatott az ajtó felé.

- Nem kérdezem tovább, csak azt kérdezem még: távozni fog vagy csöngessem a cselédeknek, hogy kivezessék?

A gróf erre már elvesztette türelmét:

- Ám csöngessen, - szólt élesen, - ha a cselédek előtt akarja tárgyalni ezt a mi kényes ügyünket.

- Nekem nincs önnel semmi ügyem, - szólt az ezredesné, megvető pillantással mérve végig a fiatal tisztet, ki alig bírta dühét fékezni.

- Jó tehát, nincs velem semmi ügye, - rikácsolta ez dühtől sápadtan. - Megjegyzem magamnak a leckét, méltóságos asszonyom s ha megint akad egy hölgyecske, a kiért hatszáz forintot kell fizetnem, hát előbb tisztázom vele a dolgot s megkérdem, mi érte a viszontszolgálat, mielőtt aláírnám a váltót.

Gunyosan meghajtotta magát és eltávozott.

Paula mintha kövé meredt volna, nem birt mozdulni, nem birt szólni, még lélegzete is elakadt, olyan rémület és olyan zsibbadtság szállt egész testére. Borzasztót sejtett. A mit a gróf beszélt, annak igaznak kellett lenni, annak meg kellett történni. Az a váltó, az a hatszáz forint... iszonyú reá gondolni is!... És az ő nevében! Oh, milyen gyalázat!

Nem kellett sokáig kutatnia elméjében, hogy ki cselekedhette. Ki lehetett volna az más, mint az ő szerencsétlen atyja?

Valami szörnyű marcangoló fájdalom fojtogatta torkát. Ilyen lehet a vízbe fuló érzése, a ki látja, hogyan merül el. Szent isten! mit tegyen? Agya úgy összezavarodott, hogy nem talált egy mentő gondolatot, míg lázasan remegett minden idege a kétségbeesett vergődésben.

Szemei előtt lebegett folyvást annak az embernek gúnyos, dühtől sápadt arca, a ki oly megalázó váddal illette. Mit gondolhat az az ember felőle? És Paula még csak arcába sem vághatta, hogy hazugság és itt áll tehetetlen, roskadozva a szegény sulya alatt.

Mit tegyen? Mit tegyen? Férfjének nem mer szólni. Reszket a gondolatától is annak, hogy az valamit megtudhat e piszkos dologból. Milyen utálatos színben jelennék meg előtte a Paula családja. Nem elég a botrány, a mit anyja csinál, most még hozzá ez a gyalázatoság, a mit atyja elkövetett.

Kábultan roskad egy székre, szemei előtt elhomályosul minden. Megszégyenítve, lealázva, vérig sértve kinlódik itt és nem torolhatja meg a sérelmet, még rejtegetnie, titkolnia kell. Férfjének nem szabad azt megtudni. Borzasztó volna, ha a büszke katonatiszt, ki oly kényes becsületére, valaha megtudná.

Pedig lehet-e előle eltitkolni? Nem fogja-e azt maga a boszúvágyó főhadnagy kitrombitálni az egész világnak? Nem kerül-e már holnap az egész város szájára?

Rémitő gondolatok cikáznak át a fiatal asszony kábult fején. Közben valami homályos belső hang arra ösztönzi ugyan, valljon be mindent férjének, hiszen ártatlan, nincs semmi része abban a szennyes dologban.

De elhiszi e férje? Nem fog-e kétkedni benne? S ez a gondolat megfagyasztja Paula szívét, nincs rá bátorsága, hogy szóljon. Képzeletében látja férje sötét, gyanakodó arcát. Nincs köztük bizalom. Nincs köztük olyan közös kapocs, mely lelkeiket is összekötné.

Nem, Paula nem szólhat férjének. Már atyja iránti könyörületből sem szólhat. A mit az a szerencsétlen öreg ember vétett, az maradjon eltakarva. De azt a gyalázatos adósságot ki kell fizetni, az égeti mint a tűz, attól szabadulni kell.

Hirtelen összeszedi, a mi kis ékszersze van, a mit férjétől kapott, karpereceit, a nyakravaló gyöngyöt, óráját, mindent és atyjához siet vele.

Már este felé járt az idő. Antalffyné épen kinézett az ablakon s látja, hogy a tulsó oldalon csaknem rohanva megy kipirult arccal a fiatal ezredesné.

- Valjon hová oly sebtiben? - gondolja magában Antalffyné s néz utána, míg csak láthatja.

A Kádas-utcára fordult be, hát bizonyosan haza megy az anyjához. És Antalffyné tovább szövi gondolatait. Gyanus, nagyon gyanus, hogy úgy futott, mintha szökni akarna az emberek szemei elől s nem tekintett sem jobbra, sem balra. És épen ma, mikor az ezredes nincs itthon.

Mert látták, hogy több tiszttel még reggel a vámosi országútra lovagolt, a honnan nem látták, hogy visszatért volna, pedig egész nap az ablaknál ülnek vagy ő vagy a két leánya.

De Paula bizonyára nem gondol arra, hogy vizsga szemek is követhetik, csak megy gyorsan, lázasan s lihegve érkezik a szülői házba.

- Hol van apa? - kérdezi hevesen.

- Ejnye hát gyere be, - szólítja az anyja, - Ripp hadnagy van itt.

S a hadnagy is fölugrik a székről és összeüti bokáját:

- Kezét csókolom.

De mikor látja a fiatal asszonynak zavart tekintetét, lázban égő arcát, gondolja, hogy itt valami baj van s iparkodik mennél előbb odább állni.

- Ne siessen már, - marasztalja Makóné, a ki szintén valami rosszat sejt s nem szeretne egyedül maradni a leányával.

De minden marasztalása kárba veszt, a hadnagy köszön és elsiet.

Távozása után az anya és leánya egy percig szótlan ülnek, úgy látszik, egyiknek sincs kedve megkezdeni a beszélgetést. Végre Paula szólal meg komoran, a földről föl sem emelve szemeit:

- Mikor jön haza apa?

Makóné szorongva felelt:

- Azt hiszem, nemsokára.

Aztán újra elhallgattak mindketten, mialatt Makóné azt forgatja elméjében: mit akar ez a leány? De megkérdezni nem meri.

Most újra Paula szólalt meg:

- Anyám, ezt a fiatal katonatisztet ne fogadja többé el.

- Miért? - szólt Makóné hűledezve.

S hogy zavarát palástolja, egyet-mást kezdett rakosgatni a szobában.

Paula nem felelt a kérdésre, csak azt ismételte, határozott, csaknem szigorú hangon:

- Ne fogadja el többé.

- Szeretném tudni, ugyan miért? - viszonzá Makóné dacosan.

De nem fordult szembe, csak annál szorgosabban rakosgatott egy darab ideig; aztán egyszerre abbahagyta és sírásra fakadt.

Ekkor ékezett haza a kis doktor, kifáradva, mint rendszerint, izzadó homlokát törülgetve.

- Nini, Paula, te vagy?

S gyöngye mosoly derítette föl sovány, barázdás, csüggedt arcát.

De a másik pillanatban már eltűnt arcáról az a mosoly. Az alkonyodó félhomályban is észre vette: leányának komor arcát, villámló szemeit s látta a szoba másik szögletében feleségét, a ki elfojtva sír.

A kis öreg ijedten tipeg-topog:

- Mi?... Mi a baj?

- Apával akarok beszélni, - szólt Paula mogorván.
- Hát beszélj, édes leányom, beszélj - dadog a kis emberke, mindegyre jobban ijedezve.
- Beszélj, - kiált elkeseredve Paulára az anyja is.

Dacosan visszafordul s letörli könyeit. Látni akarja, hogy fog ellene vallani a saját leánya, ha mer.

De az csak atyjával akar beszélni egyedül s szemeinek haragos villámlása megriasztja anyját, a ki félrehuzódik s kimegy a másik szobába sirni.

Néha-néha az ajtóhoz megy, hogy hallgatózzék, de nem bírja kivenni, hogy miről folyik odabent a beszéd, csak azt hallja, hogy Paula nagyon ingerülten beszél, az öreg nyöszörög. Egyes szavak áthallatszanak:

- A nyomoruság, édes leányom.... nem tudtam másképp segíteni.... aztán lejárakor nem birtam kifizetni.

Annyit megért Makóné, hogy nem róla folyik a beszéd. Bizonyosan férjének valami adóssága megint. Ugy kell lenni, mert most valami csörömpölést hall, mintha valamit az asztalra dobtak volna s nyomban hallja a Paula szavát:

- Adja ezt zálogba apám s fizesse ki azt a nyomorultat. És ha nem lesz elég, keritsen akárhol, akármilyen kamatra.

Az öreg megint nyöszörög. Valami hálálkodás féle lehet. De Paula nem hallgatja tovább, lázasan kinyitja az ajtót és eltávozik, csak az ajtóból köszönve tompa, elfojtott hangon jó éjt.

Az apa szemeit törülgetve jött ki utána. Az anya sértődve emelkedett föl. Hát azért jött ide Paula, hogy szüleit leckéztesse?

A kis doktor csak szepeg és nem mer szólni. Az asszony erősen faggatja.

- Ej, hát valami váltó, a mit nem birtam kifizetni, - szól végre a férj, mikor már nem bírja tovább kiállani a faggatást.

Makóné elszörnyűködik. Hát azért kellett olyan rettenetes zajt ütni? Azért kellett a leánynak atyja ellen támadni? Milyen hálátlanok a gyermekek, ha szüleik gondoskodása valami jó állásba segítette.

És addig sáпитoz a gyermekek hálátlanságáról, míg a kis doktor maga is azt hiszi, hogy nagy hálátlanság Paulától, mikor jó módba jutott, így bánni szegény szüleivel. Hisz azt az adósságot is csak Pauláért csinálta, azon a pénzen vették a Paula menyasszonyi ruháját is és most mégis oly szívtelen tud lenni az a leány szegény szerencsétlen apjához.

- Mintha én meg akartam volna csinálni valakit, - sopánkodik az öreg, a ki leánya lázas fölvidulásából csak ezt az egyet tudta magának megjegyezni.

Restelli a dolgot, igaz, nagyon restelli, de hát máskor is megesett már az, hogy nem birta a váltóját kifizetni s a szíves aláírónak kellett helyette fizetni, azért nem csinált még senki botrányt. Hiszen tudják, hogy ő becsületes ember, megfizet, ha bir fizetni. Holnap mindjárt hozzá lát.

De Makóné úgy vélekedik, hogy bolondság lenne egyszerre kifizetni az egészet, részletekben is lehetne azt, csak beszélni kell az ügyvéddel vagy magával az uzsorással.

S minthogy a zálogba adott holmiból alig kerül ki annak a hatszáz forintnak meg a perköltségeinek a fele, hát a doktor hajlandó elfogadni a jó tanácsot. Száz forintot a zsebébe is dugott, mert a többire rátette a kezét a felesége, olyan nagy szükség volt arra otthonn, s elindult a grófhöz.

De a gróf legénye azzal az üzenettel jött ki a méltóságos gróftól, hogy most nem lehet bemenni. Másnap megint azt az üzenetet kapta Makó doktor. Harmadnap már nem is mert elmenni, hanem azt gondolta, hogy majd levélben elküldi a száz forintot. De addig késett az irással s úgy szorongatták szegényt mindenfelől, hogy a száz forint elfogyott s akkor már a levél is fölöslegessé vált.

XII.

Megkönnyebbülten sóhajtott föl Paula, mikor a zálogcédulákat megkapta atyjától s bezárta fiókjába. Most hát minden rendben van, a gyűlöletes adósság nem lebeg többé mint éles kard a feje fölött. Megszabadult a lidércnyomástól s fölemelheti megalázott fejét.

A megszabadulás érzete gyöngédebbé tette szívét is. Megsajnálta, hogy oly keményen bánt atyjával.

- Szegény apa! - szólt gyöngéden megcirógatva arcát.

S az öregnek csaknem kipottyantak könnyei. Bizonyos, hogy ha még egészen zsebében lett volna az a pénz, rögtön elvitte volna rendeltetési helyére; de így már nem tehetett egyebet, csak sóhajtott s megfogadta magában, hogy ha valahol pénzhez jut, legelső dolga az lesz, hogy a grófot kifizesse, ámbár olyan nagy urnak az a hatszáz forint semmi.

Férje iránt is gyöngédebb lett Paula s az ezredes meglepetve tünődött magában, valjon mi okozhatta ezt a változást? S minthogy semmi észrevehető okát nem tudta kitalálni, csak gyanakodást ébresztett az benne. Miért szeretné őt most jobban Paula? Miért simul úgy hozzá s miért melegebb szemeinek pillantása; miért lágyabb szava? Ámítani akarja urát, hizelgéssel elaltatni, mint a rossz asszonyok szokták?

De nem vesz észre Hadady Ernő semmi gyanusat. Falkenburg látogatásai elmaradtak s a főhadnagy nagyon rosszkedvű. Paula szerény, házias, otthonülő. Nagyon is otthonülő, sehová nem megy, még sétálni sem a férjével, a miben azelőtt kedve telt, ha ártatlan hiuskodással fölraakhatta karpereceit. Most még azokat a kis brilliántos függőket sem hordja, melyeket azelőtt otthon is mindig a füleiben hordott.

Amellett még egy új házias tulajdonságot fedez föl az ezredes feleségében. Paula szerfölött kezd takarékoskodni. Hadady Ernő néha el-elmosolyodik rajta. No lám, ki hitte volna!

- Hát aztán mire gyűjtöd azt a sok pénzt? - kérdezi egyszer nevetve.

Paula elpirult. De férje nem faggatta tovább. Talán valami meglepetés akar lenni. Vagy szeretne megszerezni valamit, a mi még hiányzik a háztartásukhoz s nem akar rá pénzt kérni a férjétől. Fiatal asszonyoknak szoktak efféle kívánságaik lenni s nagy örömük telik benne, ha egyszer ők maguk vehetnek meg valamit a saját megtakarított pénzükön.

Ez az örökös otthon ülés azonban szemet szúr másoknak is és a bedeházai előkelő hölgyvilág, melynek nincs egyéb dolga, mint a mások ügyeivel foglalkozni, találgatja e különös tünemény okát. Antalffy né közli Gulyásnéval azt a nevezetes fölfedezést, hogy egyszer este felé látta, a mint erre ment a Kádas-utcába Paula s oly gyorsan ment, hogy szinte futott.

Annak már egy pár hete s nem csoda, ha Antalffy né elfelejtette azóta, hogy a nap még fent volt akkor az égen. Még kevésbé lehet csodálkozni azon, ha Gulyásné az estét az éjszakával egyenlőnek veszi, a mi végre körülbelül egyre megy.

Miután néhányszor sokat jelentő fejbólintással fejezik ki nézetöket e dolog felől, megállapodnak abban, hogy úgy kell Hadady ezredesnek, miért házasodik meg olyan korban, vagy ha már megházasodik, miért nem választ tisztességes uri családból való leányt, a milyen akadt volna mindjárt az Antalffyk házánál is?

Egyelőre azonban még nem terjesztik szélesebb körben nézeteiket, mert egy méltóságos asszonynyal, ha görbe utakon jár is, jól esik fenntartani a barátságot s lehet hogy az a fiatal asszony mégis meggondolja magát és megteszi a várva várt látogatásokat Antalffykéknál, Gulyáséknál és másoknál, a hol mindenütt tárt karokkal fogják fogadni, csak jöjjen.

A karperecek azonban és a fülbevalók, melyek e látogatáshoz kellenének, ez időszert a Schwarcz Jakab zálogüzletében vannak a Csapó-utcán s a fiatal ezredesné, ha akarna, sem jöhetne, bár bizonyára szivesen látnák karperec és fülbevaló nélkül is. Így tehát Antalffyné, Gulyásné s a város többi előkelő hölgyei hiába várják a szép asszonyt.

A befőttek és sütemények, melyeket az ő számára tartogattak, nem érhetik el rendeltetésök célját, még az a gyöngéd titok, melyet a nagyobbik Antalffy leány tartogat számára, az sem juthat el a szép asszonyhoz s azon is az egész világ osztozkodik, mint a befötteken és süteményeken. Már tudniillik a bedeházai előkelő világ.

A sütemények és a befőttek elfogynak, de a pletyka soha sem fogy el s az a gyöngéd titok, mely most közprédára bocsáttatik, terjed és folyvást különböző alakot ölt az elbeszélők különböző fantáziája szerint.

Eleinte, mikor szárnyra eresztették, csak annyiból állt, hogy Szecsey Zoltán nagyon busan ment el Bedeházáról s bevallotta Antalffy Dórikának, hogy hej azért siet el innen s azért megy oly messze Pozsonyba, mert nem akar itt találkozni valakivel.

- Mit mondjak annak a valakinek? - kérdezte Antalffy Dóra.

- Mondja meg neki, ha visszajön, hogy az isten áldja meg minden boldogsággal, azt kívánom.

Egy szerelmes törvényszéki jegyzőtől, a ki mindig ügyelt arra, hogy perfekt gentleman maradjon, nem is lehetett egyebet várni, mint azt, hogy azonnal folyamodik az igazságügyminiszter ur ő exellentíájához áthelyeztetésért.

- Szegény fiatal ember! - sópáncodtak most rajta idősebb és ifjabb hölgyek egyaránt.

Mert a női szív ugy van alkotva, hogy szájalommal telik meg a szerelem szerencsétlen áldozatai iránt. S a mint szájról szájra tovább adták az ifju gyászos esetét, mindegyre nőtt a közmegebotránkozás a lelketlen teremtmény ellen, a ki ily drága szívet nem tudott megbecsülni s hiu nagyravágyásból inkább ment nőül egy öreg emberhez, kit nem szeret s kit bizonyosan meg fog csalni, mert az ilyen lelketlen teremtmények ugy szokták.

Nem is várhatni egyebet olyan anyának a leányától, a milyen az a Makóné. Az anya kezdte, a leánya folytatja. Antalffynénak, Gulyásnének és az egész bedeházai előkelő világnak a hajszála is föláll a félelemtől, hogy milyen botrányokat fognák hallani. Milyen szerencse, hogy megóvták magukat ennek a nőnek a társaságától.

Antalffyné bizonyitgatja, hogy ő mindig mondta, őrizkedni kell ettől a Makó Paulától, ez még gonoszabb lesz, mint az anyja. Gulyásné viszont azt állítja, hogy de bizony ő mondta azt. Nemes verseny fejlik ki a két irányadó uri nő közt, kik Bedeházán a közerkölcsiség fölött örködnek.

Annyi bizonyos, hogy a keresztény felebaráti szeretet palástjából, melylyel hajlandók lettek volna még a Makóné gyarlóságait is betakarni, egy rongyocska sem maradt meg. A két uri nő kérlelhetlen harcra készül s követik őket a nőegylet, a Fröbel-egylet, a vöröskereszt egylet s a többi jótekonycélú egylet választmányi tagjai, a kik mind meg akarják menteni a közerkölcsiséget Bedeházán.

Eleinte csak suttogás hallatszik, aztán nyíltan kitör a megebotránkozás. Minden társaságban, a kávé mellett, a thea mellett, a csokoládé mellett arról folyik a beszélgetés.

- Hallották már?

- Falkenburg?

- Szörnyűség!

- Csitt! Halkabban. Leányok is vannak jelen.

- Hát csakugyan igaz?

- Hogyne!

- No de ilyen elvetemedettség!

A hová jár, faggatják a grófot, próbálják ügyesen kikérdezni; de a gróf olyankor mindig haragosan összeráncolja homlokát s kitér a kérdezősködések elől. Nyilván boszanthatja őt, hogy lefőzött balek színében jelenjék meg a közönség előtt s bánja, hogy egyszer mérgében, fölös számú pohárka cognag beszédése után valamit ki talált ejteni a száján.

Igaz ugyan, hogy olyan hölgyecske iránt, a ki az ő pénzén csináltatta a menyasszonyi ruháját is, nem igen tartozik valami nagy lovagiassággal; de mégsem akar szólni. Nem szeretné, hogy nevéssék rajta, a szerencsétlen udvarlón, a kit előbb kizsebelnek, aztán kidobnak az ajtón.

Első dühében szeretett volna belekötni az ezredesbe, véres boszúért lihegett a rajta elkövetett csiny miatt; de később, mikor jobban megfontolta a dolgot, azt vélte, hogy inkább elhallgatni mint kikürtölni való ez az egész történet.

Keve kapitány, a kit megkérdezett, szintén azon a nézetten volt. Korábban kellett volna szólni, most már késő. A házasság előtt kellett volna figyelmeztetni az ezredest. Nem kellett volna engedni, hogy ilyen szégyen érje a tisztikart. A kapitány érzi, hogy ő maga is hibás, ismerte Makóékat, hogy mifélek.

- De a mit te cselekedtél, pajtás, az már menthetetlen. Virágbokkrétákat nyujtatsz át a tisztikar által ünnepélyesen annak a nőnek, a kit te megvettél hatszáz forintért.

Gróf Falkenburg főhadnagy dühösen rángatta kardsziját:

- Szakkerment, hiszen hallod...

- Hallom, de te mégis azt hitted akkor, hogy megvetted. Arra nem számítottál, hogy a pénzedet megtartják, neked pedig ilyen cinikus módon kiadják az utat. No pajtás, ilyen körülmények közt lovagias embernek nem igen szabad megengedni, hogy egy tisztvársa, még hozzá a feljebbvalója, az ezredese nőül vegye azt a személyt.

A gróf belátta, hogy hallgatni legokosabb. Ő hallgatott volna is, de a bedeházai előkelő társaság tovább firtatta a dolgot. Kihallgatták Rudít, a főpincért, a kinek nem kellett félni sem becsületbiróságtól, sem a bajtársak ítéletétől s a ki szívesen fecsegett annyit, a mennyit tudott. A többit hozzá adták, kiki tetszése szerint.

Egész Bedeháza lázban állt, a nőegylet, a Fröbel-egylet, a vöröskereszt-egylet mind ezzel foglalkozott, mialatt Hadadyék egész csöndben, nem sejtve, mi forrong körültek, elvonultan éltek s Paula remélni kezdte, hogy ha nem is boldogan, de legalább nyugodtan töltheti ezután napjait.

XIII.

Az első bomba, mely hozzájuk beütött, díszes meghívó alakjában jelent meg s arról a sima, aranszegélyű, fehér kartonpapirosról senki sem gondolta volna, milyen rombolást visz végbe. Pedig a betűk oly nyájasan gömbölyödtek rajta s a tartalma is oly barátságos volt. A főispán és neje ekkor meg ekkor tisztelettel meghívják ebédre Hadady Ernő ezredes urat.

Az ezredes nem akart hinni szemeinek, megnézte még egyszer. Csakugyan úgy állt ott: Hadady Ernő ezredes urat.

- Hát nőmet? - gondolta az ezredes.

És homloka ráncokba huzódott. Feleségéről nincs ott egy szó sem. Mintha még most is nőtlen ember volna. Hiszen ő nem mulasztotta el az udvariasság semmi szabályát, ott volt feleségével látogatóban a főispánéknál. Igaz, hogy még azt a látogatást sem viszonzta a grófné, de a főispán, a ki meglátogatta őket, kimentette nejét s bocsánatot kért, hogy azóta mindig betegeskedvén, még nem jöhetett el, de legközelebb teszi tiszteletét. Mit jelent hát most ez a megfelejtkezés a meghívón, mely szándékos sértésnek is beválik?

Nagyon felháborítja az ezredest ez a különös eljárás. Joga van tiszteletet követelni neje számára. Akárkinek a leánya az, most az ő felesége és ő vele nem lehet packázni.

De meglehet, hogy kizárólag csak urak vannak arra az ebédre meghiva. Valami olyan félig hivatalos ebéd lesz. Mindegy, az ezredes föltette magában, hogy nem fog elmenni, kimentí magát majd levélben.

Mikor már meg is irta, el is küldte a mentegetőző sorokat, találkozik az alispánnal s megkérdezi: micsoda ebéd lesz a főispánnál?

- Hát leginkább az asszonyok miatt lesz, - szólt az alispán vállvonítva.

Nem szereti az olyan társaságot. Ha még csupa fiatal nő volna, hát megjárja, de az öregek! Brr! Az ő feleségét is meghitták. A grófnénak van megint valami terve. Élő képek a romhányi árvizkárosultak javára. Részt fog venni az ezredesné is, ugy-e?

- Még nem tudom, - felelt az ezredes könnyedén.

Magában azonban alig bírja visszafojtani haragját. Tehát szándékos mellőzés? Meg akarták sérteni őt és nejét? De miért?

Nem talál rá okot. Hiába töri rajta a fejét, nem talál rá semmi okot.

- Mit vétettünk mi nekik? Vagy Paula ellen van kifogásuk? Hát micsoda kifogásuk lehet?

Vérig sérti ez a dolog a büszke huszár ezredest. Szeretne magyarázatot követelni, elégtételt követelni a főispántól; de hisz ilyen dologért nem lehet. S annál ingerültebb, mert nem lehet. Nem töltheti senkin boszuját.

Ilyen állapotban jutottak újra eszébe a névtelen levelek, melyeket házassága előtt kapott; azok a homályba burkolt gyanúsítások Paula ellen, miket akkor megvetett, de a mik azért szívébe törték fulánkjakat és soha sem hagyták teljesen megnyugodni.

Paula nem tudta, miért lett férje egyszerre oly komor és ingerült. Füleihez jutott talán valami suttogás? Meghallott valamit annak a váltónak a történetéről? Mily sötét, gyanakodó pillantással kémleli őt!

És e pillantásra érzi Paula, hogy arcába szökik a vér, megzavarodik s elveszti higgadtságát. Az a gondolat, hogy férjének nagy oka lehet a neheztelésre, elcsüggeszti s bátortalanná teszi a

fiatal asszonyt. Kedveskedéssel próbálja előbb férjét kiengesztelni, de a mint látja, hogy azzal még gyanakodóbbá teszi, dacosan visszahúzódik ő is. Miért hunyászkodják meg, mikor ő ártatlan? Nincs mit szemére vetni.

Valami mégis úgy nyomja a lelkét. Szeretne mindent elmondani férjének, de azok a sötét, gyanakodó szemek visszariasztják. Minek szóljon, férje úgy sem hinne neki. Hallgat hát, dacosan, komoran, mialatt férje a legsötétebb gondolatokkal tépelődik.

A névtelen leveleken jár az esze most mindig.

Sajnálja, hogy egy párt azokból meg nem tartott. Most szeretné olvasni, most meglehet más szemmel olvasná. Ki tudja mit találna benne, a mit akkor nem talált? Nincs-e valami a Paula multjában, a miért elítélik őt az emberek?

Ez a gondolat marcangolja az ezredes büszke szívét. Sok dolog gyanusnak mutatkozik most előtte, a mit azelőtt figyelmére sem méltatott. Ez a teljes félrevonulás a társaságtól fiatal nőnél szinte érthetetlen, Paula sehová nem megy, senkivel nem barátkozik, ennek okának kell lenni. Visszaemlékezik aztán Hadady Ernő arra a különös jelenetre, mikor szerelmét megvallotta. Mit jelentett az a csodálatos magaviselet? Emlékszik Hadady Ernő, hogy a leány először megremült. Mi oka lehetett annak? Aztán a hála csaknem lázas kitörése, a mi következett. Miért?

Mennyire másképp magyarázta egykor mindezt Hadady Ernő s milyen más színben látja most. Megrázkódik, ha arra gondol, hogy Paula multjában talán előfordulhatott valami, a mi őt lealázza a közbecsülésben. És az a leány mégis nőül mert menni hozzá? Ő hozzá?

Csaknem örüllté teszi ez a gondolat. Hát lehetséges ez? Hát ily rútul rászedhették? Szégyen és nevetség tárgyává tehették az ő tiszta, mocsoktalan nevét? Szemei szikráznak s bőszülten szökik hazulról.

Nem birja tovább kiállni ezt a mardosó kétséget. Keve kapitánynyal akar beszélni. Az az ember a Paula családjának régi ismerőse, fölvilágosítást tud adni. És fölvilágosítást kell adnia, ördög és pokol! Tartozik vele. Neki köszönheti Hadady Ernő, hogy megismerkedett ezekkel a nőkkel. Feleljen érte.

A tiszta, világos, leplezetlen igazságot akarja hallani Hadady Ernő. A pokol minden ördögére esküszik, hogy tudni akarja, bármi legyen.

Keve kapitány, a mint látta, mily rettenetes, földult arccal lép be hozzá az ezredes, mindjárt sejtette, mi a baj. Esze ágába sem juthatott most már tagadni valamit, hiszen az ezredes bizonyosan mindent tud s különben is azzal kezdte az ezredes, hogy becsületszávára szólítja föl a kapitányt, mondjon el neki mindent hiven, igazán.

Fél óra mulva tántorogva, halálsápadtan lépett ki az ezredes a kapitány szobájából. A mit hallott, az mélyen lesújtó és kompromittáló volt, bár egészen más, mint a mit várt. Nem szerelmi kaland, csak közönséges, hitvány zsebelés.

- Oh, Paula, Paula!

Keve kapitány igyekezett, a mennyire tudta, kimosni bajtársát. Csak udvarias figyelem, lovagias szolgálat volt Falkenburgtól, semmi egyéb. A méltóságos asszony félreértette. Saját-kép egyik részről sem forgott fenn semmi illoyalitás.

Nem kellett hozzá sok ész, hogy kitalálja Keve kapitány, milyen csúnya botrány kerekedhetik ebből a dologból. Sejtette, hogy azt teljesen elsimitni nem lehet, ennek az ostoba Falkenburgnak eljárt a szája, az asszonyok tovább üzték-füzték a pletykát, a párbaj alig lesz kikerülhető; de a nagy botrányt, remélte a kapitány, talán mégis kikerülik, ha Paula okosan viseli magát.

Csakhogya Paula nem viselte magát okosan. Már tudniillik olyan okosan, mint Keve kapitány gondolta. A kapitánynak nem volt ideje, hogy tanácsot adjon neki; de ha adott volna, sem hallgatott volna rá az az önfejű asszony, a ki megvetett minden apró csalfogást s nyíltan, őszintén felelt férjének.

Ugy érezte, mintha elérkezett volna az a perc, a mikor ki kell tárnia szívét egészen, el kell mondania mindazt, a mi nyomja, legyen köztük világosság egészen. Eddig csak bujkáltak egymás elől. Ismerje meg végre Ernő, hogy az ő szívében nincs csalfaság s igaz szeretettel akar fizetni az igaz szeretetért.

De a férj boszusan intett kezével, hogy hagyja abba. A mai nap rettenetes fölháborodásai közt, mialatt harag és fájdalom szaggatta lelkét, semmi kedve sem volt ömlengéseket hallgatni. Eleget hallott; a mit akart tudni, tudja.

Nem vádolhatta feleségét. Ha mindaz igaz, a mit elmondott, nem vétkes semmiben; de azért nem szűnt meg az ezredes haragja neje ellen, elfojtva dult belsejében. Ez a házassága az oka mégis mindennek. Ha nem keveredett volna a korpa közé, most nem ennék meg a disznók.

Dühös léptekkel járt föl és alá a szobában, reá sem tekintve nejeire, ki félénken húzódott egy sarokba s idegenkedve nézte a méltóságára máskor oly sokat tartó komoly férfi vad kitörését, a mint dühöngve szoritja össze ökleit s nyers káromkodások törnek ki ajkain.

Ne merjék a Paula szülei még egyszer mutatni magukat ő előtt. Azt a hitvány gazembert, Falkenburgot, levágja mint egy kutyát. Az is megfordul fejében, hogy Paulától elválk, menjen vissza ahhoz a nyomorult atyjához meg ahhoz a cégéres anyjához. Ezután a gyalázatos botrány után nem maradhatnak együtt. Hadady Ernő nem akarja, hogy ujjal mutogassanak rá.

De a legelső dolga az, hogy Falkenburggal végezzen. Nyomban elküldi hozzá segédeit. Azok leolvassák a gróf asztalára a hatszáz forintot is és átveszik a váltót, melyet a gróf restellkedve odaad. Szavára mondhatja, hogy nagyon sajnálja az esetet, egyébként az ezredes urnak rendelkezésére áll.

Az ügy békés kiegyenlítéséről természetesen szó sem lehet. Mind a két fél boszuért liheg, mert mind a ketten érzik, hogy kompromittálva vannak ebben a dologban.

A segédek megállapítják a párbaj föltételeit, melyek súlyosak. Háromszoros golyóváltás és ha eredménytelen, folytatás karddal végkimerülésig.

Az ezredes meg van elégedve vele. Falkenburg gróf is kijelenti, hogy az ördög vigye el őt, ha nincs megelégedve. És az egész városban nagy érdeklődéssel várják a párbaj kimenetelét, melynek híre futott; csak egy szép fiatal asszony kulcsolja össze reszketve a kezét és imádkozik a férjeért, a ki látni sem akarja őt.

XIV.

Hadady Ernő ezredes nem ment haza, nem akart találkozni Paulával. Félt, hogy ellágyul. Ilyenkor, midőn az ember a halál torka előtt áll s tudja, hogy talán csak ez az egy nap van még hátra az életből s ott áll előtte egy szép asszony, a ki az övé, könnyen megfejtkezik magáról. Miért ne élvezze az életet, a mig tart, gondolhatja magában s nem törődik aztán egyébbel.

De Hadady Ernő nem akar olyan gyöngé lenni. Hiszen ha életben marad, úgy is el kell válnia a feleségétől. A botrány sokkal nagyobb, sokkal nyilvánosabb, mintsem együtt maradhatnának. Mire való volna hát ezt a válást megnehezíteni? Legjobb, ha nem találkoznak. Fölösleges, hogy búcsút vegyenek, Hadady Ernő nem akarja magát annak kitenni, hogy csókok és könnyek közt meginogjon férfielhatározása.

Utolsó este az őrnagynál hált, a ki egyik segéde volt. Sokáig fennmaradtak vacsora után s beszélgettek a régi időről, mert együtt szolgáltak fiatal korukban is. Sok hajdani vidám kalandjuk előkerült.

- Emlékszel még erre? Hát amarra?

Jókedvűen folyt a beszélgetés. De az ezredes lassanként csöndesebb kezdett lenni, végre egészen elhallgatott.

- Ideje lesz már aludni, - szólt fölkelve az asztaltól.

Csak pár sort ír előbb a feleségének. Csupa illendőségből mégis el kell búcsúzni. Ha meghal, adják át azt a levelet Paulának. Röviden végzett, aztán jó éjt kívánt a házi gazdájának. Lefekszik.

Lefeküdt, de nem birt elaludni. A szép asszony csábos alakja jelent meg képzeletében, azoknak az édes óráknak emlékezete, miket vele töltött, az a gyönyör, boldogság, amit érzett, mikor karjai közé ölelhette, mikor ajkait csókolhatta. És annak most már mind vége. Akár él, akár meghal, mindenkép vége.

Eh, még inkább a halált választaná. Akkor legalább megszűnik az emlékezet is, nem fogja gyötörni mint most, nem fogja képzeletébe varázsolni az eltűnt boldogságot. Hej, azt a szép asszonyt nehéz elfelejteni!

Bolondul utána most is, ha rá gondol. Csak még egyszer megölelhetné, megcsókolhatná, aztán nem bánja, ha meghal. Ugy vágyik utána s ha a becsület nem tartaná vissza, talán most mindjárt megszöknék innen egyenesen haza s bekopogtatna az ajtón:

- Nyisd ki, édes, én vagyok.

Ki akarja verni a fejéből ezt az örült gondolatot. Csak nem fog ilyen esztelenségre vetemedni az után a botrány után, mely őket örökre szétválasztja egymástól. Ha ő elhiszi is, hogy Paula ártatlan, de a világ? A világ soha sem fogja elhinni. És Hadady Ernő sokkal féltékenyebb a becsületére, hogysem azt odadobja prédául a botrányokon kapkodóknak.

Az ő házasságának vége szakadt így is, úgy is. Igaz, hogy még nem szólt Paulának. Miért szólna? A halál előtt áll, mely holnap talán egyszerre véget vet mindennek. De ha életben marad, elhatározása szilárd, megmásíthatatlan. Jobb hát így, hogy nem látják egymást.

Elhamarkodott, okatlan házasság volt ez az egész, előbb vagy utóbb szét kellett szakadnia. Az a leány nem hozzá való volt. Akkor föllobbanásában nem látta, de ma látja. Az is világos ma már előtte, hogy Paula nem szerelemből ment hozzá nőül. Akkor bolond fejvel elhitte, most már nem hitetheti el vele senki.

Nos, miért gondol mégis folyvást reá? Miért sóvárog úgy utána, hogy csak még egyszer karjai közé szoríthatná? Mit nem adna egy csókjáért?

Boszusan fordul egyik oldaláról a másikra. Eh, hát nem bírja elfelejteni? Hát nem nevetséges és lealázó ez a gyáva epekedés? Hát keressen vigasztalást másutt. Hát nincs több szép asszony a világon?

Most már igazán aludni akar. Igen, ha tudna. De a hajnal is úgy találja, ébren, lázas izgatottságban. A világossággal azonban megjön lassanként a lélek nyugalma is. Az ezredes felöltözik, szivarra gyújt s elkezd sétálni a szobában.

Még másfél órája van. Hosszu idő. Szeretné, ha már letelt volna. Nem tudja mivel eltölteni. Az őrnagy még alszik, felkölteni nem akarja.

Csak sétál, sétál, végre megáll az asztal előtt. Ott fekszik még a levél, melyet Paula számára irt. Kezébe veszi: felbontsa? Irjon hozzá talán egy pár melegebb bucsúzó szót? Ugy tetszik neki, hogy nagyon hideg s a halál után ugyis mindegy már.

De nem, maradjon csak a hogy van. Jobb úgy. Nem kell semmiféle érzékenykedés.

Mennél közelebb jön a döntő perc, annál hidegebb és nyugodtabb lesz Hadady ezredes. Háromszori golyó váltás? No az csak elég. Lehetetlen, hogy valamelyik ne találjon. S úgy érzi, mintha ez a gondolat megnyugtató.

Most már fölkelt az őrnagy is. Még csak a másik segédet és az orvost várják. Azalatt megreggeliznek s az ezredes egy új szivarra gyújt. Ez már eltart talán a másvilágig, gondolja magában. E percben igazán egyébre nem gondol.

Végre megérkeznek, a kiket vártak. Most, már mehetnek. Ők akarnak lenni az elsők a színhelyen.

Korán reggel elvégezték a dolgot. Félnyolckor már vissza is tértek. Az egyik kocsiban az ezredes a segédeivel, a másikban Falkenburg gróf, a kinek a felső lábszárát érte a golyó, úgy, hogy nyomorék sánta marad teljes életében és soha többé lóra nem fog ülni. Még szerencséje, hogy nem kellett levágni a lábát.

Hadady ezredes most már haza mehetett, megvan az elégtétele. Most már Paulával fog végezni. Higgadtan, nyugodtan fog vele beszélni, nem tesz neki szemrehányást, hisz arra joga sincs, ki fogja jelenteni, hogy jövőjéről gondoskodni kíván, a mi különben kötelessége is.

Ez a nyilatkozat meg fogja nyugtatni Paulát. A mint Hadady Ernő ismeri, sokkal büszkébb nő hogysen siránkozással és könnyöggel akarna kegyelmet koldulni. Hihetőleg ő maga sem akar egyebet, csak biztosítani jövőjét rendes évjáradékkal; talán férjhezmenetelének sem volt egyéb célja.

Mindamellet mikor már haza ért s keze a kapu kilincséhez nyúlt, habozás szállta meg Hadady Ernőt. Talán mégis jobb lett volna mindezt levélben elmondani és nem szóval. Igaz, hogy az írás nem mestersége Hadady ezredesnek, nagyon nagy munkájába került volna ezt mind megírni s erősen kételked benne, hogy okosan meg tudta volna írni, mindegy mégis jobb lett volna megírni.

Visszafordulni azonban már nem lehet, nem futhat el szégyenszemre a saját kapuja elől, bemegy tehát nem csekély benső aggodással, de külsőleg hideg arccal.

Megdöbben, a mint meglátja Paula sápadt arcát, melyen a sirás és éjjeli virasztás nyomai látszanak s megrezzen, a mint az öröm halk sikoltása tör ki a nőnek ajkain s az feléje rohan kitárt karokkal.

- Élész? élész? - susogja lázas örömmel s gyöngéd, puha karjai férjének nyaka körül fonódnak.

De a mit férje szemeiben lát, az a zavaros kelletlen kifejezés lehüti egyszerre. Karjai lehanyatlanak, ajkát, mely férje ajkára tapadt, hirtelen visszavonja s ijedten tekint férjére.

Hadady Ernő iparkodik nyugalmat mutatni.

- Ülünk le, Paula, komoly beszédem volna.

Leültek. A nő ijedtséggel vegyes csodálkozással nézte férjét. Még soha ily idegennek nem érezte mint e percben, pedig még soha oly közel nem állt szívéhez mint az imént.

Az elmúlt két nap alatt sokat szenvedett Paula s a dacos büszkeség jégkérge szíve körül úgy elolvadt, hogy csak a szeretetnek egy kis fuvallatára volt még szükség, hogy teljesen elenyész-szék az. Ugy érezte, mintha visszatérne az az érzés, mely megszállta, midőn a templomból kijöttek. Szeretni akarja férjét igazán, hiven.

Ezzel az érzéssel volt tele egész szíve. Reszketve várta férje visszatértét, hogy az ő erős, bátor keblére boruljon s ott keressen megnyugvást. És most ott ül s érzi, mint veszi körül szívét újra az a jégkérge. Látja a férj barázdás, vénülő arcát s gyanakodó szemeit, melyek gondolatait akarják fürkészni, kémlelni.

- Nem hisz nekem, nem hisz, - susogja magában tompán, kétségbeesetten.

A férfi pedig csak nézi őt sötét, gyanakodó szemeivel. Valóban nem hisz neki. De szépsége még mindig a régi varázst gyakorolja reá, sőt annál is nagyobb. Szemei reá tapadnak, nem bírja levenni róla. Nézi bájos arcát, mely így meghalványodva még szebbnek látszik, hószin nyakát, domboru keblét, karcsu derekát.

Valamit mormog, érthetetlen szavakat. Arca kigyul, szemei villognak, kezét kinyújtja. Ugy látszik, mintha még habozna, küzködnék magában, aztán oda hajlik, forró ajka rá tapad Paula gyönyörű nyakára, aztán ölébe kapja őt és csókolja, a hol éri, mindenütt.

XV.

Mint valami mámból ébredtek föl mindketten, a férfi szégyenkezve, megalázkodva, a nő bámulva és remegve. Hiába kereste férje arcán a szerelem boldogságát, csak boszuságot látott azon, kedvetlenséget és néma, keserű szemrehányást. Hadady Ernő elfordult s föl és alá kezdett járkálni a szobában, ingerülten dobantva lábával.

Paula idegenkedve nézte. Nem szólt, csak nézte, mit csinál férje. Csak most kezdtek szemei kinyilni. Végtelen keserű kiábrándulás vett rajta erőt s alig bírta visszatartani könnyeit.

A férj közben abbahagyta néma, haragos sétáját s megállt.

- Nem bírok élni nélküled, - mormogta csüggedten.

Érezte, hogy gyáva a szakításra. Nem bír megválni, nem bírja azt a gondolatot elviselni, hogy ez a szép asszony ne legyen többé az övé, hanem talán másé.

Nem engedi át senkinek. Keze kardjának markolatát szorongatja s vérben forognak szemei. Megölné irgalom nélkül, a ki tőle el akarná venni.

Megtartja úgy, a hogy van. Ha már odáig alacsonyodott le, hogy a botrány után újra karjai közé ölelte, mit akar még? Hogy üzhethet el azt, a kit egy perccel előbb csókolgatott? Oh milyen nyomorultnak érzi magát. Ölelte, csókolta, a kinek hűségében nem bizik rendületlen s a kinek nem tudja, hogy nincs-e leánykori életében valami, a mi reá árnyékot vet.

A tehetetlen harag vergődése ez. Látja, hogy a mit oly szilárd elhatározásnak tartott semmivé lett a vágy első fellobbanására. Pirulva hajtja le fejét, elvesztette a mások becsülését is. Mit fognak mondani tisztársai? Mit fog gondolni az egész város, mely tele van a botrány zajával?

Csaknem gyűlölet szállja meg e percben a nő iránt, a ki miatt ilyen szégyenbe keveri magát; de nem hagyhatja el. Most már soha.

Vége hát mindennek. Itt nem maradhat az egész világ gúnyára, a tisztakar szégyenére. Nem tűrné el a görbe tekinteteket, a sértő mellőzést. Nem sétálhatna végig feleségével az utcán, hogy szégyenpir ne szökjék arcába. Félné megjelenni bárhol, mert nem sutognának-e háta mögött? Nem mutogatnának-e ujjal reá?

De elmehet messzire, a hol nem ismerik őket, Pozsonyba, Grácba, a hová a penzionátus tisztak mennek, azok, a kiknek carriére-ja félbeszakad, mint az övé, a kik valami nő miatt lemondanak a jövőről, mint ő, vagy valami botrány elől menekülnek a nyugdíjaztatásba, mint ő.

Nincs más hátra, mint beadni kérelmét a nyugalmaztatás iránt, levetni a fényes egyenruhát s elhagyni a hadsereget. Nehéz dolog annak, a ki egész életét ott töltötte, a ki még erejének javában van s előtte áll a kilátás a zöldforgós tábornoki kalpagra.

Megírja kérelmét tüstént. Mennél előbb, annál jobb. Szabadulni akar innen, a hol gyötrelmek neki minden nap, minden óra.

Paula némán nézi férje kinos vergődését. Látja, hogy nehéz verejtékcseppeket töröl le homlokáról mialatt azt a néhány sort megírja.

A nő nem kérdezi, mi az; elcsüggedve, remegve huzódik félre.

Csak az ebédnél találkoztak újra. A nő elvégzi házi kötelességét, minden úgy megy, mint azelőtt gondja van a terítékre, a konyhára, az ételek az ezredes kedvenc ételei; de az a fiatal asszony maga mintha márványból volna kifaragva, úgy ül ott az asztalnál, szótlan, hidegen.

Az ezredest boszantja ez a nagy némaság, ez a hidegség, mikor épen most hozott Pauláért oly nagy áldozatot.

- Értem? - szól a nő s szeme hideg csodálkozással fordul férje felé.

- Érted, - válaszolt a férj mogorván; - föláldoztam mindent, nyugdíjaztatásomért folyamodtam. Elköltöztünk innen.

- Én értem? - kiáltott föl a nő. - S miért kellett azt tenned én értem?

Az ezredes nem felelt, csak fejének komor, ideges mozdulata tudatta a nővel, hogy ne kérdezze.

Paula eltalálta:

- Te szégyelled magadat miattam! - sikoltott s rémülten csapta kezeit arcára.

Férje tehát szégyelli, talán el is ítéli őt, ez, akinek nagylelkűségében és szerelmében utolsó menedékét találta volna.

Büszke lelke még egyszer föllázad: miért tűrje ezt a meg nem érdemelt lealázást? Ki akar törni lelkéből az elfojtott keserűség, arca lángba borul, ajkai remegve nyílnak meg. De mielőtt egy hangot kiejtene, újra lehajtja fejét.

Mintha valami hang azt súgná szívében: várj, tűrj, még nem érkezett el a bizalom ideje, de talán megjön az, ha mind a ketten keresik. Hiszen férje mégis csak szereti őt.

S annyi sok csalódás és annyi megpróbáltatás után mint valami reménysugár tűnik föl neki az a gondolat, hogy innen eltávozzanak. El ebből a környezetből, melyet úgy megutált s mely elzibbasztón nehezedik mindkettőjükre. Ott messze, a hová nem fog elhatni a gyanúsítás és a rágalom, a kicsinyes pletyka és suttogás, ott új élet kezdődik számukra. Ott nem fogja ismerni őket senki, nem fogja bántani senki.

- Menjünk, menjünk, - sürgeti férjét Paula.

S gyöngéden vállára teszi kezét és újra bizalommal kezd reá tekinteni, míg Hadady Ernő agyára ismét a gyanakvás sötét kétsége ereszkedik: miért igyekszik innen el oly nagyon Paula?

Miért? A bedeházai közvélemény, melynek oly ékesszóló képviselői vannak mint Antalffy né, Gulyásné és mások, megtudná azt mondani.

- Szegény ezredes! - suttogják a háta mögött; - még nem nyílt ki a szeme? Hát nem tudja kitalálni, miért köszöntet le vele a felesége s miért sürgeti oly nagyon, hogy menjenek nyugalomba? Nem sejti, hogy miért kívánczik az asszonyka Pozsonyba? Csodálatos vaksággal vannak megverve a férfiak, hogy ők soha sem tudják, a mit már mindenki tud, a mit már a verebek is csiripelnek a háztetőkön.

Ha az ezredes megfordulna a bedeházai előkelő, hölgyvilág köreiben, talán akadna is oly jóindulatu hölgy, a ki, természetesen kellő gyöngédséggel, tudomására juttatná hogy ugyancsak abban a Pozsony városában, a hová ők készülnek, föltalálható bizonyos Szecsey Zoltán nevű fiatal ur, ki igen gyakori vendég volt a Makóék házában Paula leánykorában s különös, hogy ez a fiatal ur is épen Pozsonyba tette át magát.

Antalffytól az egész teljesen világos. No ha ez sem volt kicsinált dolog, akkor nincs a világon kicsinált dolog. Persze hogy Pozsony messze van és idegen szemek elől könnyebb elrejtőzni.

S hogy siet az az asszony. Milyen türelmetlen várja a találkozást a régi szeretőjével. Igazán föl kellene világosítani ezt a szegény ezredest. Nagy jótéteményt tenne vele valaki, ha megcselekedné. De nem szivesen vállalkozik valaki e gyöngéd szolgálatra mert senki sem szeret-

né, ha kisütnék rá, hogy ő írta a névtelen levelet. A multkoriaiok miatt is nagy aggodalomban voltak s még ma sem tudják, nem fedezte-e föl Paula azok szerzőit.

Mennél inkább közeledik a Hadadyék elutazása, annál izgatottabb lesz Bedeháza. A napot azonban nem tudják biztosan. Csak azt hallják, hogy a butorok már össze vannak csomagolva s az ezredes már elbucsuzott a tisztikartól.

Rövid, katonás bucsú volt. Sajnálták, de mindenki belátta, hogy a történetek után helyzete tarthatatlan s nem tehetett okosabbat mint azt, hogy nyugalomba vonult.

XVI.

Szeptember elején borongós, esős nap indultak el Hadadyék. Az elmúlt napok rekkenő hőségét hirtelen csipős, hűvös idő váltotta föl. Elborította Bedeháza utcáit a sár s a szél arcába csapkodta az embernek a hideg esőt. Csak kevesen járkáltak az utcákon, csak épen, a kinek dolga volt; de azért az ablakok mögül sok szem kísérte a bérkocsit, melyen Hadadyék a vasut-hoz kimentek.

Nagy elégtételül szolgált ez a bedeházai társadalomnak. A közerkölcsiség diadalát ünnepelték. Az a fakó bérkocsi teljesen megfelelt a hangulatnak, bár némelyek nem bánták volna, ha gyalog láthatták volna Paulát, hogy cammog a sárban egy batyúval a hóna alatt. Meg kellett azonban elégedni a bérkocsival.

Az ezredes már eladta a saját fogatát, ezután nem fog lovakat tartani. A nyugdíjból nem telik. Már a katona ruhát is letette. A délceg termetén megfeszülő aranyzsinóros attila helyett, bő szürke kabát lötyögött rajta, amiben sokkal öregebbnek és törődöttebbnek látszott. Ugy ült ott a fiatal felesége mellett, mintha az apja volna.

Antalffyék a Gulyásné ablakából nézték.

- No hiszen van miben kevélykedni Paulának, - jegyezte meg Antalffyné.

Ugy vették észre, mintha az a nő még most is kevélykednék. Egy könnycsepp sem rezgett szemében, midőn most örökre távozott szülővárosából.

- Még a legdurvább cselédféle is elérékenyül ilyenkor, - szólt Gulyásné megbotránkozva.

Valószínű, hogy más házak ablakaiból más hölgyek ép ily gyöngéd figyelemmel kísérték a távozót s ép oly magvas megjegyzések tettek tanúságot éles látásukról. De Paula nem tekintett egy ablak felé sem, csak mereven előre, a távolba, hol talán új élet várja.

Még azt a töpörödött öreg emberkét sem látta, ki az egyik utcasarkon esernyője alá huzódva sokáig nézett utána s aztán nagyot sóhajtván tovább ballagott, de csakhamar visszafordult s a vasut felé indult azon töprengve, valjon nagyon meg fog-e haragudni Paula, ha megpillantja őt a vasutnál.

Hiszzen tegnap határozottan megmondta, hogy ne jöjjenek ki. Ám ő még sem állhatja meg, hogy még egyszer ne lássa a leányát. De vigyázni fog, elbujik, hogy észre ne vegyék, csak az ablakon át fog nézni az állomásfőnök szobájából.

Nem akarná Paulát megharagítani. Tegnap oly jó volt az a leány szüleihez, egészen úgy beszélt velök mint hajdan kis leány korában, apuskának fejébe nyomta a házi sapkát, melyet ő csinált valamikor tizenkét évvel ezelőtt az apuska nevenapjára. Biz az már kopott és zsíros volt s Paula nevetve mondta:

- No majd csinállok helyette ujat Pozsonyban.

Arra a Paula anyja elkezdte a sirást, hogy oly messze megy a leánya és ő már soha sem fogja többé látni ez életben. De Paula vigasztalta:

- Ugyan édes anyám, még mulatni is fogunk.

Tele volt reménységgel. Ott új élet kezdődik a számukra, Ernő mindig vele lesz, kirándulásokkal tesznek, úgy hallja, hogy Pozsony igen kellemes város.

Arra Makóné újra sirva fakadt. Ő is szeretne valahová messze menni, valami idegen helyre. Egy idő óta nagyon könnyen állt a sirás a gyöngeszivű asszonynál. Paula tudta azoknak a

könyveknek a forrását, de nem szólt anyjának. Az utolsó nap meg akarta kimélni minden szemrehányástól. Minek emlegetnék még egyszer Ripp hadnagyot, mikor már ugyis végkép elmaradt a háztól?

Paula nagy meglepéssel látta, hogy anyja többet forgolódik apa körül mint eddig nem bánik vele a régi lenéző módon, sőt iparkodik kedvét keresni, mintha végre annyi hajótörés után mégis csak a házasság révén akarna megpihenni roncsolt gályájával. Mintha mégis csak a férj és a feleség egyetértése volna a menedék ennek az elzüllött párnak is.

Saját házasságára gondolt Paula. Neki sincs más menedéke. Ezen tündődött az egész utolsó nap, melyet Bedeházán töltött. Ezen tündődik, midőn kimegy a vasúthoz.

Zordonan áll ott a nagy gőzgép, mely tova fogja vinni, most még mozdulatlan, tompán s nem tud feleletet adni az aggódó szív kérdésére: a boldogság lakik-e ott vagy a boldogtalanság, a hová megy?

Paula szíve elszorul. Eszébe jut az a másik út, mikor néhány hónap előtt innen indult el férjével a nászútra. Akkor is töprengve állt itt, de mégis mennyivel több remény dagasztotta ifjú keblét. Most súlyos megpróbáltatás után indul el másodszor; megtalálja-e, a mit akkor nem talált meg?

Férje szóltan, komoran áll mellette s botjára támaszkodik, mert a csúz megint beállt a lábába. A tisztikar körülveszi őket. Kijöttek még egyszer elbucsúzni az ezredesüktől. Virágbokrétát is hoztak az ezredesné számára. Gavallérok, a kik nem bujhatnak ki ez alól a kötelesség alól, de mindegyikök huzódozik az elől, hogy ki nyujtsa át, míg végre a Ripp hadnagy nyakába tolják.

A legszerencsétlenebb választás, a mit tehettek, Keve kapitánynak eszébe is jut az, de már későn. Az ezredes összehúzott szemöldökei alól haragos pillantást vet a kis hadnagyra; csaknem úgy látszik neki, mintha a tiszték sottiset akartak volna rajtuk elkövetni. Mindenki örül, hogy végre másodikat csöngetnek s Hadady ezredes fölül a vonatra nevével.

A mint a legelső állomást elhagyták az ezredes kidobja a virágbokrétát a kocsiból. Paula nem bánja. Csak azon jártatja az esztét, hogy csillapíthatná férjének rossz kedvét.

Azonban minden próbálkozása hiábavalónak mutatkozik, Hadady Ernő rossz kedve nőttön nő, a mint tovább haladnak. Félbeszakított carriere-ja forog a fejében s szálnalmas megvetéssel nézegeti polgári öltözetét.

A vonat dübörgve száguld velök tovább. Künn folyvást esik az eső s verdesi a coupé ablakát. A tájból, a merre átmennek, nem látnak semmit. Unalmas, egyhangú utazás. Hadady Ernő nem tud mit csinálni, megvásárol hát egy csomó ujságot s elkezd olvasni; de az apró betűk boszantják, nem látja jól s abba hagyja.

- Olvassak föl talán én neked? - ajánlkozott Paula férjének.

Hadady Ernő nem nagyon nyájasan fogadja. Egy gyöngeség megint, melyet fölfedezett benne neje. Rossz szem, az is az öregség jele s minden fölháborítja Hadady Ernőt, a mi arra emlékezteti. De nem utasítja el mégsem a Paula szíves ajánlkozását. Olvasson hát Paula, ő hallgatja.

De nemsokára beleunt ebbe is. Csupa haszontalanság. Mit érdeklik őt ezek a hiábavaló dolgok? Csak olvassa Paula magában, ha neki tetszik, Hadady Ernő a sarokba húzódik s egy plaiddal betakargatja csúzos lábát.

A legközelebbi állomáson egy fiatal ember száll föl a vonatra s épen abba a coupé ül, a hol ők ülnek. Beszélgetésbe kezd velük s bókoltgat a fiatal nőnek, a kit kisasszonynak néz. Tudakozódik, hogy hová mennek?

- Pozsonyba? Áh, derék. Akkor lesz szerencsém találkozni a télen.

Hadar a nagyszerű bálokról, melyeket ott tartanak. Igen elegáns közönség jön össze. Sok az előkelő család a városban, nagyszámu az arisztokratia. Oh, ott nagyon jól fognak mulatni.

- Remélem, hogy kedves papája büszke lesz rá, ha ily diszes társaságban láthatja nagysádat mint bálkirálynét, - szólt a fiatal ember udvariasan meghajtva magát az öreg ur előtt.

Paula elpirult s nagyon megzavarodva tekintett férjére. Hadady Ernő úgy tett, mintha elmosolyodnék, de ajkszélei idegesen rángatóztak. Kinos csönd állt be. A fiatal ember észrevette tévedését; de már nem lehetett helyreigazítani.

Szerencséjére épen állomáshoz értek, kiszállhatott. Elpárolgott bucsu nélkül. A kalauz vitte el utána a holmiját egy másik kocsiba.

Paula férjéhez simult. De Hadady Ernő arcáról nem huzódott el e felhő, komor, gyanakodó szemmel kísért neje nyájaskodását s azontul még hallgatagabb lett az ut hátralevő részén.

Igy érkeztek meg új lakóhelyükre, a hol annak az új életnek kellett volna kezdődnie.

XVII.

- Jó napot, Paula.

A szép asszony meglepetve nézett oda, ki szólítja meg őt az idegen város utcáján.

- Maga az, Zoltán? Mit csinál itt Pozsonyban?

- Én? - csodálkozott Szecsey Zoltán. - Itt vagyok a törvényszéknél. Hát nem tudta?

- Honnan tudtam volna? - nevetett Paula. - Hiszen nem jött hozzánk elbucsuzni.

- Igaz, - szólt a fiatal ember s úgy vélte, hogy ehhez komoly arcot kell csinálnia, - nem mentem el, de tudhatja, hogy miért.

- Tudom, - válaszolt a szép asszony tréfás gunynyal; - hogyan tudnám? A szíve akart megrepedni, de gondolom, nem történt semmi baja.

Szecsey Zoltán nagyon komoly képpel tiltakozott:

- Ne üzzön belőlem gúnyt, Paula! Sokat szenvedtem. Csak isten a megmondhatója, hogy mennyit.

- Látom a sápadt színén, - gúnyolódott tovább a fiatal asszony. - Igazán magának mindig olyan érdekes arcszíne van. Mondja csak Zoltán, nem akadt valaki itt Pozsonyban, a ki ebben a nagy bánatában megvigasztalja?

Ha nem kérdezte volna gunyosan Paula, talán be is vallotta volna Zoltán, hogy a seb, a mit gyógyíthatatlannak hitt, itt a távolban begyógyult s ma már olyanformán áll a dolog, hogy féligmeddig vőlegénye egy mosolygó képű csinos szőke leánykának, a ki igaz, hogy nem oly sikkos, nem oly szellemes, nem is olyan feltűnő szép mint Paula, de nagyon tisztességes, előkelő, uri családból való s szépen fog örökölni a szülei után.

Mindezt azonban jobbnak tartja elhallgatni Paula előtt. Fél annak gúnyjától. Aztán meg az ember érdekesebb is úgy, ha egy szép asszony azt hiszi róla, hogy miatta szenved.

Egyéb célja nincs Szecsey Zoltánnak; mert e korrekt fiatal ember, mikor féligmeddig már vőlegénynek tekintheti magát, bizonyára nem gondolt arra, hogy egy másik nőnek udvaroljon, ha az maga Tündér Ilona lett volna, még akkor sem. A jó ismeretséget azonban fönntartani kívánta Paulával, mert az embernek csak előnyére válik, ha ilyen elegáns szép nő rokona van, a ki hozzá még méltóságos asszony is.

Hát itt maradnak állandóan Pozsonyban? Milyen szerencse.

- Ha megengedi Paula, a legközelebbi napokban teszem tiszteletemet.

- Nem lesz veszedelmes ilyen repedezett szívvél? Már tudniillik magára, nem én rám nézve. Mert nekem tudja, hogy nincs is szívem.

Szecsey Zoltán sóhajt. Fájdalom, tudja.

- No látja, - szól szeme közé nevetve a szép asszony, - ennek örülök, hogy maga olyan jól ismer engem. De mégis azt tanácsolom, jobb lesz, ha nem látogat meg. Az uram nem ismer olyan jól, mint maga s azt hihetné, hogy ilyen kiváló fiatal embernek nincs nő, a ki ellenállhatna.

Kellemetlenül meglepetve tekintett a fiatal ember a szép asszonyra:

- Tehát megtiltja?

- Csak jó tanácscsal szolgáltam, öntől függ, hogy követi-e.

Paula könnyedén megbillentve fejét köszönt és tovább akart menni:

- Isten önnel, a viszontlátásig, vagy amúgy is.

A fiatal ember nem eresztette:

- Haragszik reám?

Paula ajkai körül büszke mosoly játszadozott.

- Miért gondolja?

- Mert nem nyújtja kezét sem.

- Nem gondoltam, hogy oly nagyon eseng a kezem után.

Szecsey Zoltánnak úgy hangzott, mint valami szemrehányás a múltból. Zavart lett, nem tudott mit felelni s némán csókolt kezét a szép asszonynak. Azzal elváltak.

Valjon meglátogassa vagy ne látogassa meg Pauláékat, tusakodott még aztán sokáig magában. Nem bírta eldönteni, hogy melyik esetben felel meg a Paula óhajlásának? Ez a Paula mindig olyan kiszámíthatatlan volt, úgy látszik, most is az, olyan szeszélyes, a kinek gondolatai csapongását nem követheti; egy szóval olyan, a ki semmikép sem volt Zoltánnak való.

Mégis olyan különös érzés bizsereg a fiatalember szívében, a mit nem érez az ő szöszkéje mellett. Ott oly nyugodt és higgadt, akár csak a törvényszéki tárgyaláson vezetné a jegyzőkönyvet, elülhet mellette órák hosszáig, míg ezt a Paulát csak látnia kell s mindjárt háborog a vére.

De olyan okos fiatal ember tud parancsolni magának s egyelőre tartózkodó állást foglal el a látogatás dolgában. Majd meglátja, hogy elmegy-e; most még nem határoz.

Talán tovább is habozott volna, ha pár nap múlva, a sétatéren újra nem találkozik Paulával, kit ezuttal férje kísért. A sok nyugalmazott öreg tiszt, a ki ott sétált a katona banda zenéje mellett, no meg a fiatalság is, mind megállt, úgy nézett a szép asszony után.

Szecsey Zoltánt megszólították az ismerősei.

- Ki az a gyönyörű asszony, a kinek köszöntél?

- Rokonom, - felelt Zoltán büszkén, - Hadady ezredesné. A férje nyugalmazott huszárezredes.

Ugyanakkor Hadady Ernő is megkérdezte a feleségét:

- Ki az a fiatal ember?

- Rokonom, Szecsey Zoltán, - felelte Paula.

- Ah, emlékszem már. Bedeházán, ugy-e?

Ugy tett, mintha csak féligmeddig emlékeznék, pedig nagyon jól emlékezett rá. Szecsey Zoltán, ez az, a kiről a névtelen levelek szóltak. És az arcára is emlékezik most már, ez az a sápadt fiatal ember a vasutnál.

- Nos, mit csinál itt?

- Gondolom, a törvényszéknél van, - válaszolt Paula.

S az ezredesnek úgy rémlett, mintha felesége kissé elpirulna. Hadady Ernő összehuzta szemöldökeit:

- Csak gondolod?

A kérdés olyan volt, hogy Paula megdöbbenve tekintett férjére s még mélyebben elpirult.

Ha szándéka lett volna is elmondani multkori találkozását Szecsey Zoltánnal, most már nem mondhatta el. Férje sértő gyanúsítása elnémitotta ajkán a szót. Ugy haladtak tovább szótlan, mindketten komor gondolatokba süllyedve, de látszólag a legjobb egyetértésben, karonfogva.

A fordulónál elejökbe került Szecsey Zoltán. Azt hitte, az illendőség megköveteli, hogy szóba álljon rokonaival. Bocsánatot kért, hogy még eddig nem tette tiszteletét, de a mint már Paulának is mondta a napokban, nem fogja elmulasztani, hogy legközelebb tisztelegjen.

Az ezredes úgy érezte, mintha szívébe kést mártanának. Tehát ez a fickó már találkozott Paulával és Paula eltagadta. De nem szólt semmit sem, csak szemöldökei huzódtak még összebb s keze ösztönszerűleg tapogatta oldalán a helyet, a hol kardja szokott lenni.

Szecsey Zoltán mitsem sejtett a rémitő lelki harcról, a mit Hadady ezredes lelkében fölidézett, sem arról a kétségbeesésről, melybe Paulát süllyesztette. Csak annyit látott, hogy keveset beszélnek, de Paulának szokása volt az azelőtt is, mikor a szeszélye úgy hozta magával. Hadady pedig olyan büszke katonának látszik, a kinél a beszéd nagyon kimért és rövid, de udvariassága kifogástalan volt. Nagyon fog örülni, ha Paulának ilyen kedves rokonát mennél gyakrabban láthatja házábanál.

Még egyszer végig mentek együtt az egész sétatéren. Minden ismerős láthatta Szecsey Zoltánt a szép ezredesné oldalán. A katona banda valami víg keringőt játszott.

- Szeret még táncolni, Paula? - kérdezte a fiatal ember.

- Hogyne szeretne? - felelt helyette a férje. - A farsangon számítunk is önre.

Paula panaszkodott, hogy nagyon fáradt.

- Ej, csak nem megyünk még haza, - szólt Hadady, - mikor ilyen kedves rokonoddal találkozunk, a kit oly ritkán láthatsz.

De Paula nem bírta tovább, szembetűnően sápadt volt s majd összerogyott. Nem is tudott volna gyalog hazamenni, kocsiba ültette a férje, úgy vitte el.

Egész uton hazáig egy szót sem szólt Hadady Ernő, csak otthon tört ki haragja féktelenül.

Tehát minden áldozat hiába volt? Hiába áldozta föl ezért az asszonyért fényes katonai pályáját? Hiába mondott le miatta jövőjéről? Hiába dobta el jó nevét, becsületét, hiába tette ki magát miatta a világ gunyjának, megvetésének? Hiába emelte föl ezt a nőt magához? Hiába akarta elfelejteni kétes multját? Visszakivánczik az a posványba, összejátszik a régi szeretőjével.

- Megcsaltatok, nyomorultak! - dörgi a nőre a böszült férj.

De az nem omlik térdeire, nem zokog és nem rimánkodik, hanem büszkén, dacosan néz a férjnek szeméibe:

- Kétkeddel becsületemben?

A férj meghökkenve néz a bátor nőre. Tekintete egy ideig annak tekintetébe mélyed, aztán csüggedten, komoran ejti ki:

- Nem tudom.

- Ha nem tartasz magadhoz méltónak, taszits el, de ne gyanusíts, ne vádold és ne alacsonyíts le addig, míg nőd vagyok, - szólt Paula.

S emelt fejjel állt ott a dühöngő férj előtt.

Hadady Ernő nem felelt. Eltaszítsa? Oh igen, ha birná eltaszítani? Ha volna ahhoz elég ereje? De nem tud megválni ettől a nőtől. Legalább így, a meddig maga előtt látja csábító szépségében, nem bírja elhagyni. Érti, hogy soha sem bírja. És ez az asszony bizonyosan tudja azt, bizonyosan az átkozott hamislelkű.

S ez a gondolat még jobban földühíti Hadady Ernőt. Megfojtani szeretné azt az asszonyt. Azt is meg a szeretőjét is, azt a sápadt képű sihedert, a kit oly udvariasan eleresztett ma, mikor szétmorzsolhatta volna. Még kezét is fogott vele, meg is hitta, hogy látogassa meg őket. Csak jöjjön el a nyomorult, csak merje ide betenni a lábát, itt lövi le.

Lassankint azonban vak dühén mégis erőt vesz az ész. Szégyelni kezdi durva kitörését. Ő, a finom gavallér, a higgadt, éltes férfi hová ragadtatta magát? Ordított és dühöngött, mint valami részeg napszámos. Hogyan feledkezhetett meg magáról annyira?

Mit akar? Szaporítani akarja a botrányokat? Nem volt elég még idáig? Ez az ostoba föllobbanó természete már megint mibe keverte! Szégyenli, hogy nem birt uralkodni magán, fél, hogy újra kitör belőle az a düh, mely még mindig forr belsejében s el akar rohanni hazulról.

De az ajtóból visszafordul. Így nem mehet el. Háta mögött kinevetné tehetetlen dühöngését Paula. Meg kell vele értetnie, hogy ő nem tartozik azok közé a báb férfiak közé, kiket feleségeik tetszésök szerint ámíthatnak és csalhatnak. Sokat megbocsátott eddig Paulának, nagyon sokat, de van egy határ, a melyen túl nem bocsát meg semmit.

Hinni akarja, hogy Paula még nem érte el azt a határt. Kémkedve nézi arcának vonásait. Az a bájos arc talán még sem lehet a bűn takarója. Azok a szemek talán mégsem hazudhatnak. Nem tudja, mit higgyen. Gondolatai újra összezavarodnak. A féltékenység újra kezdi fölkorbácsolni a még le sem csillapult hullámokat. Hol szerezzen bizonyosságot?

Szólni akarna, de nem tudja, mit mondjon.

- Jőjj közelebb, Paula.

A nő engedelmeskedik. De ő sem szól, csak nézi kitágult szemeivel, idegenkedve bámulva férjét.

- Miért nézesz úgy reám? - kérdezi Hadady Ernő.

Paula nem felelt. Mit mondhatott volna? Hogy e percben oly idegen neki a férje, mintha soha sem ismerte volna? Mintha álom lett volna, hogy ő valaha ennek a férfinak ölelő karjai közt pihent, ennek, aki őt megveti, vádolja s minden alávalóságra képesnek tartja?

Hát hiába volt minden? Hiába próbált becsületes maradni, nem hiszi el senki, saját férje sem. Hiába akarta szeretni ezt a férfit, hiven, igazán; nem lehet, vége. Hiába tűzött maga elé nemes célt, boldogítani egy embert, a kit nemesnek, nagylelkűnek vélt. Talán az is volt és ime most mivé törpült. Paula kétségbeesetten látja, hogy e házasság gyászos balvégzet mindkettőjükre. Hová meneküljön előle?

Büszke lelke fölriad a megalázás ellen. Most már vége a türelemnek, csak széttörni vágyik bilincseit. Nem tudja, hogy mit tegyen, de úgy érzi, mintha itt tovább egy födél alatt nem maradhatna azzal az emberrel, a kit nem szeret, a kinek tovább hazudni szerelmet nem képes.

Oh, milyen gyalázatos képmutatás lenne még tovább az ő életük így együtt. Paula érzi, hogy ennek véget kell vetni. De zsibongó agyában nem találja a szavakat, bár keresi kinosan, lázasan.

Oly szép e percben büszkén fölemelt fejével, bámuló nagy szemeivel, félig kinyílt üde ajkai-
val, hogy Hadady Ernő szeretné megcsókolni. S mennél tovább nézi, annál kevésbé bír ellenállni a vágynak.

Meghunyázkodva simul nejéhez:

- Paula!

Az nem felel, csak nézi őt mereven.

- Paula, - szólítja meg újra a férj, - no ne nézz úgy reám. Heveskedtem, elismerem.

S megfogja kezét és közelebb huzza magához. Szívében ugyan még küzd a kétség, de erősebb a vágy, mely hirtelen föltámadt. Eltaszítani is, ölelni is egyszerre akarná.

- No lásd, hiszen mégis szeretlek, - susogja, átkarolva karcsu derekát.

Ölébe akarja ültetni, de Paula undorodva hátrál. Oh, ez a szerelem visszataszítja most, férjének kigyuladó arca, égő szemei elijeszti.

De a férj erős karjaival újra átkapja a vonakodót.

- Ereszsz engem, - liheg a nő.

A mi az ő szívében van e percben, az nem szerelem, hanem utálat a férfi iránt, a ki őt öleli és mégis megveti, a ki kételkedik becsületében és mégis szeretni akarja.

- Ereszsz!

A férj végre megdöbben attól az ijesztő kifejezéstől, mely neje arcán tükröződik s elbocsátja őt ölelő karjai közül. Kirugja maga alól a széket s dühösen távozik hazulról.

Most már világos, hogy felesége nem szereti, világos, hogy mást szeret.

- Miért nem fojtottam meg ott mindjárt? - dühöng magában.

Egy pillanatig az a gondolata támad, hogy visszatér. De mégsem tér vissza. Nincs bizonyítéka, a mit arcába vághatna annak a nőnek, előbb azt kellett volna beszereznie. Most már óvatosabbak lesznek a bűnösök, nem árulják el magukat s ő itt marad tovább is a kétség és gyanu zsákmányául, de bizonyosat nem fog tudni.

Mivel vádolhatja nejét? Csak gyanu, üres gyanu. Épen úgy, mint a Falkenburg eseténél. Lehet ártatlan is, lehet bűnös is. Hadady nem hiszi, hogy ártatlan; de hol a bizonyíték, a csálhatatlan bizonyíték? Paula nem fogja bevallani bűnösségét, az a fickó sem. Vagy van rá hatalma, hogy kipréselje belőlük a vallomást?

Talán párbajt akar azzal a pelyhedző állu ifjuval? Ki akarja vinni a piacra házi baját, hogy mindenütt arról pletykáljanak, hogy a lapok kikürtölgék s tetézve legyen a gyalázat?

Mit nyerne vele, ha megölné azt az embert? Támadna helyébe másik, mert egy hűtlen asszony mindig fog találni magához való férfit.

Sokáig kóborolt Hadady ezredes össze-vissza az utcákon, végre nagy fáradságot érzett egész testében, a rheumás lába is fájni kezdett; de nem ment haza, hanem beült egy kávéházba. Megivott két csésze theát egymásután, erősen megrumozva. Időközben a lapokat forgatta.

Már megint egy férj, a ki megölte a feleségét. Odább fordított. Ott is egy másik, a ki szintén szerelemfúltásból agyonlőtte nejét. Hosszan le volt írva, de nem olvasta végig. Eldobta kezéből a lapot s mereven kinézett az ablakon az utcára, hol a lámpák világánál még sűrűn sétáltak az emberek a szép őszi estén. Csinos asszonykák lebbentek át az ablak előtt férjeik vagy udvarlóik karján.

- Mennyi hazugság! - gondolta magában Hadady Ernő. - Mennyi csalja meg ezek közül azt, a kire most oly mosolyogva néz!

Aztán megint azok a gyilkosságok jutottak eszébe, a miket a lapokban olvasott.

- Hát csakugyan lehet az a vége? - kérdezte magában.

S hideg borzongás futott át a hátán.

Csodálatos gondolatok kergették egymást fölhevült agyában. Ha most haza menve ott találná azt a fiatal embert Paulánál, ha meglepné őket, a mint ölelkeznek.

Összerázkódik, a mint egy kéz érinti vállát.

- Ejnye hát még most is itt, ilyen későn? - szólt egy barátságos hang.

Egy öreg úr, szintén nyugalmazott katonatiszt, tipeg kifelé a kávéházból s egy pillanatra megállt Hadady mellett:

- Mit mond a szép menyecske, ha olyan sokáig magában marad?

Hadady Ernő az órára tekint. Már fél kilencre. Ilyenkor a vacsorát is el szokták már végezni otthon. Ösztönszerűleg föláll s kalapja és botja után nyúl.

- Megyek.

Egy darabig egy úton haladnak az öreg úrral.

- Hej, ha engem is várna otthon valami szép fiatal feleség, mint téged, - motyog a vén fogatlan.

S Hadady Ernőnek úgy tűnik föl, mintha ő is ilyen totyakos vén volna s ő is így tipegne haza felé, a hol egy csalfa szép fiatal asszony várja, a ki nem szerethet ilyen vén embert. De a vén ember megelégszik a szerelem morzsáival s nem fojtja meg a csalfa asszonyt, hanem csókolgatja és ölelgeti.

Midőn elvált az ezredes az öreg bajtárstól, megkettőztette lépteit s gyorsan sietett haza felé; csak midőn már egészen közel ért, lettek léptei lassubbak és habozók. Egyszerre kétféle érzés is uralkodott rajta. Valami vonta előre, valami viszont tartóztatta. Homályos, zavaros képek lebegtek lelki szemei előtt, majd a totyakos öreg, a ki hazafelé cammog, majd meg a gyilkos férjek, a kik megölik feleségeiket.

Talán legjobb volna nem is látni többé Paulát, be sem menni, hanem egyenesen ki a vasúthoz, el messze, idegen országba. Nem tudja, hogy jönnek ilyen kalandos gondolatok fejébe, a milyenekre soha sem gondolt. Török szolgálatba szeretne állni vagy Egyiptomba menni. Ott messze újra visszanyerné lelki erejét.

De nem ácsoroghat tovább a kapu előtt, bemegy. Fölhalad a lépcsőn s csenget a lakásán. A cseléd, a ki kinyitja, kissé csodálkozva tekint reá, de látja, hogy a méltóságos úr haragos, hát nem mer szólani.

Hadady Ernő bemegy a dohányzó szobájába s ott várja meg, míg majd vacsorára hívják. Most már egészen lecsöndesült s hajlandó volna kibékülni feleségével. Végre is meglehet, hogy csakugyan ártatlan Paula, legalább abban a dologban, a mi Hadady Ernőt ma úgy felbőszítette. Az a találkozás azzal a fiatal emberrel lehetett egészen jelentéktelen véletlen eset, a mit csak azért hallgatott el, mert félt az ura féltékenységétől. S ha most belépne Paula az ura szobájába, bizonyára nem találkoznék szemrehányással.

- Én nem mehetek hozzá, - okoskodik az ezredes; - ő volt a hibás, be kell látnia. Ha én heveskedtem, azt már jóvá akartam tenni, ő kezdte újra.

Várja is egy darabig, hogy felesége csakugyan ájtjon; de megunja a hosszú várakozást s végre rá szánja magát, hogy átmegy ő.

- Makacs feje van Paulának, annyi igaz - mormogja rosszkedvűen s leteszi a pipáját.

De a mint épen ki akar lépni, jön a szobaleány, hogy megkérdezze, mi lesz a vacsorával, meg tetszik várni a méltóságos asszonyt vagy tálaljanak?

Az ezredes nagyon megütközik rajta, hogy felesége nincs otthon, de nem akarja mutatni a cseléd előtt s úgy tesz, mintha tudná.

- Csak tálaljanak, - mondja határozottan.

Megnézi az órát. Egy negyed tizre. Hol lehet ez az asszony? Nem meri kérdezni a cselédeket, hogy régen ment-e el? Hová ment? Mit mondott?

Úgy tesz, mintha mind azt tudná s leül a vacsorához, melyet betálaltak. De egy falat sem esik neki jól. Aggodalma folyvást nő: hol késhetik Paula?

Az ételt jóformán úgy viszik ki, a hogy behozták, alig nyúl hozzá az ezredes. Szeme minduntalan az üres helyre tekint, a hol Paula szokott ülni s elérzékenyül, ámbár inkább boszankodnia kellene.

Persze, hogy boszankodni, a miért Paula így megvárakoztatja s ilyen aggodalmat szerez neki. De hol a ménküben is maradhat ily sokáig?

Végre nem állhatja tovább s megkérdezi a szoba leányt:

- Mit mondott a méltóságos asszony, mikor jön haza?

A leány nem tudja. A méltóságos asszony nem szólt semmit.

- Azt sem mondta meg, hogy hová megy?

- Nem, kérem alásan, nem mondta.

Az ezredes összeharapja ajkait. A harag és az aggodalom mardossa. Mi történhetett Paulával? Ismerőseik nincsenek Pozsonyban, csak egy nagynénje Hadadynak, szintén nyugalmazott katonatiszt özvegye. Lehet, hogy oda ment Paula, de hát már onnan is régen vissza kellett volna jönnie. Vagy a színházba. Leghihetőbb, hogy a színházba.

- A dacos, meg akar gyötörni, - gondolja az ezredes.

Föltette magában, hogy csak azért sem megy utána. Hadd várja Paula. De most már nem bírja tovább kiállni. Tíz óra elmúlt. A színházból is kijöhettek azóta. Kalapját veszi és elindul, hogy haza kísérje.

Ha ugyan ott találja? Mert most már az a rettenetes gondolat kezdi fölütni magát forró agyában: Paula megszökött.

Még nem bírja elhinni. Lehetetlen! Hogy oly gyalázatosan elhagyta volna férjét? Nem, nem, az lehetetlen!

Maga elé képzei Hadady Ernő, a mint utoljára látta őt, büszkén, fölemelt fejjel, a méltatlankodástól kipirult arccal. Nem, nem cselekedhette azt!

És miért cselekedte volna? A miatt az összekoccanás miatt?

- Hiszen láthatta, hogy magam is megbántam. Láthatta, hogy ki akarom engesztelni! De ő dacoskodott.

Hadady Ernő biztatja magát, hogy úgy lesz, csak a színházba ment Paula; de mialatt sietve halad át az utcákon a színház felé, fülében zúg folyvást: megszökött, megszökött!

Az utcák, a merre átmegy Hadady ezredes, néptelenek. A csendes város egészen kihalt. A színház előtt sem lát már senkit, sötéten mered reá az épület bezárt kapuja. Az előadásnak már vége, a közönség haza ment.

Hadady néhány pillanatra habozva áll. Haza menjen? Hátha Paula ezalatt más úton haza érkezett? Vagy föllármázza nénjét, a ki azóta talán már alszik is?

De iszonyú aggodalma üzi, hajtja. Beszélne kell a nénjével, látnia kell, nincs-e ott Paula? Rohan az öreg asszonyhoz a város tulsó végébe. Elfelejtí rheumás lábát. Még az sem jut eszébe, hogy hiszen bérkocsiba ülhetne, csak szalad gyalog, kétségbeesett gyorsasággal.

Senkivel sem találkozik a késő éji órában, csak egy pár kávéházban látszik világosság. Az egyikben zene is szól, ott még mulatnak. Más hang nincs, csak a vasut felől hallatszik éles fütty és dübörgés.

Hadady Ernő egész testében remeg. Hátha azon a vonaton szökik most felesége a szeretőjével? Mint valami káprázó tünemény jelenik meg lázas szemei előtt a vonat. Mintha belátna a coupé belsejébe, a hol most ölelkeznek és kacagnak.

Örjöngő düh szállja meg agyát, szeretne a vonatnak utána rohanni. Ott szöknek, vagy talán már régen órákkal ezelőtt elszöktek és ő itt szaladozik s keresgeti elvesztett feleségét, mint a bolond.

Fölmenjen még a nénihez? Megnézze? Minek? Most már nincs semmi reménysége, hogy ott találja. Az ablakok is sötétek, a néni alszik. Hanem azért mégis fölmege és bekopogtat.

- Jézusom! - sikolt az öreg asszony, a mint meglátja a Hadady Ernő rettenetes dult arcát.

Az ezredes szólni akar, de egy percig nem bír szólni. Fogai összeverődnek, melle zihál. Végre hangot ad:

- Paula nem volt itt?

- De igen, - szólt az öreg asszony, a ki bámulás és ijedtség miatt alig bírt magához térni.

- Itt van? - kiáltott az ezredes az öröm lázas kitörésével.

Az öreg asszony nem érti a dolgot s a fejét csóválja. Ez a fiatalság a bolondját járja. Mert hát neki Hadady Ernő is fiatalság.

- Értsd meg hát, - magyarázza neki, - nincs itt, de itt volt. Vagy másfél órával ezelőtt. Már én épen le akartam feküdni. Nem is tudom, hogy mit akart ilyen későn. Nem maradt itt csak egy pár percig.

- Mit beszélt? - tudakozta lázasan Hadady Ernő.

- Semmit sem beszélt. De várj csak, valamit itt hagyott a számodra. Azt mondta, majd adjam át neked. De hogy miért hozta hozzám, nem tudom. Nesze.

S egy szekrény fiókjából kikotorászott egy karperecet meg egy női órát arany láncsal.

Az ezredes elsápadt és tántorgott. Tehát igaz, hogy Paula csakugyan elhagyta? Most már nem kétkedhetik. Itt hagyta óráját, karperecét, kevélyen visszadobta férje ajándékát, nem akart magával vinni semmit, ugy ment el a büszke, makacs lélek.

Mert elment, most már bizonyos. Némán, tántorogva hagyja el Hadady Ernő néne lakását. Azt sem hallja, mikor az öreg asszony utána kiáltja:

- Hát nem viszed el a karperecet meg az órát?

Oda lent az utcán ujra összeszedi magát Hadady Ernő. A harag ismét fölülkerekedik a fájdalom. Néhány pillanatra azon forog az esze, hogy üldözni megy a szökevényeket. Gyorsan utánok! Még talán elérheti nyomukat. Zsebeit tapogatja. Ha egy revolver volna vele, lelőné őket ott, a hol találja. De nem kerülük ki boszuló kezét így sem.

Neki akar indulni, így, a hogy van. De hová? Merre? A világ melyik részébe?

Belátja, hogy ez örült gondolat, nevetséges hajsza, mikor sejtelve sincs, merre mehettek. Más-fél óra óta három vonat indult el különböző irányban; merre üldözzék őket? Kérdezősködjék a vasutnál: nem látták, merre szökött a feleségem? Kitegye magát az emberek gunyakájának?

Hátha nem is a vasuton szöktek? Hátha itt van a városban elrejtőzve valahol a szeretőjénél? És ő azalatt rohanni akar ki a nagy világba, keresni idegen országokban. Tehetetlen erőködés.

De hátha nem is igaz, a mivel gyanúsítja? Hátha nem szeretőjével szökött meg, a ki nincs is, hanem elment egyedül, haza, szüleihez? Ez a gondolat új reményt önt Hadady Ernő csüggedt szívébe. Hátha nem ment el örökre? Hátha még visszatér? Hátha megbánta azóta? Hátha el sem ment?

A kétségbeeséssel küzdő ember oly szívesen kapaszkodik a csalóka remény legvékonyabb szálába is. Hátha már otthon találja Paulát? Tízszor, huszszor is ismétli, mintha el akarná hitetni magával: hátha, hátha? El akar fojtani minden más gondolatot és hazafelé siet.

De útközben meglassúdnak léptei, ingadozik, meg-megáll, mintha félne gyorsan haza jutni, mert ki tudja, mi vár ott reá. A komor, ijesztő gondolatok újra ránehezednek lelkére. Az a karperec, az az óra aggasztja. A ki azt itt hagyta, az örökre távozni készült.

Mennél tovább halad visszafelé, léptei annál nehezebbek lesznek. Utja ismét ama kávéház előtt visz el, hol a zene szól odabent. Hadady Ernő tétovázó tekintettel néz a kivilágított nagy üvegtáblákra, melyeken belül néhány késői vendég, többnyire fiatal emberek mulatnak még most is.

De mi az? Káprázat? Vagy igazán látja? Hadady Ernő megremeg egész testében. Szecsey Zoltán az ott? Vagy bomladozó agya láttatja csak vele, mint a hogy a tébolyodottak látják, a mit örült agyuk eléjükbe varázsol? Egy percre reszketve nézi Hadady Ernő, aztán kitör dühe. Ez az ember, a ki miatt Paula elhagyta őt, ez a nyegle könyök.

Ökölbe szorítja kezét Hadady Ernő. A düh elvakítja. Be akar rontani a kávéházba, megragadni azt az embert, számonkérni tőle Paulát.

- A feleségemet vagy az életedet!

De még jókor észére tér. Micsoda örütség az? Hisz ez az ember, a ki csöndesen iddogálja itt a theáját és hallgatja a cigányzenét, nem szöktethette meg Paulát.

Csak okatlan képzelődés volt az egész, a féltékenységek eszeveszett képzelődése. Hogy is juthatott eszébe? Hogy vádolhatta Paulát? Hogy engedhetett helyet oly aljas gyanúnak?

- Szegény Paula!

Ajka reszketve ejti ki azt a nevet és ismétli számtalanszor:

- Paula! Paula!

Szörnyű félelem fogja el szívét, rosszat sejt. Most már újra gyors léptekkel iramodik, haza felé. Még egy bágyadt reménysugár világít. Hátha otthon találja Paulát?

De nagyon keveset bizik abban. Csak olyan az, mint a kialvó mécsek világa, még egyet-egyet lobban. Körülte a sötétségben ijesztő rémképek. Majd mintha egy pisztoly durranását hallaná, majd mintha a vízből huznának ki egy holttestet.

Kimerülten, roskadozva ért haza az ezredes.

- Haza jött a feleségem? - kérdezi halkán, csüggedten a szobaleánytól, a ki az ajtót kinyitotta neki.

De nem is vár rá igenlő feleletet, a leány ijedt és csodálkozó arca elég felelet.

Hadady Ernő egyenesen neje szobájába megy. Valami levelet, egy pár sor írást talán hagyott hátra Paula. Keresi az ezredes mindenfelé, fölkeresi a szekrényeket, asztalfiókokat is; sehol semmi.

- Elhagyott egy bucsúszó nélkül, egy sor írás nélkül, - szól az ezredes fájdalomtól megtörve.

Nem meri kutatni sem, hogy Paula hová lett, mert borzasztó gondolatok tolulnak agyára. A Duna hullámainak loccsanását hallja, a parton összecsoportosult emberek nézik, hogy uszik egy női holttest.

Aztán a robogó vonat dübörgését hallja és ott is egy női holttest fekszik szétroncsolva.

Rémülten takarja el arcát Hadady Ernő. Nem lehet, nem hiheti. Bizonyára haza utazott Paula szüleihez. Nem lehet másképp.

És egyre mondogatja magában a férj: nem lehet másképp. És egyre űzi magától a rémképeket, de mindig visszatérnek. Egy halvány, véres arc tűnik föl, átlőtt halántékkal s a vér oda tapad szép barna hajára.

Éjfél már régen elmúlt s az ezredes ott ül neje szobájában és tompa kétségbeeséssel nézi a butorokat: itt ült Paula, itt járt, annál az asztalnál dolgozott, himző rájája ott fekszik a félbehagyott munkával. Hát lehetséges, hogy nem tér vissza többé soha? Hát igazán örökre elvesztette Hadady?

Olykor-olykor még föl villan a remény: hátha csak hazament Bedeházára? Másnap már nem lehet azzal sem vigasztalni magát az ezredesnek, mert a távirati tudakozódásra megjön a válasz, hogy ott nincs.

Sehol sincs. Csak a hidvámszedő látott késő este ott őgyelegni a Dunaparton egy fiatal uri asszonyságot, de az sem tudja megmondani, hogy hová lett. Keresik a Dunában; de a Duna nagy s a víz néha igen messze elviszi a holttesteket.

Hadady ezredes még sokáig várja, hátha visszatér? Hátha nem ölte meg magát? Mert nehéz elhinni, hogy szép fiatal feleségét így borzasztó módon kellett elvesztenie.

És miért? Azt soha sem érti meg. Hiszen ő szerette, minden kívánságát teljesítette. Hát miért? Azért ez egy összekoccanásért? Azért a néhány kemény szóért, a mit férje kiejtett? Hát oly büszke és engesztelhetlen volt, hogy azt soha sem bocsáthatta meg?

De otthon Bedeházán sem érti öngyilkosságának okát senki s Antalfyék, Gulyásék és a többiek váltig azt hiszik, hogy nem ölte az magát a Dunába, csak az urát tette bolonddá s megszökött valami új szeretőjével, mert az ilyen személyek úgy szokták.

Csak Szecey Zoltán hiszi, hogy ő kitalálja, mi indíthatta Paulát arra a szörnyű lépésre. Szívéből sajnálja, hogy találkoztak s így akaratlan alkalmat nyújtott a régi érzelmek fölújulására. De diszkrét és lovagias ember lévén, nem dicsekszik, hogy érte halt meg egy szép fiatal asszony viszonzatlan szerelem miatt. Csak néha, nagyon bizalmas körben sejtet valamit, de akkor is a név megnevezése nélkül, a mi ilyen korrekt fiatal embertől, ki nem sokára igen előnyösen meg is fog házasodni, természetesen elvárható.